ALCOHOL, ILLEGALE DRUGS & MEDICATIE

Recente ontwikkelingen in Vlaanderen

Frank Lenders

Jean-Paul Wydoodt

VAD

Alcohol, illegale drugs en medicatie

Recente ontwikkelingen in Vlaanderen

COLOFON

Lenders, Frank
Wydoodt, Jean-Paul
Alcohol, illegale drugs en medicatie
Eerste druk

Brussel, VAD, 1995
120 p.

Omslag ontwerp : David Beets

ISBN 90-802429-1-8

druk acco leuven

Alcohol, illegale drugs en medicatie

Recente ontwikkelingen in Vlaanderen

Frank Lenders

Jean-Paul Wydoodt

Eerste druk

VAD Brussel

Voorwoord

De auteurs houden eraan alle personen, diensten en instanties op federaal en gemeenschapsniveau te bedanken die op welke wijze dan ook hebben bijgedragen tot de hier verzamelde gegevens en die de redactie van dit overzichtsdocument mogelijk gemaakt hebben.

Voor zover ondanks de gedane inspanningen toch bepaalde gegevens over het hoofd gezien en niet vermeld zouden zijn, hopen wij dit bij volgende uitgaven van dit boek te ondervangen.

Frank LENDERS *Jean-Paul WYDOODT*

januari, 1995

Inhoudsopgave

1. Inleiding

Tijdens de eerste helft van 1990 werd op initiatief van de Heren Ministers H. Weckx, F. Guillaume en M. Grosch door de Executieven van de drie Gemeenschappen een samenwerkingsakkoord gesloten inzake preventie van alcohol- en andere drugproblemen. In het kader van deze Intercommunautaire Coördinatiecommissie werd een samenwerking aangegaan om te komen tot meer overeenstemming in het verzamelen van gegevens die betrekking hebben op alcohol- en andere drugproblemen.

In 1991 werd voor de eerste maal voor elke gemeenschap een stand van zaken wat betreft beschikbare gegevens en resultaten opgemaakt. Dit resulteerde in het "Overzicht van epidemiologische gegevens 1980-1990".

In 1993 werd de eerste tweejaarlijkse aanvulling op het eerste intercommunautaire rapport gemaakt. Vanuit de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) werd in de tussenliggende jaren eveneens een overzicht gemaakt van de beschikbare gegevens.

Verre van een volledig overzicht te willen geven, is dit boek geschreven aan de hand van een groot aantal gegevens die vanuit diverse federale en communautaire instanties werden bekomen: de Ministeries van Volksgezondheid, Justitie, Economische zaken, ... alsook vanuit instellingen voor preventie, opvang, behandeling en onderzoek. Deze gegevens werden verzameld en kritisch onderzocht met het oog op een coherente integratie. Ze worden hier weergegeven voor zover ze beschikbaar gesteld werden tijdens de periode 1993-1994.

Deze bundeling van de gegevens op het terrein van alcohol, medicatie en andere drugs is een goede mogelijkheid om een duidelijk beeld te krijgen van de voorhanden zijnde cijfers en de leemtes in onderzoek en registratie en van de tekorten van deze gegevens.

Tevens vormt een dergelijke inventaris een nieuw platform waarop deze cijfers hun verspreiding vinden naar een ruimer publiek. Op die manier kan dit rapport ook een stimulans voor onderzoekers betekenen.

Tenslotte wil dit overzichtsrapport ertoe bijdragen dat efficiënt kan geantwoord worden op vragen die internationale organisaties plegen te stellen in het kader van de verbintenissen die België met hen heeft aangegaan.

De voorliggende synthese bestaat uit drie afzonderlijke delen die elk op zich een stukje vormen van de puzzel in het veld van alcohol, medicatie en andere drugs, m.n.:

1. Bevolkingsonderzoeken die werden uitgevoerd op hetzij federaal niveau, hetzij binnen het kader van de Vlaamse Gemeenschap in zijn geheel of op lokaal niveau.

2. Utilisation studies die de kenmerken weergeven van personen die, met betrekking tot alcohol, medicatie en andere drugs, contact hebben met o.a. hulpverlenings- en justitiële diensten.

3. Officiële statistieken, die verstrekt worden door officiële departementen en diensten.

In hoofdstuk 5 wordt gepoogd een aantal trends te ontdekken inzake middelengebruik die zich tussen 1980 en heden hebben voorgedaan.

2. Bevolkingsenquêtes

2.1. Nationaal niveau

Alle beschikbare bevolkingsenquêtes zijn op communautair niveau onderzocht.

2.2. Communautair niveau

2.2.1. Jeugd in de stad; tussentijds verslag van een eerste verkennend onderzoek in de stad Antwerpen, 1993.

Auteur: Melis B., Walgrave L.

Doelstelling

Het doel van het onderzoek was een beeld te krijgen van hoe de jongeren tussen 15 en 18 jaar in en rond de stad Antwerpen hun vrije tijd doorbrengen. In het kader van het jaarverslag worden hier echter enkel de gegevens die betrekking hadden op alcohol- en illegaal druggebruik weergegeven.

Methode

De bevraging gebeurde via het afnemen van een vragenlijst op klassikale wijze in 15 scholen in en rond de stad Antwerpen. De anonimiteit van de respondenten werd door de onderzoekers gegarandeerd. De onderzoekspopulatie werd naar woonplaats opgesplitst in drie groepen:
1. Stad: de groep die in de kernstad woont;
2. Rand: de districten rond de kernstad;
3. Buiten: de groep die buiten de grootstad Antwerpen woont.

In totaal werden 608 leerlingen bevraagd vanuit 15 scholen.
Het drank- en druggebruik werd enkel in het kader van het uitgaan bevraagd. Men vermoedt dat dit kader maakt dat jongeren rond deze thema's sneller bravoure gedrag stellen. Men kreeg de indruk dat door de houding en uitspraken van sommige leerlingen zwaar drinken en vooral druggebruik hoorde bij het uitgaansleven.
Alcohol- en druggebruik zijn in dit onderzoek geen specifieke topics, maar worden bekeken als onderdeel van het vrijetijdsgedrag. Daarom dient ten aanzien van de interpretatie van de gegevens de nodige voorzichtigheid in acht te worden genomen.

Resultaten

Van de 608 ondervraagde leerlingen werden uiteindelijk 551 vragenlijsten weerhouden (262 jongens en 289 meisjes). Een aantal (n=7) vulde zijn/haar woonplaats niet in en een

aantal (n=50) viel buiten de leeftijdsgroep.
De vragenlijst werd afgenomen in mei 1993.

I. Drinkgedrag

De meeste jongeren drinken frisdrank; ook licht bier (= het 'gewone' pintje) wordt door velen geconsumeerd. Voor zwaardere bieren, wijn en cocktails zijn er minder liefhebbers. Opvallend is echter dat ongeveer 20% bij jongens en meisjes uit de drie delen van Antwerpen sterke drank consumeert.
We concluderen tevens dat jongeren uit de stad minder alcohol drinken dan de jongeren uit de overige groepen (tabel 1).

Tabel 1 : Soorten drank die men meestal bij het uitgaan consumeert (meerdere antwoorden mogelijk)

	Stad		Rand		Buiten	
	j.	m.	j.	m.	j.	m.
Frisdrank	85%	97%	73%	88%	73%	82%
Licht bier	48%	28%	52%	30%	68%	40%
Zwaar bier	11%	1%	17%	7%	7%	6%
Wijn	3%	8%	11%	12%	7%	10%
Cocktail	13%	8%	11%	14%	14%	12%
Sterke drank	18%	16%	27%	17%	20%	25%
Totaal % per aantal cases	% op n=88	% op n=96	% op n=82	% op n=90	% op n=92	% op n=103

Tabel 2 : Aantal glazen dat men gemiddeld per uitgaansavond drinkt (gebruikers)

	licht bier	zwaar bier	wijn	cocktail	sterke drank	frisdrank
1 - 2 glazen	29%	37%	45%	56%	45%	18%
3 - 4 glazen	21%	33%	26%	23%	24%	22%
5 - 6 glazen	19%	12%	8%	8%	16%	20%
7 - 8 glazen	7%	0%	0%	1%	2%	5%
+ 8 glazen	19%	9%	4%	5%	4%	24%
Onbekend	4%	9%	17%	7%	9%	9%
Totaal %	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totale aantal	243	43	47	66	112	454

Bij het totale aantal van 511 'drinkers' (tabel 2) dient opgemerkt dat een aantal jongeren aangaf dat zij meerdere alcoholische dranken per uitgaansavond gebruiken. Het aantal van 511 is daarom een maximum; waarschijnlijk is het werkelijke aantal 'drinkers' lager in aantal. De meeste jongeren drinken frisdrank en doen dit ook in vrij grote hoeveelheden waarvan 24% meer dan 8 consumpties neemt. Naar woonplaats zien we weinig verschil. Ook licht bier wordt veel geconsumeerd.

Via tabel 3 wordt nagegaan hoe vaak de jongeren dronken waren in het laatste half jaar.

Tabel 3 : Hoeveel maal dronken in de afgelopen 6 maanden?

	stad		rand		buiten	
	j.	m.	j.	m.	j.	m.
Niet	60%	80%7	51%	66%	52%	62%
Eénmaal	16%	%	16%	16%	16%	15%
Enkele malen	18%	10%	21%	14%	14%	13%
Maandelijks	5%	2%	9%	2%	11%5	8%
Wekelijks	1%	1%	2%	1%	%	1%
Onbekend	0%	0%	1%	1%	1%	1%
Totale N	88	96	82	90	92	103

Van alle jongeren bevindt zich in de stad veruit de grootste groep die zegt niet dronken te zijn geweest gedurende het laatste half jaar. De verschillen naar woonplaats worden nog scherper gesteld bij de meisjes dan bij de jongens. Zo beweert 80% van de stadsmeisjes niet dronken te zijn geweest in het laatste half jaar. Buiten de grootstad bevindt zich de grootste groep meisjes die melden dat ze maandelijks wel eens dronken zijn (8%).

II. Illegaal druggebruik

In het onderzoek werd tevens een vraag gesteld naar het gebruik van illegale drugs, met name of men wel eens drugs gebruikte en hoe vaak.
In de rand vinden we de meeste jongeren terug die wel eens drugs gebruiken bij het uitgaan. In de kernstad woont de grootste groep die nooit drugs gebruikt. Deze vaststelling ligt in dezelfde lijn als het alcoholgebruik (tabel 4). De jongeren die drugs gebruik(t)en vernoemden nagenoeg allemaal soft drugs of XTC. Helaas vermeldt dit onderzoek geen verdere gegevens aangaande deze problematiek.

Tabel 4 : Gebruik illegale drugs

	Stad		Rand		Buiten	
	j.	m.	j.	m.	j.	m.
Niet	82%	91%	76%	83%	81%	88%
Eénmaal	2%	3%	4%	3%	2%	2%
Enkele malen	8%	1%	10%	3%	6%	3%
Maandelijks	1%	0%	2%	0%	3%	2%
Wekelijks	7%	4%	7%	6%	3%	4%
Onbekend	0%	1%	1%	5%	5%	1%
Totale N	88	96	82	90	92	103

2.2.2. Vrijetijdsbesteding en het gebruik van genotsmiddelen bij de Lommelse jeugd, 1994.

Auteurs: Stedelijk Overleg Preventie Verslaving

Doelstelling

Op verantwoorde wijze onderzoek doen naar het middelengebruik en -misbruik en naar de vrijetijdsbeleving en -besteding op de Lommelse secundaire scholen in samenwerking met het Stadsbestuur. De gegevens met betrekking tot de vrijetijdsbeleving en -besteding worden hier echter niet verwerkt, aangezien ze niet relevant worden geacht in het kader van alcohol, geneesmiddelen en illegale drugs.

Methode

De gegevens werden verzameld door middel van schriftelijke bevraging.
Alle jongeren van het eerste tot en met het zesde jaar secundair onderwijs werden klassikaal bevraagd. Alle leerlingen kregen een gestandaardiseerde introductie bij de invulling van de vragenlijst. De bevraging gebeurde door externe onafhankelijke medewerkers. De procedure was anoniem. In totaal werden 2236 leerlingen bevraagd.

Resultaten

Van de 2236 vragenlijsten werden er uiteindelijk 2170 voor het onderzoek weerhouden. Omwille van onjuiste identificatie konden 57 respondenten niet in aanmerking genomen worden voor verdere verwerking. Van 9 respondenten werd op basis van een aantal door de werkgroep aangeduide leugenparameters beslist ze niet te weerhouden omwille van de duidelijke onbetrouwbaarheid.

In de totale groep van 2170 zijn er 970 meisjes (44,7%) en 1200 jongens (55,3%). De jongeren werden ingedeeld in 4 leeftijdscategorieën: -14 jaar; 14-15 j.; 16-17 j.; +17 j.
De verdeling was respectievelijk 34,7%; 30,5%; 27%; 7,8%. De verdeling jongens / meisjes benadert in elke leeftijdscategorie deze van de totale populatie, uitgezonderd de groep +17, waarin zich 64% jongens bevinden.

I. Jongeren en alcohol.

In de eerste plaats werd nagegaan hoeveel jongeren ooit alcohol dronken.
In totaal gebruikt 56% van de jongeren alcohol. Er is een duidelijk verschil tussen jongens en meisjes: respectievelijk 62% van de jongens drinkt alcohol tegenover 49% van de meisjes. Uit de leeftijdsanalyse blijkt dat jongens meer drinken naargelang de leeftijd stijgt. Vanaf 16 jaar drinkt 75% van de jongens. Opvallend is het hoge percentage drinkende jongeren onder de 14 jaar (44%).

Tabel 5 : Alcoholgebruik bij jongeren in alle leeftijdscategorieën

	j.	m.	tot.
Nooit alcohol gebruikt	34%	48%	40%
Vroeger wel, nu gestopt	3%	2%	2%
Gebruikt alcohol	62%	49%	56%
Geen antwoord	1%	1%	1%

Tevens blijkt dat jongeren zelden alleen drinken (2%), tegenover 98% dat enkel in gezelschap drinkt. Vrienden zijn het belangrijkste gezelschap om te drinken (51%), gevolgd door de familiekring (32%).

Tabel 6 : De meest gebruikte drank (enkel gebruikers in alle leeftijdscategorieën)

	j.	m.	tot.
Bier	82%	72%	78%
Wijn	4%	9%	9%
Aperitief	2%	9%	6%
Sterke drank	3%	3%	3%
Long drinks	9%	7%	4%

Op alle leeftijden wordt meestal bier gedronken. Een in verhouding groot percentage jongeren onder 14 jaar drinkt meestal wijn. Verondersteld wordt dat een groot gedeelte van de drinkende jongeren onder 14 jaar vooral thuis drinkt in familieverband, vermoedelijk tijdens de (feest)maaltijden.

Vermits de hoeveelheid gedronken alcohol meer duidelijkheid geeft over de wijze hoe jongeren met alcohol omgaan, werd gevraagd naar het aantal glazen dat bij de laatste gelegenheid gedronken werd en naar het aantal malen dat de respondent in kwestie dronken was.

Tabel 7 : Frequentie van glazen alcohol bij de laatste gelegenheid (enkel gebruikers in alle leeftijdscategorieën)

	j.	m.	tot
1 - 5 glazen	60%	79%	67%
6 - 10 glazen	18%	16%	17%
11 - 15 glazen	12%	3%	8%
16 - 20 glazen	6%	1%	4%
21 - 25 glazen	2%	1%	2%
26 - 30 glazen	1%	0%	1%
+ 30 glazen	1%	0%	1%

Wanneer het gaat om minder dan 5 glazen alcohol drinken meisjes meer dan jongens (79% tegen 60%). Zes tot tien glazen alcohol worden door beide groepen ongeveer evenveel gedronken. Vanaf 11 glazen drinken de jongens duidelijk meer dan meisjes. Stijgend met de leeftijd neemt niet alleen het aantal drinkers toe, maar eveneens het aantal

glazen dat gedronken wordt.
Vermits vooral oudere jongeren een groot aantal glazen drinken, ligt het voor de hand dat zij zich ook geregeld dronken voelen.

Tabel 8 : Frequentie van dronkenschap in het voorbije jaar (enkel gebruikers, alle leeftijdscategorieën)

	j.	m.	tot.
Nooit	47%	59%	52%
Eénmaal	18%	20%	19%
Enkele malen (1 tot 5)	22%	16%	20%
Ongeveer maandelijks	7%	3%	6%
Eén of meer malen per week	5%	2%	4%

Bijna 60% van de meisjes die alcohol drinken zegt niet dronken te zijn geweest het voorafgaande jaar, tegenover 47% van de jongens. Ongeveer 10% van de jongeren die alcohol drinken beweert het afgelopen jaar maandelijks of vaker dronken te zijn geweest. Bovendien blijkt dat van de +17 jarige jongens 30% minstens één maal per maand dronken is geweest. Bij meisjes is dit 5%.

II. Jongeren en illegale drugs.

Met betrekking tot illegale drugs werd vooral het feitelijke gedrag nagegaan van de huidige gebruikers of diegenen die ooit illegale drugs hebben gebruikt.

Tabel 9 : Illegaal druggebruik

	j.	m.	tot.
Nooit drugs gebruikt	88%	94%	91%
Vroeger gebruikt, nu gestopt	6%	3%	4%
Gebruik wel eens drugs	4%	2%	3%
Geen antwoord	2%	1%	2%

Ongeveer 8% van de jongeren zegt ooit drugs te gebruiken of ooit gebruikt te hebben. Er is een duidelijk verschil tussen jongens en meisjes: 10% van de jongens en 5% van de meisjes. Met de leeftijd stijgt ook het aantal gebruikers: 2% bij -14 jarigen; 8% bij de 14-15 jarigen; 11% bij de 16-17 jarigen en 22% bij de +17 jarigen.
Nota bene: men vermoedt dat het aantal respondenten dat ooit met drugs in aanraking is geweest iets hoger ligt dan 8%, nl. tussen 8% en 11%. Men komt tot deze conclusie nadat bleek dat 11% aangaf één of meerdere produkten gebruikt te hebben. Mogelijk hebben jongeren, die ooit slechts eenmaal of beperkt drugs hebben gebruikt, op de andere vragen negatief geantwoord, omdat ze zichzelf niet als druggebruiker definiëren.

Uit tabel 10 blijkt dat 68% van de (ex-)gebruikers cannabis produkten (heeft) gebruikt.
Vervolgens zegt 21% van de respondenten ooit pepmiddelen gebruikt te hebben.
Opvallend is dat de cocaïne- en de heroïnegebruikers enkel jongens zijn.

Tabel 10 : Soort illegale drugs dat gebruikt werd (enkel (ex-)gebruikers; meer antwoorden mogelijk)

	j.	m.	tot.
Hashish/Marihuana	67%	71%	68%
LSD	10%	12%	10%
Cocaïne	8%	0%	6%
Heroïne	7%	0%	5%
Pepmiddelen	21%	23%	21%
Snuifmiddelen	14%	12%	13%
Andere	11%	11%	11%

De vraag die zich naar aanleiding van deze gegevens opdringt betreft de frequentie van het gebruik.

Tabel 11 : Frequentie van druggebruik (enkel gebruikers)

	j.	m.	tot.
Minder dan 1 maal per maand	62%	59%	61%
1 tot 4 maal per maand	26%	30%	27%
Meer dan 1 maal per week	12%	11%	12%

Ongeveer een derde van de gebruikers gebruikte nog illegale drugs de week voorafgaand aan het onderzoek, een derde de voorbije maand, en een derde het voorbije jaar.

Op basis van de gegevens kan men aannemen dat de grootste groep jongeren kunnen beschreven worden als occasionele gebruikers. Het gaat dus over experimenteer-gedrag. Een beperkt aantal gebruikt frequent. Analyse van deze groep geeft geen duidelijk beeld. Het gaat niet om een specifiek produkt, vermits dezelfde verdeling als voor de totale groep gebruikers wordt teruggevonden. Wel betreft het vooral jongens met een gemiddelde leeftijd van 15 jaar.

Tabel 12 : Leeftijd bij de eerste maal druggebruik (enkel gebruikers)

	j.	m.	tot.
10 jaar	3%	2%	2%
11 jaar	3%	4%	3%
12 jaar	2%	7%	3%
13 jaar	20%	11%	17%
14 jaar	15%	13%	14%
15 jaar	17%	28%	20%
16 jaar	27%	17%	24%
17 jaar	10%	13%	11%
18 jaar	4%	2%	4%
Ouder dan 18 jaar	0%	2%	1%

De gemiddelde leeftijd waarop voor het eerst drugs werden gebruikt bedraagt 14,7 jaar.

Er is echter een verband met de leeftijd. Bij de -14 jarige gebruikers is de gemiddelde leeftijd van het eerste gebruik 11,9 jaar; voor de 14-15 jarigen is dit 13,9 jaar; voor de 16-17 jarigen 15,2 jaar en voor de +17 jarigen is dit 16,6 jaar. Men stelt vast dat de leeftijd waarop men voor het eerst illegale drugs gebruikt, verlaagt. Jongeren komen vroeger met drugs in aanraking.

III Jongeren en medicatie

In dit gedeelte werd het gebruik nagegaan van pijnstillers enerzijds en psychofarmaca (kalmeer-, slaap- en pepmiddelen) anderzijds. Tevens werd gekeken of het gebruik van psychofarmaca in relatie stond met een (nakende) toetsen/examenperiode.

Tabel 13 : Ooit gebruikte geneesmidelen (meerdere antwoorden mogelijk)

	j.	m.	tot.
Geen	32%	16%	25%
Pijnstillers	63%	79%	70%
Kalmeermiddelen	6%	5%	6%
Slaapmiddelen	4%	4%	4%
Pepmiddelen	4%	3%	4%

In totaal heeft 70% van de jongeren ooit een pijnstiller gebruikt. Het is nu interessant te kijken hoe frequent deze jongeren pijnstillers gebruiken.

Tabel 14 : Frequentie gebruik van pijnstillers in het voorbije jaar (enkel gebruikers)

	j.	m.	tot.
Minder dan 1 maal per maand	83%	79%	81%
1 tot 4 maal per maand	10%	17%	14%
Meer dan 1 maal per week	6%	4%	5%

Meisjes (21%) gebruiken frequenter pijnstillers dan jongens (16%) (minstens eenmaal per maand). Het gebruik van pijnstillers voor meisjes houdt mogelijk verband met de hormonale cyclus.

Uit tabel 13 blijkt dat 6% van de jongeren ooit kalmeermiddelen heeft gebruikt; 4% gebruikte ooit slaapmiddelen en eveneens 4% nam ooit wel eens pepmiddelen. Er is geen verband met geslacht of leeftijd. Er werd vastgesteld dat een belangrijke minderheid van de jongeren ooit psychofarmaca nam. Ook hier werd de frequentie van gebruik nagegaan.

Tabel 15 : Frequentie gebruik van kalmeer-, slaap- of pepmiddelen in het voorbije jaar (enkel gebruikers)

	j.	m.	tot.
Minder dan 1 maal per maand	76%	79%	77%
1 tot 4 maal per maand	12%	15%	14%
Meer dan 1 maal per week	12%	6%	9%

Tevens bleek uit het onderzoek dat 12% deze middelen nam zonder doktersvoorschrift.

Omdat toetsen/examenperiodes mogelijk van invloed kunnen zijn op het gebruik van psychofarmaca, werd nagegaan hoeveel respondenten deze middelen ooit gebruikten omwille van deze periode. Het bleek dat 8% van de jongeren ooit dergelijke middelen om deze reden gebruikte.

2.2.3. Enquête middelengebruik; eerste resultaten van een onderzoek naar het gebruik van tabak, alcohol, medicatie, drugs en naar het gokken bij Limburgse jongeren van de tweede en derde graad van het secundair onderwijs, september 1994.

Auteurs: **Provincie Limburg, afdeling Welzijn**
Limburgs Instituut voor Samenlevingsopbouw (LISO)
Centrum voor Alcohol- en andere Drugproblemen (CAD)

Doelstelling

Via de media worden er dikwijls gissingen gedaan over het middelengebruik van jongeren. Waarschijnlijk wordt er overdreven over de omvang van het gebruik van bepaalde middelen, terwijl het gebruik van andere middelen onderschat wordt.
Het is altijd gevaarlijk te veralgemenen of conclusies te trekken zonder te beschikken over betrouwbare en valide cijfers.
Daarom heeft de Provincie het initiatief genomen om na te gaan hoe het nu in feite zit met het middelengebruik van de Limburgse jongeren.
Het onderzoek handelt over de middelen tabak, alcohol, medicatie, drugs en gokken: wat gebruikt de Limburgse jeugd van de tweede en derde graad middelbaar?; hoeveel?; wanneer?; met wie?; waarom?; hoe denken ze erover?
Enkel de gegevens met betrekking tot alcohol, geneesmiddelen en illegale drugs worden in dit verband besproken.

Methode

Er werd een vragenlijst opgesteld door de drie meewerkende instellingen, waarna de preventiewerkers van het CAD in het voorjaar van 1994 deze lijst voorlegden aan 1.820 jongeren vanaf 14 jaar uit 24 toevallig gekozen Limburgse scholen.
Deze deelpopulatie zou representatief zijn voor heel Limburg, wat zou impliceren dat de resultaten generaliseerbaar zijn voor de Limburgse schoolgaande jeugd.
Interessant te vermelden is het feit dat alle scholen graag hun medewerking verleenden aan dit onderzoek. Dit was enkele jaren geleden wel anders: toen stonden onderwijsinstellingen uiterst terughoudend tegenover dit soort initiatieven. Gelukkig onderkennen de scholen nu wel de problematiek en zijn zij overtuigd van het nut van preventief werk.
Het onderzoek gebeurde volstrekt en gegarandeerd anoniem. De verwerking maakt op geen enkele wijze personen of scholen herkenbaar.
De gegevens gaan over het gebruik in het schooljaar 1993-1994.

Resultaten

I. Alcohol

In totaal drinkt 25% van de jongeren nooit. De meerderheid van de groep die wel drinkt doet dit slechts sporadisch: 22% drinkt zelden (minder dan eens per maand) en 25% af en toe (minder dan eens per week).
Van de alle jongeren beweert 28% regelmatig alcohol te drinken: minstens éénmaal per

week. Tenslotte zegt 7% van de jongeren gemiddeld drie of meer glazen alcohol per dag te drinken. Bij deze regelmatige drinkers worden beduidend meer jongens aangetroffen. In de categorie die meer dan drie glazen per dag drinkt worden bijna geen meisjes aangetroffen.

Tabel 16 : Gebruik van alcohol

	Aantal	%
Nooit	345	19,0
Vroeger	115	6,3
Zelden	399	21,9
Af en toe	448	24,6
Regelmatig	513	28,2
Totaal	1.820	100,0

Inzake het regelmatig gebruik van alcohol zien we geen opvallende verschillen tussen de onderwijsinrichtingen. Wat opvalt is dat in het Beroeps Secundair Onderwijs meer leerlingen zitten die nog nooit alcohol gebruikt hebben dan in de andere richtingen. Regelmatig alcoholgebruik komt het meest voor bij de categorie 18-plussers.
Er wordt vooral gewoon bier gedronken. Longdrinks, wijn, zware bieren, aperitieven en korte drank worden minder gebruikt.
Van de groep alcoholgebruikers zegt 36% dat zij reeds enkele malen dronken waren en voor 10% van de alcoholgebruikende jongeren is dronkenschap een regelmatig verschijnsel. Ook hier valt een verschil tussen jongens en meisjes te noteren: bij de groep die sporadisch of regelmatig dronken zijn treffen we beduidend meer jongens aan dan meisjes.
Het eerste glas werd gemiddeld rond de leeftijd van 13 jaar gedronken. Treffend is ook dat dit eerste glas voor 26% van de alcoholdrinkende jongeren afkomstig is van vader of moeder, daar waar bijvoorbeeld de eerste sigaret nog niet voor één procent van de rokers afkomstig was van de ouders.

II. Medicatie

Bij de vragen aangaande medicatie werd duidelijk aangegeven dat het niet ging om medicatiegebruik bij acute of chronische ziekte. Tevens werden de anticonceptiva buiten beschouwing gelaten.

Het gaat om slaapmiddelen, kalmeermiddelen, pepmiddelen, pijnstillers (licht/zwaar) en hongerstillers.
Met uitzondering van lichte pijnstillers hebben 90% van de jongeren nog nooit één van deze middelen gebruikt. Enkelen gaven wel aan vroeger gebruikt te hebben.
Zij die toch gebruiken doen dit over het algemeen sporadisch. Regelmatig gebruik van zware medicatie vinden we terug bij 1% van de jongeren.
Lichte pijnstillers worden duidelijk meer gebruikt.
Deze lichte medicatie wordt voornamelijk gebruikt bij hoofdpijn, verkoudheden en menstruatiepijnen.

Het gaat hier blijkbaar niet om onverantwoord gebruik.

Tabel 17 : Gebruik van medicatie in %

	Nooit gebruikt	Vroeger gebruikt	Zelden / af en toe	Regelmatig
Slaapmiddelen	94,3	2,6	2,5	0,6
Kalmeermiddelen	93,5	1,8	4,3	0,4
Stimulerende medicatie	95,5	1,1	2,7	0,7
Lichte pijnstillende middelen	27,0	3,8	65,3	3,9
Zware pijnstillende middelen	93,6	1,5	4,3	0,6
Hongerstillende middelen	96,2	1,3	1,3	1,2

III. Drugs

Van de ondervraagde jongeren heeft 85% nog nooit drugs gebruikt; 4% gebruikte vroeger ooit drugs. De rest, 11%, gebruikt wel drugs.
Van de ondervraagden gebruikt 6% zelden drugs (minder dan één maal per maand); 3% gebruikt af en toe (minder dan één maal per week), terwijl regelmatig druggebruik (minstens één maal per week) gemeld wordt door 2% van de ondervraagde jongeren.

Tabel 18 : Gebruik van drugs

	Aantal	%
Nooit	1.532	84,6
Vroeger	73	4,0
Zelden	101	5,6
Af en toe	61	3,4
Regelmatig	45	2,5
Totaal	1.812	100,0

Er wordt een verschil aangetoond tussen jongens en meisjes; van de ondervraagden beweert 16% van de jongens drugs te gebruiken tegen 6% van de meisjes. Zowel bij het sporadisch als bij het regelmatig druggebruik is er een duidelijke oververtegenwoordiging van de jongens.
Er wordt geen groot verschil gemeld tussen de onderwijsrichtingen en de leeftijdsgroepen.

Van de ondervraagde jongeren zegt 10% hasj en marihuana te gebruiken.
Ruim 4% van de respondenten beweert wel eens een XTC-pil te nemen, tegenover 1% die dit regelmatig doet.
Speed en amfetamines worden door 4% van de ondervraagden gebruikt met ook 1% regelmatig gebruik.
Daarna volgen de bewustzijnsverruimende middelen, gevolgd door snuifmiddelen en cocaïne. Heroïne is duidelijk de minst gebruikte drug.
De eerste keer dat men drugs nam was gemiddeld rond 14 jaar, voor de overgrote meerderheid hasj en marihuana. Niemand gebruikte heroïne als eerste drug.

De meerderheid van de jongeren kwam voor de eerste maal in contact met drugs via vrienden of vriendinnen.

Tabel 19 : Soorten drugs die gebruikt worden in %

	Zelden	Af en toe	Regelmatig	Totaal
Cannabis	3,3	3,7	3,4	10,4
XTC	2,2	1,3	1,0	4,5
Speed/amfetamine	1,5	1,2	0,8	3,5
LSD / STP	2,0	0,9	0,6	3,5
Snuifmiddelen	1,0	0,5	0,6	2,1
Cocaïne	0,8	0,7	0,6	2,0
Heroïne	0,7	0,5	0,3	1,5
Andere	0,7	0,6	0,5	1,8

2.2.4. Genees- en genotsmiddelen bij de Leuvense studenten, 1993

Auteurs: Waege H., Bracke M., Degroote A., Hoornaert H.

Doelstelling en methode

Aangezien het laatste onderzoek op middelengebruik bij studenten dateerde van 1980, waren recentere gegevens m.b.t. deze problematiek gewenst.
Het middelengebruik dat onderzocht werd betrof het gebruik van geneesmiddelen, alcohol en illegale drugs.

Oorspronkelijk was het de bedoeling dit onderzoeksproject enkel uit te werken bij de Leuvense universiteitsstudenten. Gezien de gewijzigde situatie op onderwijsgebied (meer samenwerking tussen universiteit en HOBU op sociaal gebied) werd de doelgroep uitgebreid naar Leuvense HOBU-studenten.
Bevraagd werden tweedejaars studenten universiteit en HOBU en vierdejaars studenten universiteit. Eerstejaars studenten werden niet bevraagd omdat dan resultaten worden bekomen over hun gedrag op de humaniora en omdat een groot deel van hen het volgende jaar niet meer aan de universiteit zal studeren. De keuze vierdejaars werd genomen om na te gaan hoe de consumptie wijzigt door de combinatie van leeftijd en studieduur. In het HOBU werden enkel tweedejaars bevraagd aangezien slechts één studierichting van het lange type is.

Het was de bedoeling maximaal gebruik te maken van bestaande vragenlijsten om vergelijking met andere onderzoeken mogelijk te maken. De vragen over alcohol, druggebruik en voorbeeldgedrag van de omgeving werden zonder grote wijziging overgenomen van de VAD. De vragen over geneesmiddelen werden sterk aangepast. De vraagstelling over het gebruik ervan was te vaag voor de gestelde doelstellingen. Niet alleen weten welke geneesmiddelen worden gebruikt was van belang, maar ook hoelang en in welke dosis.
De respondenten werden verzameld door middel van een enkelvoudige toevalssteekproef zonder teruglegging, getrokken uit de studentenlijsten die door de onderwijsinstellingen ter beschikking werden gesteld.
De bevraging gebeurde via een postenquête waarbij de anonimiteit volledig gewaarborgd was. Het terugzenden gebeurde via 'port betaald door geadresseerde'. Er werd gevraagd een bijgevoegde antwoordkaart onafhankelijk van de vragenlijst terug te zenden, zodat de respondent anoniem bleef, maar men toch zicht kreeg op wie antwoordde.
Op 8 maart 1993 werden 2.813 vragenlijsten verstuurd. Vragenlijsten teruggestuurd na 30 april werden niet meer verwerkt. Op 24 maart werd naar diegenen wiens antwoorden nog niet binnen waren, een herinnering verzonden.

Resultaten

In eerste instantie werden er 1.758 vragenlijsten teruggestuurd. Na de herinnering kwamen nog 320 antwoorden binnen. Dit bracht het totaal op 2.078, m.a.w. de respons was 73,9%. Door onduidelijkheden en onvolledigheden werden 45 vragenlijsten niet weerhouden en kwam het totale aantal op 2.033 (72,3%).
Het percentage vrouwen t.o.v. het percentage mannen bedroeg 51,8% tegenover 48,2%.

I. Medicatie

Zes soorten geneesmiddelen werden onderzocht: pijnstillers, kalmeer-, slaap- en pepmiddelen, vitaminen en tonica. De eerste vier behoren tot de groep van de psychofarmaca. Van deze middelen zijn duidelijke farmacologische effecten beschreven.
Vitaminen en tonica worden veel ingenomen om de lichamelijke en psychische conditie te optimaliseren.
Hier is de farmacologische werking eerder onbelangrijk, maar het gebruik hiervan geeft wel een sfeerbeeld van studeren, blokken en examens afleggen.
Het geneesmiddelengebruik werd over drie periodes bevraagd: de afgelopen maand, de laatste blokperiode en de laatste examenperiode.

* Pijnstillers

Tijdens de maand voorafgaand aan de bevraging (februari) nam meer dan één derde van alle ondervraagden pijnstillers. Tijdens blok en examens gebruikt ongeveer 15% pijnstillers. Vermoedelijk heeft het hoge gebruik in februari te maken met virale infecties; de meeste pijnstillers zijn ook koortswerende middelen.

Tabel 20 : Het gebruik van pijnstillers door de studenten in de voorbije maand, tijdens de blok en de examens

	Voorbije maand (%)	Blok (%)	Examens (%)
Nooit	64,4	84,3	84,5
1-5 dagen	32,3	13,9	12,6
6-10 dagen	2,7	1,4	2,1
>10 dagen	0,6	0,4	0,8

De meesten gebruiken in de ondervraagde maand slechts een korte periode. Meer dan 90% van de gebruikers neemt maximum vijf dagen een pijnstiller, slechts 1,9% een ganse maand. Een grotere groep gebruikt geen pijnstillers tijdens blok en examens. Tijdens de zomermaanden zijn er ook minder virale infecties.
Er is een stijging van langer gebruik in de examens: 81,3% blijft onder de zes dagen. Het aandeel van het lange verbruik (meer dan tien dagen) wordt meer dan verdubbeld tijdens de examenperiode.

* Kalmeermiddelen

Het aantal gebruikers van kalmeermiddelen is in de ondervraagde periode laag: 44 studenten (2,2%) gebruikten deze middelen en dit meestal voor een korte periode. Het aantal gebruikers stijgt lichtjes in de blok; de proportie langer gebruik neemt echter sterk toe.

In de examenperiode is er een belangrijke stijging van het kalmeermiddelengebruik tot 5,6% van de studentengroep. Samen met de grote stijging van het aantal gebruikers, neemt vooral in de examens de behoefte om een langere periode de spanning via medicatie te onderdrukken, toe.

Tabel 21 : Het gebruik van kalmeermiddelen door de studenten in de voorbije maand, tijdens de blok en de examens

	Voorbije maand (%)	Blok (%)	Examens (%)
Nooit	97,8	97,2	94,4
1-5 dagen	1,5	1,2	1,8
6-10 dagen	0,3	0,5	1,8
> 10 dagen	0,4	1,2	2,0

* Slaapmiddelen

Ook het gebruik van slaapmiddelen is laag. Slechts één procent neemt een slaapmiddel in de periode van één maand voorafgaand aan het onderzoek. De groep gebruikers neemt toe in de blok tot 2% en tijdens de examens tot 3,0%.

Tabel 22 : Het gebruik van slaapmiddelen door de studenten in de voorbije maand, tijdens de blok en de examens

	Voorbije maand (%)	Blok (%)	Examens (%)
Nooit	99,0	98,0	96,9
1-5 dagen	0,8	1,0	1,1
6-10 dagen	0,2	0,4	0,7
> 10 dagen	-	0,6	1,2

De gebruiksduur is ook kort. Tijdens het jaar neemt 80% van de gebruikers maximum vijf dagen, de rest hooguit tien dagen. De groep langgebruikers stijgt tijdens de blok: ruim de helft van de gebruikers neemt tot vijf dagen; de groep die langer dan tien dagen neemt, is van 0 naar bijna 30% (van de gebruikersgroep) gestegen. deze tendens zet zich voort tijdens de examens waar de eerste groep nog 34,9% telt, 40% neemt meer dan tien dagen.

* Pepmiddelen

Wanneer één farmaceutische produktgroep geassocieerd wordt met studenten, dan zijn het wel de pepmiddelen. Een kleine groep (0,9%) kan ook buiten de blok en examens niet zonder een stimulerend middel. Deze groep stijgt tot 3,4% in de blok en tot 9,0% in de examens.
In de blok blijft het gebruik kort voor de helft van het aantal gebruikers. Nogal wat studenten doen een nachtje door in de examens en hebben dan behoefte aan een pepmiddel. Toch blijven ook nu de meeste gebruikers 'niet-gevaarlijke' gebruikers: 57% gebruikt tot vijf dagen, 17,6% van hen neemt pepmiddelen gedurende zes tot tien dagen, en een kwart van de gebruikers meer dan tien dagen.
Met deze cijfers wordt de idee alsof een groot deel van de studenten zware pepslikkers zijn toch gerelativeerd. Desalniettemin blijft de vaststelling dat toch 1 op 10 studenten tijdens de examenperiode in aanraking komt met pepmiddelen.

Tabel 23 : Het gebruik van pepmiddelen door de studenten in de voorbije maand, tijdens de blok en de examens

	Voorbije maand (%)	Blok (%)	Examens (%)
Nooit	99,1	96,4	90,5
1-5 dagen	0,5	1,7	5,4
6-10 dagen	0,3	0,4	1,7
> 10 dagen	0,1	1,3	1,9

* Vitaminen

Zoals verwacht wordt dit medisch ongevaarlijk middel het meest genomen. In een doorsnee maand neemt 15,4% van de studenten vitaminen; in de blok- en examenperiode stijgt de groep gebruikers tot bijna één vierde van de studenten.
De groep kortere gebruikers (tot tien dagen) bedraagt ongeveer de helft van de totale groep gebruikers; tijdens de blok en examens daalt de groep kortgebruikers tot een kwart van de gebruikersgroep.
Tijdens de examenperiode neemt de helft van alle gebruikers meer dan twintig dagen lang vitaminen.
Men kan dan ook stellen dat een niet onbelangrijk deel van de studenten vrij lang vitaminen neemt tijdens de examens.

Tabel 24 : Het gebruik van vitaminen door de studenten in de voorbije maand, tijdens de blok en de examens

	Voorbije maand (%)	Blok (%)	Examens (%)
Nooit	84,6	76,7	75,7
1-5 dagen	4,4	2,2	2,0
6-10 dagen	3,3	4,9	3,6
11-15 dagen	2,1	10,2	8,5
16-20 dagen	1,4	1,6	2,0
>20 dagen	4,2	4,4	12,1

* Tonica

Studenten nemen minder tonica dan vitaminen. Het gebruik onder het jaar is laag, slechts 4,5%. Dit stijgt tijdens de blok en de examens tot bijna 19% van de totale studentengroep.

Vooral tijdens de examens ligt de duur van het gebruik vrij hoog. De helft van alle tonicagebruikers neemt dit middel langer dan 20 dagen tijdens de examenperiode.
Het gebruik van tonica is net als vitaminegebruik vrij sterk verspreid; vooral tijdens de

examens stijgt het aantal dagen gebruik vrij sterk.

Tabel 25 : Het gebruik van tonica door de studenten in de voorbije maand, tijdens de blok en examens

	Voorbije maand (%)	Blok (%)	Examens (%)
Nooit	95,5	81,2	81,1
1-5 dagen	1,2	2,0	1,6
6-10 dagen	1,2	3,4	2,7
11-15 dagen	0,5	8,5	2,4
16-20 dagen	0,4	0,9	2,2
>20 dagen	1,2	3,8	10,0

*** Besluit geneesmiddelengebruik**

Alhoewel een niet onbelangrijk deel van de studenten wel eens een of ander geneesmiddel neemt, gaat het meestal om kort gebruik. Over de examenperiode en de periode 'vorige maand' scoren pijnstillers het hoogst met 37% gebruikers, gevolgd door tonica met 32,6%. Vitaminen tellen 21,6% en pepmiddelen 10,2% gebruikers. Kalmeermiddelen met 6,4% en slaapmiddelen met 3,6% scoren het laagst. Zoals verwacht stijgt het middelengebruik tijdens de examens. Vooral het gebruik van stimulerende of zogezegd prestatiebevorderende middelen stijgt fors, soms (eerder zelden) tot onverantwoorde hoogte. Het populaire beeld van de medicatieslikkende student gaat niet op.

II. Alcohol

Een (vrij subjectieve) indicator om zicht te krijgen op overmatig alcoholgebruik is het aantal malen dat men dronken is. Er werd aan de studenten gevraagd hoeveel maal ze gedurende het voorbije academiejaar dronken waren.
Opvallend is toch dat één op tien studenten minstens een paar maal per maand dronken was. Niemand kan ontkennen dat deze groep veel, en wellicht te veel, drinkt (risicogroep).

Tabel 26 : Aantal malen dronken gedurende het voorbije academiejaar

	%
Nooit dronken	44,5
1 keer	17,5
Tot 5 keer	19,9
Ongeveer maandelijks	8,2
Meermaals per maand	6,1
Eén keer of meer per week	3,8

Mannen drinken veel meer dan vrouwen. Zes op tien vrouwen was tijdens het voorbije academiejaar nooit dronken; bij de mannen is dit bijna drie op tien.
Van ruim twee op honderd vrouwen kan gezegd worden dat ze duidelijk veel drinken, bij

de mannen is dat ongeveer achttien op honderd. Ook de groep die maximum maandelijks dronken was bevat veel meer mannen. De proportie mannen is in deze groep dubbel zo groot als de proportie bij de vrouwen.

Tabel 27 : Verband tussen dronkenschap en geslacht in %

	Nooit	1 keer	maximum maandelijks	vaker per maand
Vrouw	59,7	18,7	19,3	2,3
Man	28,2	16,2	37,7	17,9

Iets meer dan de helft van de studenten heeft een zeer vrije woonsituatie: ze wonen in een gemeenschapshuis of zitten op kot. De overige studenten zitten ofwel op peda of gaan elke dag naar huis. Er blijkt een sterk verband te zijn tussen de mate van dronkenschap en woonsituatie. Een meer vrije woonsituatie hangt samen met beduidend meer dronkenschap en excessief drinken.

Tabel 28 : Verband tussen dronkenschap en woonsituatie in %

	Nooit	1 keer	Maximum maandelijks	Vaker per maand
Minder vrij	51,5	17,0	24,1	7,4
Meer vrij	38,5	18,1	31,4	12,0

Het hoeft niet te verbazen dat er ook met de studieloopbaan-kenmerken duidelijke verbanden zijn, ondermeer omdat een meer uitgaansgerichte leefstijl samenhangt met meer gebroken studieloopbanen en omdat uitgaan en drinken nauw met elkaar verbonden zijn. Er is geen verband met het ondernemen van pogingen in een andere studierichting en drankgebruik; er is wel een verband tussen dronken zijn enerzijds en deelnemen aan tweede zittijden en jaren overdoen anderzijds.

Tabel 29 : Verband tussen dronkenschap en studieloopbaan in %

	Jaren overdoen			Tweede zittijden		
	0	1	2+	0	1	2+
nooit dronken	48,6	38,4	27,6	52,0	43,5	33,8
1 keer	17,9	17,1	15,9	18,1	16,4	18,0
maandelijks	26,4	30,1	35,2	24,4	30,9	31,0
vaker per maand	7,1	13,5	21,4	5,5	9,2	17,2

Er zijn proportioneel drie maal meer 'zware' drinkers bij de mensen die twee of meer jaren hebben overgedaan dan bij de mensen die nooit een jaar overdeden. Dezelfde verhoudingen vinden we bij de tweede zittijden. De proportie zware drinkers is meer dan drie maal groter bij de mensen die twee maal of meer deelgenomen hebben aan tweede zittijden dan wel bij de mensen die nooit aan een tweede zittijd deelnamen. Ook het aandeel van de groep die maximum maandelijks dronken is, is beduidend groter bij de

mensen die jaren overdeden of deelnamen aan tweede zit.
Het stoere verhaal van de student die een heel jaar drinkt en dan, uiteraard met behulp van pepmiddelen, slaagt in eerste zit, is dan ook meer een uitzondering dan regel.

*** Besluit alcoholgebruik**

Drankgebruik kan als een meer verspreid probleem worden omschreven. Problematisch drankgebruik hangt hoofdzakelijk samen met biergebruik. Van ongeveer 1 op 10 studenten kan gesteld worden dat ze problematisch drinkgedrag vertonen. Zij zijn minstens één maal per maand dronken.

Overmatig drinken is vooral een mannenzaak. Het is niet gelijk verspreid over de verschillende studierichtingen (deze gegevens werden niet opgenomen in het voorgaande gedeelte). Vooral aan de faculteiten economie, rechten en gedeeltelijk ook sociale en toegepaste wetenschappen, is het probleem het grootst. In het HOBU en in de groepen of faculteiten letteren, sport en psychologie-pedagogie zijn er minder overmatige drinkers.
Er is een zeer sterke band tussen een uitgaansgerichte levensstijl en veel drinken.
Mensen die dikwijls dronken zijn moeten meer jaren overdoen en nemen veel frequenter deel aan tweede zit.
Naar preventie toe blijkt dat een niet klein deel van de studenten te veel drinkt. Wanneer preventie ten aanzien van risicogedrag overwogen wordt, mag drankmisbruik zeker niet op de lijst ontbreken.

III. Illegale drugs

Onderrapportering van illegaal druggebruik in dit onderzoek is mogelijk, ondanks het feit dat de anonimiteit volledig gewaarborgd was en dat het om een schriftelijke bevraging ging (er was geen noodzakelijk contact met een derde, bijv. de interviewer). Illegaal gedrag rapporteren kan toch enige weerstand wekken bij de respondent. Er zijn evenwel geen concrete aanwijzingen dat er ook in dit geval onderrapportering zou zijn.
Voor de bevraging van illegale drugs werden zes soorten drugs onderscheiden die telkens aan de hand van de meest voorkomende voorbeelden omschreven werden.
Het gaat om cannabis (bijv. marihuana en hasj), opiaten (bijv. pium en methadon), heroine, LSD, cocaïne en pep (bijv. speed en XTC).
Er werd vastgesteld dat het gebruik van alle vormen van illegale drugs, behalve cannabis, zeer laag is, temeer daar ook gevraagd werd naar gebruik 'ooit wel eens, maar niet het laatste jaar.

Tabel 30 : Het gebruik van illegale drugs in %

	Nooit gebruikt
Cannabis	84,2
Opiaten	99,6
Heroïne	99,8
LSD	99,0
Cocaïne	99,7
Pep	98,3

De groep die frequent cannabis gebuikt blijkt eveneens zeer klein te zijn. Van alle studenten gebruikt 0,8% minstens één maal per week cannabis. Een kleine 2% gebruikt maandelijks of meer, maar niet wekelijks.

Tabel 31: Het gebruik van cannabis in %

	Cannabisgebruik
Nooit gebruikt	84,2
Ooit gebruikt	5,5
Laatste jaar één keer	3,4
Laatste jaar paar keer	4,3
Ongeveer maandelijks	0,9
Meermaals per maand	0,8
Wekelijks of een paar keer per week	0,6
(Bijna) dagelijks	0,2

Omdat er enkel van enig cannabisgebruik sprake is, zullen voor illegaal druggebruik enkel de samenhangen tussen cannabisgebruik en achtergrondskenmerken bekeken worden.

Het geslacht bleek doorheen heel het onderzoek een belangrijke variabele. Man zijn viel meestal samen met een verhoogde kans op risicogedrag.
Ook voor cannabisgebruik werden duidelijke verbanden gevonden.
De kans dat een man cannabis gebruikte was dubbel zo groot dan voor een vrouw.
Terwijl bij de vrouwen ongeveer één op tien ooit of nu nog cannabis gebruikt(e), is dat bij de mannen twee op tien.

Tabel 32 : Verband tussen cannabisgebruik en geslacht in %

	Vrouw	Man
Nooit cannabis	89,4	78,5
Ooit cannabis	10,6	21,5

De kans om bij de vrijer wonende studenten iemand te ontmoeten die ooit cannabis gebruikte, is bijna dubbel zo groot als bij een minder vrij wonende student. In het eerste geval is deze kans twee op tien, in het twee geval iets groter dan één op tien.

Tabel 33 : Verband tussen cannabisgebruik en woonsituatie in %

	Minder vrij	Meer vrij
Nooit cannabis	88,9	80,1
Ooit cannabis	11,1	19,9

Er zijn significante verbanden tussen deelname aan tweede zit en jaren overdoen enerzijds en cannabisgebruik anderzijds. Jaren overdoen hangt samen met meer ooit-cannabisgebruikers. Vooral deelname aan meerdere tweede zittijden hangt positief samen met cannabisgebruik.

Tabel 34 : Verband tussen cannabisgebruik en studieloopbaan in %

	Jaren overdoen			Tweede zittijden		
	0	1	2+	0	1	2+
Nooit gebruikt	86,2	82,5	75,3	87,6	85,3	77,4
Ooit gebruikt	13,8	17,5	24,7	12,4	14,7	22,6

*** Besluit illegaal druggebruik**

Algemeen valt op dat het gebruik van illegale drugs vrij beperkt is. Enkel het soft druggebruik kent enige verspreiding, maar ook in deze categorie is het aantal zware gebruikers klein. Mannen hebben blijkbaar een stereotiep patent op risicogedrag. Ze gebruiken meer soft drugs dan vrouwen. De kans op soft druggebruik stijgt indien men in een hoger jaar zit (niet in tabel). Vooral de faculteit sociale wetenschappen valt op door een grote groep studenten die ooit cannabis gebruikte. Er wordt zeer weinig cannabis gebruikt in het HOBU en in de groepen sport en toegepaste wetenschappen (niet in tabel).
Het gebruik van soft drugs hangt duidelijk samen met leefstijl. Zowel meer vrij wonen als een uitgaansgerichte leefstijl hangen positief samen met een verhoogde kans om ooit cannabis te gebruiken. Het hangt tevens samen met meer gebroken studieloopbanen

3. Utilisation Studies

3.1. Intercommunautaire gegevens

3.1.1. Druggebruik en drughulpverlening in Brussel en Vlaams Brabant, 1993. Een actie-onderzoek.

Auteurs: Van Deun P., Van de Vorst H., Mortier E.

Doelstelling

Op 25 maart 1993 werd aan het Onthaalcentrum voor druggebruikers VZW, afdeling DE SPIEGEL, de opdracht gegeven een actieonderzoek uit te voeren in het kader van de coördinatie en ondersteuning van de opvangmogelijkheden voor drugverslaafden in Brussel en Vlaams Brabant.

Aan dit onderzoek werden 5 doelstellingen verbonden:

* Het contact nemen met bestaande gezondheids-, sociale - en andere maatschappelijke voorzieningen die met druggebruikers in contact komen;

* Het bestaande hulpverleningsaanbod inventariseren;

* Een schatting maken van het mogelijk aantal hulpvragers (incidentie) en van de gepercipieerde noden en ontbrekende hulpverleningsschakels;

* Advies en ondersteuning bieden aan deze professionelen bij de opvang en de eventuele doorverwijzing van drugcliënteel. Opvolgen van het resultaat van de hulpverlening;

* Beleidsvoorbereidende rapportage.

Methode

In de periode oktober - december 1993 werden 2149 vragenlijsten verzonden naar personen en instellingen die actief zijn in de gezondheidszorg, de sociale en justitiële welzijnszorg, de politie, rijkswacht en justitie, in Brussel en Vlaams Brabant.

Hen werd de vraag gesteld of zij in de eerste helft van 1993 contact hadden gehad met gebruikers van illegale drugs, die mede omwille van dat gebruik hen consulteerden of door hen geïnterpelleerd werden. Er werd om een aantal gevraagd. In bevestigend geval kreeg men een tweede vragenlijst waarin gepeild werd naar kenmerken van dat drugge-

bruik en die inventariseerde welke hulpverlening geboden werd en hoe men het hulpverleningsaanbod evalueerde.

Resultaten

Er kwamen 460 antwoorden binnen waarvan er 198 bevestigden met 2489 druggebruikers contact te hebben gehad.
Regionaal is de verdeling: 1219 in Brussel, 734 in het arrondissement Leuven en 377 in Halle-Vilvoorde en de randgemeenten rond Brussel.
Het percentage Nederlandstaligen in deze steekproef bedroeg 49,2; 45,9% was Franstalig en 4,9% was anderstalig.

In 29% van de gevallen was er voornamelijk sprake van cannabisgebruik, 27% gebruikt heroïne, 11% XTC, 6% amfetamines en 4% cocaïne. De overige 21% gebruikt andere produkten, meerdere produkten of het voorkeurprodukt was niet bekend.

In het onderzoek vindt men de meeste druggebruikers terug in Brussel, nl. 52%. Hiervan gebruikt 40% heroïne. Vlaams Brabant typeert zich meer met gebruikers van recreatieve drugs (cannabis en XTC): 50%.

Conclusies

* In totaal verklaren 198 respondenten samen 2489 gebruikers van illegale drugs ontmoet te hebben in de eerste helft van 1993. Voor 27% geldt dat het voornamelijk heroïnegebruikers zijn. Dit mag een hoog aantal genoemd worden en het roept vragen op naar de capaciteit van de hulpverlening.

* Of er al dan niet een dalende of stijgende trend zit in het aantal druggebruikers, kan met dit onderzoek niet aangetoond worden. Hiervoor dient het onderzoek met regelmatige tijdsintervallen te worden herhaald. Toch gewaagden verschillende respondenten van een stijging.

* Er is een duidelijk verschil tussen Brussel en Vlaams Brabant wat betreft de aard van het druggebruik waarmee de respondenten in contact kwamen. De ruime groep hulpverleners komt in Brussel vooral met heroïnegebruikers in contact (47%) en in mindere mate met cannabis- en XTC-gebruikers (13%). In Vlaams Brabant ontmoette men voor 45% gebruikers van recreatieve drugs en voor 25% heroïnegebruikers.

* Zowel de sociale voorzieningen als de gezondheidszorg rapporteren dat zij globaal genomen slechts voor 45% aan de hulpvragen kunnen voldoen. De andere helft wordt doorverwezen of heeft geen hulpvraag of heeft een vraag waar geen aanbod voor bestaat. Zo valt het op dat gezondheidsvoorzieningen onder elkaar bijna 30% doorverwijzen en dat een even groot aantal ook door hen niet geholpen kan worden.

* De vraag naar de evaluatie van de hulpverlening spitst zich toe op de gespecialiseerde drughulpverlening. Men is tevreden over de bestaande hulpverlening, maar men vindt dat deze te weinig is uitgebouwd en niet genoeg gedifferentieerd. Er is ook gebrek aan kennis

van de doorverwijsmogelijkheden. Zo vraagt men ambulante (methadone) hulpverlening en crisisopvang in Vlaams Brabant en klaagt men de wachtlijsten aan in het Brusselse. Differentiatie is nodig in de richting van de psychiatrische hulpverlenig (langdurige opvang) en de sociale hulpverlening (woon-, werkbegeleiding, onderdak). Een veel gehoorde klacht is dat men geen feed-back krijgt van de gespecialiseerde centra.

* Het noorden van de provincie Brabant (Leuven-Aarschot-Diest) kent heel wat gezondheidswerkers en -centra in contact met gebruikers; in Brussel zijn dit vooral sociale voorzieningen (volgens dit onderzoek). De tekorten zijn vooral te vinden in het zuiden (Halle) en de Brusselse rand (Asse-Vilvoorde-Tervuren-Overijse). Er is een totaal gebrek aan justitieel welzijnswerk als interface tussen politie en hulpverlening, en de sociale voorzieningen in contact met druggebruikers zijn ondervertegenwoordigd. Sommige vormen van gespecialiseerde drughulpverlening (methadone, crisisopvang) ontbreken in alle drie de regio's.

* Politie en justitie komen met een grote groep gebruikers in contact (31% van de steekproef), een groep die in hoge mate uit recreatieve gebruikers bestaat. In die zin zou deze groep wel eens kunnen verschillen van het cliënteel van de gezondheids- en welzijnszorg.

Aanbevelingen

* Dit soort onderzoek dient opvolging te krijgen. Men is bereid in 'de sector' om mee te werken en om gegevens te laten registreren. Een herhaling in prospectieve zin (waarbij men vooraf weet wat te registreren) kan beter cijfermateriaal opleveren en kan een evolutie in gebruik en in hulpverlening aangeven.

* Er is een concrete nood aan meer hulp en zorg voor druggebruikers op alle niveau's van welzijns- en gezondheidszorg, zodat minder cliënteel zou afhaken of verloren raken in veelvuldige doorverwijzingen. Hiertoe is binnen elke sector overleg nodig om de kwaliteit en de beschikbaarheid te verhogen, maar ook tussen de sectoren om de vermijdbare doorverwijzingen beter op te volgen.

* Regionaal beschikbare drugconsulenten die in een 'consultation-liaison'-relatie contact houden met diverse voorzieningen om hen te adviseren en om verbindingen te leggen tussen diverse mensen die, in de tijd verspreid, met één individu werken, hebben een grotere prioriteit dan de opstelling en verspreiding van een 'doorverwijsgidsje'.

* Ondanks het feit dat de bestaande voorzieningen een groter stuk van de drugproblematiek zullen moeten absorberen, is er een bijkomende behoefte aan een beperkt aantal gespecialiseerde instellingen: crisisopvang, dagcentra, langdurige en psychiatrische opvang.

* Het beleid moet duidelijkheid scheppen over welke repressieve, preventieve en curatieve opties het wil nemen, en over hun onderlinge consistentie.

3.2. Communautaire gegevens

3.2.1. Drugs- en alcoholregistratie bij weekend-chauffeurs 's nachts, 1993.

Auteurs: M. Cramm, L. Beaucourt, P. van Damme, Ph. Verhoeven, P. Schepens, A. Meheus; in: B. De Ruyver & A. De Leenheer: Drugbeleid 2000.

Doelstelling en methode

Tijdens een aantal weekends in de eerste helft van 1993 werden er door de Rijkswacht ademtesten langs de weg uitgevoerd in de provincie Oost-Vlaanderen.
Na een eerste controle door de Rijkswacht kregen de mensen de kans om vrijwillig deel te nemen aan een tweede controle, nl. het invullen van een vragenlijst (gericht op rijgedrag en personalia van de ondervraagde) en urine- en/of bloedcontrole.
Enkel personen met een negatieve ademtest bij de Rijkswachtcontrole kwamen in aanmerking voor de tweede 'medische' controle.
De onderzoekspopulatie is dus geselecteerd op een belangrijke variabele (enkel 'ademtest-negatieven'); de resultaten moeten dan ook met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

De bloed- en/of urineafname gebeurde op volledig vrijwillige basis tijdens de 'medische' controle. De opsporing voor drugs gebeurde op een urinestaal. Zo dit niet mogelijk was (vrouwelijke populatie, weigeraars) werd geprobeerd de drugmonitoring op een bloedstaal uit te voeren.
De alcoholbepaling gebeurde via een gevoelige meetmethode in de adem of op een bloedstaal.

Deze vrijwillige controles en staalnames werden heel de nacht (van 23 uur 's avonds tot 7 uur 's morgens) uitgevoerd door een ploeg vrijwillige verpleegkundigen en artsen.
In totaal werden er 190 enquêtes afgenomen, waarvan 161 van chauffeurs. Deze groep van 161 chauffeurs wordt in wat volgt meer in detail bekeken.
De meeste chauffeurs (n=109) werden door de Rijkswacht tegen gehouden voor routinecontrole; enkele omwille van snelheidsovertredingen (n=31). De rest omwille van onvoorzichtig rijgedrag, duidelijke tekens van dronkenschap, vluchtgedrag of afwezigheid van dragen van gordel.

Resultaten

Van de 161 deelnemers waren er 151 mannen en 10 vrouwen.
De helft van deze vrijwillige participanten was jonger dan 25 jaar. De gemiddelde leeftijd bedroeg 27,2 jaar.
Van de ondervraagde chauffeurs vervoerden 46% (n=74) geen passagiers; 31% (n=50) had één passagier aan boord, en 23% (n=37) twee of meer passagiers.

Opvallend is dat bijna de helft van de vrijwillige controles na 2 uur 's nachts geschiedde (tabel 1). Hoe later het uur van controle, hoe groter de proportie chauffeurs die van een

dancing afkomstig zijn (p= .000). Van de chauffeurs die zich op de controles meldden tussen 3 en 7 uur 's morgens bleek 73% afkomstig te zijn van een discotheek of dancing.

Tabel 1 : Spreiding uur van controles

Uur	Aantal	Percentage
23 u.	10	6,3%
24 u.	18	11,3%
1 u.	28	17,6%
2 u.	26	16,3%
3 u.	27	17,0%
4 u.	20	12,5%
5 u.	12	7,5%

Bij 138 chauffeurs was een verdere analyse naar drugs en/of medicatie mogelijk. Men treft hierbij een variëteit van gebruikte middelen aan: cocaïne (n=1), heroïne (n=1), cannabis (n=10), dexedrine en amfetamine (n=6), centraal werkende medicatie (n=12). Globaal betekende dit dat 22% van de chauffeurs positief was voor minimaal één middel (n=30). Vijf van deze chauffeurs gebruiken meer dan één middel: soms zelfs een ware cocktail.

Ondanks een eerste controle door de Rijkswacht bleken 23 van de 137 chauffeurs (17%), in tweede instantie, toch positief te zijn voor alcohol: zij vertoonden immers een alcoholgehalte boven de limietwaarde van 0,8 promille. Dit pleit niet voor de gevoeligheid van de gebruikte screeningstest bij de Rijkswacht.

De cijfers van de drug- en alcoholanalyse vertonen eerder een onderschatting van de werkelijkheid, gezien de personen in de onderzoeksgroep geselecteerd zijn op basis van een negatieve initiële alcoholtest.

In deze 'a priori' alcoholvrije populatie vrijwilligers is de combinatie van alcohol met drugs of medicatie beperkt tot een minimum (1,7%).

Er bestaat verder geen statistisch significant verband tussen de leeftijd van deze populatie chauffeurs enerzijds en het alcoholgebruik of de aanwezigheid van drugs of medicatie anderzijds.

Verschillende autokarakteristieken werden eveneens geregistreerd: merk, type, cilinderinhoud, jaartal, occasie of nieuw. Geen van deze variabelen zou verband houden met het gedrag van de chauffeur in termen van alcoholconsumptie of drug/medicatiegebruik.

Tabel 2 toont dat van de chauffeurs die alleen rijden, 25% een verhoogde alcoholbepaling vertoont, tegen 11% voor chauffeurs met één of meerdere passagiers (p= .069).
Dit zou kunnen betekenen dat passagiers een gunstige invloed hebben op het gebruik van alcohol door hun chauffeurs of dat passagiers niet wensen mee te rijden met chauffeurs die te veel hebben gedronken.

Voor drug- of medicatiegebruik geldt eerder het omgekeerde: 17% van de chauffeurs die alleen rijden vertonen een positieve drug/medicatieanalyse tegen 33% van de chauffeurs die met één of meerdere passagiers rijden ($p = .025$).
Het vervoeren van passagiers heeft een invloed op het gedrag van chauffeurs. Tevens lijkt het er op dat er een groter bewustzijn van de chauffeurs is t.a.v. de invloed van alcoholgebruik op het rijgedrag in vergelijking met de invloed van drug- of medicijngebruik. Deze informatie kan belangrijk zijn voor preventiecampagnes in de toekomst.

Tabel 2 : Gebruik van alcohol of drugs/medicatie i.f.v. aanwezigheid van passagiers

	Chauffeurs alleen	Chauffeurs met $\geq$ 1 passagiers
Alcohol	n=57	n=80
$\leq$ 0,8 promille	75%	89%
> 0,8 promille	25%	11%
Drugs/medicatie	n=66	n=72
negatief	83%	67%
positief	17%	33%

In een laatste analyse naar gebruik en plaats van afkomst, blijkt dat diegenen die van een café (of taverne) afkomstig zijn meer kans hebben een verhoogd alcoholgehalte te vertonen dan chauffeurs afkomstig van thuis of van dancings ($p = .05$).
Vòor drugs of medicatie is dit eerder verdeeld over de drie plaatsen van afkomst, weliswaar met een hogere frequentie voor hen die van dancings of discotheken komen.

Conclusie

De alcoholtest gebruikt door de Rijkswacht is niet optimaal en laat nog 17% van de chauffeurs met een alcoholgehalte $\geq$ 0,8 promille ongemoeid. Een analyse naar medicatie of drugs bij zo'n a priori gescreende en negatief bevonden populatie toont dat 1 op 5 van hen positief is voor minstens één produkt.
Daarbij speelt de aanwezigheid van passagiers eerder een negatieve rol op het gebruik van drugs/geneesmiddelen door chauffeurs en een positieve rol m.b.t. alcoholgebruik. Deze vaststelling kan zeer nuttig zijn bij het opzetten van preventieve acties in de toekomst.
Om meer waarde te hebben wordt een dergelijk onderzoek best herhaald op een grotere onderzoeksgroep, zonder geografische beperkingen en zonder te selecteren op de factor die men wenst te onderzoeken, m.n. alcoholgebruik en dienen, indien mogelijk, alle weggebruikers gecontroleerd te worden.
In een volgend onderzoek zou men best de totale populatie chauffeurs die door de Rijkswacht wordt gecontroleerd, in het onderzoek opnemen.
Zo'n methodologische aanpassing zou heel wat interessante resultaten kunnen opleveren. Hiermee rekening houdend zou het onderzoek naar het weekendnachtverkeer systematisch moeten worden verdergezet over de verschillende provincies, parallel met en niet uitsluitend gekoppeld aan weekendongevallenregistraties.

3.2.2 Aids-risicogedrag bij injecterende druggebruikers en evaluatie van een preventief project, 1994.

Auteur: Kinable, R.

Uit het onderzoek werden enkel de onderwerpen gebruikt die in dit kader belangrijk werden geacht.

<u>Doelstelling</u>

Vanuit de dringende behoefte aan preventieve methoden in verband met HIV-risicogedrag bij injecterende druggebruikers, werd een dubbel actie-onderzoek opgezet, gericht naar twee subpopulaties van injecterende druggebruikers. De eerste groep was een residentiële groep, bestaande uit injecterende druggebruikers die op het moment van het onderzoek verbleven in een residentieel ontwenningscentrum. De andere groep was een straatgroep, samengesteld uit injecterende druggebruikers die op het moment van het onderzoek niet in behandeling waren voor drugproblemen.
Daar zowel de populaties als de preventiemethodiek fundamenteel verschillend waren, was het niet de bedoeling de beide doelgroepen onderling te vergelijken qua effectiviteit van de interventies. De populaties werden wel volgens een aantal beschrijvende variabelen met elkaar vergeleken.
Door middel van een nameting werd nagegaan of er een verandering van het risicogedrag was opgetreden.

<u>Methode</u>

Het onderzoeksdesign bestond uit een voormeting, een preventieve fase en een nameting. De voormeting leverde een aantal descriptieve variabelen op, maar ook gegevens over het niveau van risicogedrag in de twee groepen. Het betreft hier 68 personen uit de residentiële groep en 60 personen uit de straatgroep. In beide populaties werd vervolgens een verschillend preventieprogramma uitgevoerd.
In geval van de straatgroep werd het onderzoek voorgesteld bij de kennismaking. Indien de persoon wenste deel te nemen werd bij hem/haar een semi-gestructureerd interview afgenomen. Dit interview was niet anoniem, aangezien de personalia nodig waren om de mensen terug te kunnen vinden voor de nameting. Wel kon een vertrouwelijke behandeling worden verzekerd. Elk interview kreeg een code toegewezen. De naam van de persoon op wie de code betrekking had, was enkel bekend bij de onderzoeker.
In geval van de residentiële groep vond de voormeting zo vroeg mogelijk plaats tijdens de opname, liefst bij de intake-procedure. Dit interview was niet anoniem in de meeste ontwenningscentra.

Na de voormeting volgde de preventieve fase.
De respondenten van de straatgroep konden gebruik maken van de volgende faciliteiten: spuitenruil, naaldcontainer, alcoholswabs, watten, bleekwater, condooms, counseling en een relatiegeschenk (sleutelhanger met ruimte voor een condoom). De respondenten konden terecht bij de onderzoeker, die vier dagen op vijf een permanentie van drie uur

hield in een aantal cafés, verspreid over de stad Antwerpen. Bij deze contacten werden informele gesprekken gehouden, onder meer over de risico's die men kan lopen en hoe deze te vermijden. Men kon ook terecht bij Free Clinic voor preventiemateriaal. Van alle personen die deelnamen aan het onderzoek werd een steekkaart bijgehouden met info over hoeveel, wanneer en van welke voorzieningen de respondent gebruik maakte.
Met betrekking tot de residentiële groep werd in alle centra regelmatig een reeks sessies gehouden: twee informatiesessies, een condoompracticum en een sessie rond terugval en veilig druggebruik. Ook hier werd een steekkaart van bijgehouden.

Zes maanden na de voormeting volgde de nameting.
Van de in totaal 60 deelnemers uit de straatgroep werden er uiteindelijk 48 geïnterviewd tijdens de nameting.
Door een aantal onvoorziene omstandigheden werd de nameting in de residentiële groep beperkt tot het doen van een proces-evaluatie van het preventieprogramma in plaats van een effect-evaluatie. De onderzoeker had met elk van de verantwoordelijken van de ontwenningscentra een gesprek waarin alle aspecten van het onderzoek aan bod kwamen.

Resultaten

De straatgroep en de residentiële groep bestonden respectievelijk voor 78,3% en 79,3% uit mannen. De populaties waren gemiddeld resp. 28,2 jaar en 25,4 jaar (p= .0002).
Vrijwel alle respondenten waren polydruggebruikers. Wanneer men bij de straatgroep kijkt naar de meest gebruikte drug, is de groep grofweg in te delen in heroïne-injecteerders (65%) en amfetamine-injecteerders (35%). In tegenstelling tot de straatgroep bestaat veruit het merendeel van de residentiële groep (87,6%) uit heroïne-gebruikers; slechts enkelen hebben amfetamines als belangrijkste drug.

Tabel 3 : Beginleeftijden in de straatgroep en de residentiële groep voor de verschillende drugs

	Straatgroep	Residentiële groep
Heroïne	19,8 jaar	20,0 jaar
Methadon	25,6 jaar	22,3 jaar
Cocaïne	20,5 jaar	20,2 jaar
Amfetamines	18,2 jaar	18,9 jaar
Medicijnen	20,0 jaar	20,9 jaar
LSD	18,0 jaar	18,4 jaar
Cannabis	15,2 jaar	16,3 jaar
Alcohol	17,1 jaar	16,6 jaar

De gemiddelde leeftijd waarop men begon te spuiten is 19,7 jaar voor de straatgroep en 20,5 jaar voor de residentiële groep. Het verschil is niet significant.
In de straatgroep spuit men gemiddeld 4,8 maal per dag; dit is ongeveer evenveel als in de residentiële groep (4,5 maal per dag).

Het bedrag dat werd besteed aan alcohol en drugs is wellicht een onderschatting daar er 'geen uitgave' werd genoteerd indien iemand drugs van iemand anders kon krijgen of

ruilen voor iets anders. Het betreft hier dus niet het bedrag dat men daadwerkelijk nodig had voor de hoeveelheid drugs om normaal te kunnen functioneren.
Daar het merendeel van de residentiële groep al een tijdje in behandeling was voor het van start gaan van het onderzoek, suggereren deze cijfers dat men in de residentiële groep gewoon was om meer geld uit te geven aan alcohol en drugs dan in de straatgroep. Deze bedragen gaan immers over de tijdspanne van dertig dagen voorafgaand aan de voormeting van het onderzoek, terwijl deze vrijwel nooit werd afgenomen op de eerste dag van de opname in het betreffende ontwenningscentrum. In deze periode van dertig dagen had men vaak reeds een fysieke ontwenning achter de rug in een crisisopvangcentrum, of was men al een paar weken in het centrum.

Tabel 4 : Bedragen gespendeerd in de residentiële groep en de straatgroep aan alcohol en drugs in de maand voorafgaand aan het onderzoek

	Straatgroep	Residentiële groep
Alcohol	3 820 Bfr (n=26)	4 068 Bfr (n=14)
Drugs	44 094 Bfr (n=53)	62 774 Bfr (n=27)

Een derde van de straatgroeppopulatie is nooit in behandeling geweest voor drugproblemen. Slechts 10% volgde ooit een ambulant ontwenningsprogramma of een programma op een PAAZ-dienst. De meest voorkomende ontwenningsbehandelingen in deze groep zijn methadonprogramma's (35%) en behandeling in crisisinterventiecentra (35%). Vaak gaat het om een éénmalig contact met de drughulpverlening. Enkel methadonprogramma's en opnames in psychiatrische of ontwenningsklinieken komen gemiddeld frequenter meer dan eens voor.
Afgezien van het feit dat de respondenten uit de residentiële groep op het moment van het onderzoek in een drughulpverleningsinstelling verbleven, hadden zij in het verleden toch al significant meer contacten met deze hulpverlening gehad. Slechts voor 8,8% is de opnamesetting waarin zij deelnamen aan het onderzoek de eerste ontwenningsbehandeling die zij volgden.

Tabel 5 : Contacten van de straatgroep en de residentiële groep met de drughulpverlening

	Straatgroep			Residentiële groep		
	nooit	1x	>1x	nooit	1x	>1x
Privébehandeling	85%	12%	3%	66%	18%	16%
Ambulante therapie	90%	10%	0%	74%	18%	9%
Methadonprogramma	65%	12%	23%	65%	21%	15%
PAAZ-dienst	90%	5%	5%	62%	22%	16%
Psychiatrische kliniek	82%	7%	12%	9%	34%	18%
Crisisinterventiecentrum	65%	25%	10%	47%	27%	27%
Therapeutische Gemeenschap	80%	15%	5%	24%	62%	15%

Om te achterhalen of de respondenten veilig dan wel riskant drugs gebruikten, werd het injecteergedrag van de straatgroep en de residentiële groep nagegaan. Er wordt een onderscheid gemaakt in injecteergedrag in het verleden en tijdens de laatste zes maanden voorafgaand aan het onderzoek.

Tabel 6 : Injecteergedrag van de straat- en residentiële groep in het verleden

Ooit gespoten ...	Straatgroep	Resid. groep
uitsluitend met eigen en schone spuiten	21,7%	32,3%
spuiten soms met één of meer anderen gedeeld	50,0%	36,8%
spuiten vaak met één of meer anderen gedeeld	28,3%	30,9%

Tabel 7 : Injecteergedrag in de straat- en residentiële groep tijdens de laatste zes maanden voorafgaand aan het onderzoek

Laatste half jaar gespoten ...	Straatgroep	Resid. groep
uitsluitend met eigen en schone spuiten	50,0%	54,4%
spuiten soms met één of meer anderen gedeeld	41,7%	23,5%
spuiten vaak met één of meer anderen gedeeld	8,3%	22,1%

Bij de nameting werd het injecteergedrag sinds de afname van de voormeting opnieuw gevraagd om te zien of er verschil was aan te tonen tussen de voor- en nameting. Let wel: de gegevens gelden enkel voor **de straatgroep**, daar door omstandigheden geen nameting kon gedaan worden bij **de residentiële groep**. Nu verklaarde nog slechts 11,6% dat hij/zij tijdens deze periode nog spuiten had gedeeld met anderen, terwijl 86% antwoordde dat hij/zij uitsluitend met eigen, schone spuiten gespoten had. Het verschil in injecteergedrag tussen de voor- en nameting in de straatgroep is significant (p= .0001).
Tevens was opvallend dat bijna de helft van de respondenten na het eerste interview een Aidstest had laten uitvoeren.

Tabel 8 : Injecteergedrag sinds de voormeting in de straatgroep

Nog gespoten sinds de voormeting?	
Neen	2,3%
Ja, uitsluitend met eigen, schone spuiten	**86,0%**
Ja, spuiten soms gedeeld met één of meer anderen	9,3%
Ja, spuiten vaak gedeeld met één of meer anderen	2,3%

In de volgende tabellen worden de specifieke veranderingen nagegaan bij de straatgroep in het gebruik van de belangrijkste drugs in het onderzoek: heroïne en amfetamines.
Uit tabel 9 blijkt dat 12 individuen zijn gestopt met het gebruik van heroïne; zij hebben minstens 30 dagen voor de nameting geen heroïne meer gebruikt. Vijf personen hebben hun gebruiksfrequentie verminderd.
Van 18 respondenten bleef het gebruikspatroon stabiel. Tenslotte waren er acht personen waarvan de gebruiksfrequentie voor heroïne is toegenomen (het niet-grijs getinte gedeelte).

Tabel 9 : De frequentie van heroïnegebruik bij de nameting in vergelijking met de frequentie in de voormeting

NAMETING

Heroïne-gebruik	Niet gebruikt	Zelden gebruikt	Regelmatig gebruikt	Vaak gebruikt	Dagelijks gebruikt
Niet gebruikt	10	3	0	0	1
Zelden gebruikt	3	0	1	0	1
Regelmatig gebruikt	1	2	2	0	2
Vaak gebruikt	1	0	1	0	0
Dagelijks gebruikt	7	1	1	0	6

VOORMETING

Tabel 10 : De frequentie van amfetaminegebruik bij de nameting in vergelijking met de frequentie in de nameting

NAMETING

Amfetaminegebruik	Niet gebruikt	Zelden gebruikt	Regelmatig gebruikt	Vaak gebruikt	Dagelijks gebruikt
Niet gebruikt	19	1	0	0	0
Zelden gebruikt	2	0	0	0	0
Regelmatig gebruikt	1	3	0	1	0
Vaak gebruikt	2	0	1	0	2
Dagelijks gebruikt	0	3	3	2	3

VOORMETING

In tabel 10 wordt hetzelfde gemeten, maar dan voor amfetamines. Hieruit blijkt dat vijf amfetaminegebruikers zijn gestopt; zij hebben gedurende een periode van minstens 30 dagen voorafgaand aan de nameting geen amfetamines meer gebruikt. Twaalf individuen hebben hun gebruiksfrequentie verminderd. Voor 22 respondenten bleef het gebruikspatroon stabiel: 19 van de 20 personen die bij de aanvang van het onderzoek geen amfetamines gebruikten, zijn hiermee niet begonnen tijdens de spuitenruil. Drie personen die de

gewoonte hadden dagelijks amfetamines te gebruiken, zijn dit blijven doen doorheen het project. Bij vier mensen trad er een verhoging van de gebruiksfrequentie op (het niet-grijs getinte gedeelte).

Tenslotte werd onderzocht in hoeverre druggebruikers geïnformeerd waren over ontsmettingsmethoden voor gebruikte spuiten. Let wel: de gegevens zijn enkel van toepassing op **de residentiële groep**. Er werd aan de druggebruikers gevraagd of ze op de hoogte waren van hoe ze efficiënt een spuit kunnen ontsmetten. Hierbij werd er op gelet of ze exact wisten hoe ze deze hulpmiddelen moeten aanwenden.
Bijna één derde kent methoden om een spuit efficiënt te desinfecteren, hoewel sommigen verscheidene methoden combineren zonder hiermee de effectiviteit van de methode te verhogen. Toch meent nog 31% dat uitspoelen met water voldoende is om virussen tegen te houden, alhoewel dit niet het geval is.

Tabel 11 : Kennis van ontsmettingsmethoden voor spuiten in de residentiële groep

Welke ontsmettingsmethoden voor spuiten kent men?	
Uitspoelen met koud of warm water	31,0%
Bleekwater	24,1%
Uitkoken in water	7,2%
Ontsmettingsalcohol	6,9%
Ontsmettingsalcohol en kokend water	6,9%
Ammoniak	6,9%
Azijn	6,9%
Kokend water optrekken	6,9%
Koken in gedestilleerd water	3,4%

3.2.3. H.I.V.-seropositiviteit en injecterend druggebruik; resultaten van een zesmaandelijkse enquête in de drughulpverlening in Vlaanderen, 1988-1993.

Auteurs: Grieten C., Todts, S.

Doelstelling en methode

Sinds 1988 organiseert VAD elke zes maanden een enquête bij al dan niet gespecialiseerde ambulante en residentiële instellingen waar druggebruikers kunnen opgevangen worden.
Deze enquête heeft steeds betrekking op cliënten die tijdens het half jaar ervoor met de dienst ambulant of residentieel in contact waren (dossier geopend of heropend). Er wordt gepeild naar het aantal intraveneuze en andere druggebruikers en binnen elke categorie naar het aantal personen dat op HIV-serostatus onderzocht is en het aantal daarvan dat eventueel positief bevonden wordt.
Er worden geen persoonlijke identificatiegegevens over de cliënten gevraagd.

Bij de rapportering werden de resultaten van de deelnemende diensten gegroepeerd per categorie, zodat ook de individuele herkenbaarheid van de diensten vermeden werd.

Vanaf 1991 werd de enquête verzonden naar 86 instellingen.
De instellingen werden als volgt gecategoriseerd:

* **PZ**: psychiatrisch ziekenhuis, al dan niet met een gespecialiseerde ontwenningsafdeling;
* **PAAZ**: psychiatrische afdeling van een algemeen ziekenhuis;
* **TG**: therapeutische gemeenschap, al dan niet exclusief voor druggebruikers;
* **CC**: crisisopvangcentrum, al dan niet exclusief voor druggebruikers;
* **ABC**: ambulant begeleidingscentrum;
* **NN**: overige instellingen, bijv. doorgangshuizen, revalidatiecentra, nazorgdiensten, ...

Resultaten

Overige gebruikte afkortingen:
IVD: intraveneuze druggebruikers
NIVD: niet-intraveneuze druggebruikers
SERO+: seropositief
SCR: aantal gescreenden
TOT: totaal

Voor de gegevens van 1988 tot en met 1991, zie VAD-jaarboek 1992.
De meest recente gegevens gaan tot de eerste helft van 1993.

De gegevens van de ambulante begeleidingscentra zijn meestal vrij onsamenhangend en onvolledig. Tevens werd niet altijd even duidelijk het onderscheid intraveneus - niet-intraveneus gemaakt. Daarom worden ze niet expliciet in de tabel opgenomen, doch wel globaliserend in de tekst vermeld.

Tabel 12 : Aantal IVD en NIVD opgenomen, gescreend en seropositief, 1/1/92 - 30/6/92

	IVD					IVD				
	TOT	SCR		SERO+		TOT	SCR		SERO+	
	n	n	%	n	%	n	n	%	n	%
PZ	27	23	85	1	4	180	112	62	0	0
PAAZ	40	32	80	0	0	136	57	42	0	0
TG	75	75	100	0	0	49	41	84	0	0
CC	161	83	51	2	2	116	41	35	0	0
Totaal	303	213	70	3	1	481	251	52	0	0

Met betrekking tot de ABC tellen we 300 in behandeling genomen druggebruikers, waarvan er 55 gescreend werden (18%). In totaal werden hierbij 4 mensen seropositief bevonden (7%), waarvan één Belgische mannelijke intraveneuze druggebruiker, één buitenlandse vrouwelijke IVD, één Belgische mannelijke IVD die onveilige seks had binnen zijn huwelijk met zijn seropositieve vrouwelijke partner; en tenslotte één buitenlandse mannelijke homoseksuele IVD.
De seropositieve uit het psychiatrisch ziekenhuis bleek eveneens een homofiele buitenlandse IVD.
De twee uit de CC afkomstige seropositieven waren respectievelijk één Belgische mannelijke IVD die wisselende contacten had met andere IVD en amateuristische prostituées; en één Belgische vrouwelijke IVD die heteroseksuele contacten had met andere IVD.

Tabel 13 : Aantal IVD en NIVD opgenomen, gescreend en seropositief, 1/7/92 - 31/12/92

	IVD					NIVD				
	TOT	SCR		SERO+		TOT	SCR		SERO+	
	n	n	%	n	%	n	n	%	n	%
PZ	45	36	80	1	3	188	84	45	0	0
PAAZ	75	65	87	1	1	99	44	44	0	0
TG	51	48	94	0	0	38	24	63	0	0
CC	156	76	49	4	5	114	37	32	0	0
Totaal	327	225	69	6	3	439	189	43	0	0

Bij de ABC werden 443 druggebruikers in behandeling genomen in de tweede helft van 1992. Hiervan werden er 62 gescreend (14%), waarvan er drie seropositief bleken te zijn (5%). Twee ervan waren buitenlandse mannelijke IVD, terwijl de derde een buitenlandse niet-residentiële vrouwelijke IVD was die onveilige seks had binnen haar huwelijk met een seropositieve mannelijke partner.
De PZ noteerde één seropositieve buitenlandse mannelijke IVD met homofiel gedrag.
De PAAZ gaf één Belgische mannelijke IVD op die seropositief bleek te zijn.
Tenslotte waren van twee seropositieve IVD uit de CC geen gegevens bekend, terwijl een derde buitenlandse mannelijke IVD onveilige wisselende contacten had. De vierde sero-

positieve tenslotte was een Belgische vrouwelijke IVD, waarvan de vriend seropositief bleek te zijn.

Tabel 14 : Aantal IVD en NIVD opgenomen, gescreend en seropositief, 1/1/93 - 30/6/93

	IVD					NIVD				
	TOT	SCR		SERO+		TOT	SCR		SERO+	
	n	n	%	n	%	n	n	%	n	%
PZ	41	33	80	1	3	158	93	59	0	0
PAAZ	67	59	88	1	2	113	48	42	0	0
TG	66	64	97	0	0	29	13	45	0	0
CC	152	72	47	0	0	115	36	31	0	0
Totaal	326	228	70	2	1	415	190	46	0	0

Door de ABC werd in het eerste half jaar van 1993, van 468 druggebruikers een dossier ge-/heropend. In totaal werden er 78 gescreend (17%). Hiervan bleken er 2 seropositief te zijn: één mannelijke IVD met dubbele nationaliteit (o.a. Belgisch) en één Belgische niet-residentiële (Nederland) vrouwelijke IVD die in de prostitutie zat.
De PZ meldde één Belgische vrouwelijke IVD die eveneens prostitué was.
De PAAZ gaf behalve dat de seropositieve een IVD betrof verder geen gegevens vrij aangaande deze persoon.

Het valt op dat het in alle gevallen van HIV-seropositiviteit na 1992 gaat om intraveneuze druggebruikers en in geen enkel geval om niet-intraveneuze druggebruikers.
Aangezien niet alle NIVD gescreend werden is het voorbarig om te stellen dat er geen seropositieve (opgenomen) NIVD zijn, maar de trend is duidelijk en in het oog springend.

Binnen PZ en PAAZ treft men, ondanks hun grote opnamecapaciteit, betrekkelijk weinig druggebruikers aan.
Het omgekeerde geldt voor TG, die typische kleinschalige behandelingscentra vormen, waar de bewoners overwegend of bijna uitsluitend druggebruikers zijn. Daarnaast zijn er die bewust deze cliëntgroep weigeren of vermijden.
Ook de CC en ABC melden veel druggebruikers bij hun cliënten, maar deze instellingen zijn voor dit onderzoek dan ook specifiek daarnaar geselecteerd.

Op de volgende pagina vindt men tenslotte de evolutie van het aandeel van IVD en NIVD die werden gescreend en seropositief bevonden, totaal voor alle instellingen.
Hierbij zij opgemerkt dat 1988/1 het eerste half jaar van 1988 betekent, 1988/2 de tweede helft van 1988, enz.

Tabel 15 : Evolutie van het aandeel van IVD en NIVD die werden gescreend en seropositief bevonden, totaal voor alle instellingen

	IVD			NIVD		
	% SCR	SERO+	%SERO+	% SCR	SERO+	%SERO+
voor 1988	-	4	-	-	-	-
1988/1	67	0	0	64	0	0
1988/2	73	5	2	29	0	0
1989/1	76	3	2	65	0	0
1989/2	74	5	2	41	0	0
1990/1	66	2	1	40	0	0
1990/2	63	9	4	36	1	1
1991/1	77	6	2	49	1	1
1991/2	64	7	2	49	1	1
1992/1	59	7	3	39	0	0
1992/2	60	9	3	27	0	0
1993/1	62	4	1	29	0	0
z.j.*	-	12	-	-	2	-
Totaal	-	73	-	-	5	-

* z.j. = zonder jaar: vermelde seropositieven die niet door de betrokken instelling gescreend, maar wel gemeld werden en waarvan dus niet geweten is waar en wanneer ze seropositief werden bevonden; mogelijke dubbeltellingen

3.2.4. Aids in België: situatie op 30 juni 1994 (trimestrieel rapport n° 36)

Auteurs: Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie, Dienst Epidemiologie

Doelstelling en methode

Er bestaan in België 8 AIDS-referentielaboratoria. Eén van hun taken is het uitvoeren van confirmatietesten op sera die positief werden bevonden bij een screeningstest. Omdat enkel deze acht laboratoria gefinancierd worden voor de confirmatietesten, geeft de aangifte van de nieuwe HIV-seropositieven een quasi totaalbeeld van het totaal aantal gediagnostiseerde seropositieven in België. De aangifte is anoniem en vaak worden meerdere confirmatietesten uitgevoerd op het bloed van eenzelfde persoon. Daarom bestaat er een risico dat een aantal seropositieven meerdere malen aangegeven wordt. Om deze reden werden enkel deze personen in de analyse opgenomen van wie genoeg gegevens voorhanden waren om dubbeltelling uit te sluiten. Naast het uitvoeren van de confirmatietesten, werd getracht een aantal epidemiologische gegevens van de seropositieven te verzamelen. Dit gebeurt met behulp van een gestandaardiseerd formulier dat wordt toegestuurd aan elke arts die een nieuw ontdekte seropositieve persoon in zijn praktijk heeft.

De Aids-patiënten worden op een onafhankelijke manier aangegeven door de behandelende arts. Deze aangiften die eveneens anoniem zijn, worden gedaan op gestandaardiseerde formulieren, gericht aan een Commissie samengesteld uit clinici, virologen en epidemiologen. Deze Commissie staat borg voor de vetrouwelijkheid van de gegevens. Zij komt eens per trimester samen om alle nieuw aangegeven Aids-gevallen te verifiëren op conformiteit met de Aids-definitie.

Al deze gegevens, zowel voor seropositieven als voor Aids-patiënten, worden gevalideerd en geanalyseerd door de Dienst Epidemiologie van het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie te Brussel. Omdat dezelfde registratiecode wordt gebruikt voor seropositieven als voor Aids-patiënten is het mogelijk om de twee bestanden te verbinden en alzo te komen tot één groot databestand dat alle personen bevat die geïnfecteerd werden met HIV, of ze zich nu in het Aids-stadium bevinden of niet.

Resultaten

Tussen het begin van de ziekte in België en 31 maart 1994 werden in totaal 8846 personen aangegeven als zijnde geïnfecteerd door het HIV. Voor 967 onder hen waren onvoldoende gegevens beschikbaar om een eventuele dubbeltelling uit te sluiten. Daarom werden deze personen niet meegeteld in volgende analyses. In feite zijn er dus in België tussen 7879 en 8846 geïnfecteerde personen aangegeven. In dezelfde periode werden 1670 Aids-patiënten geregistreerd. Dit maakt dus 6209 personen geïnfecteerd met HIV, maar die nog geen Aids hebben ontwikkeld.
Sinds 1987 worden er gemiddeld 72 nieuwe HIV infecties per maand geregistreerd in België, ofwel 2 à 3 per dag. Deze situatie lijkt weinig te veranderen in de tijd.

Tabel 16 : Evolutie van het aantal nieuw geregistreerde seropositieven in België per half jaar, absoluut en cumulatief

	Aantal nieuw geregistreerde seropositieven		Cumulatief aantal geregistreerde seropositieven
Voor 1985	147		147
1985/1	153	+	300
/2	339	+	639
1986/1	393	+	1032
/2	355	-	1387
1987/1	474	+	1861
/2	468	-	2329
1988/1	430	-	2759
/2	322	-	3081
1989/1	404	+	3485
/2	355	-	3840
1990/1	420	+	4260
/2	425	+	4685
1991/1	362	-	5047
/2	455	+	5502
1992/1	530	+	6032
/2	491	-	6523
1993/1	476	-	6999
/2	487	+	7486
1994/1	393	-	7879

+ : stijging ten opzichte van het vorige half jaar
- : daling ten opzichte van het vorige half jaar

De leeftijd en het geslacht zijn gekend voor 7476 personen (95%). Bij de geïnfecteerden vindt men twee maal meer mannen dan vrouwen. De sterkst vertegenwoordigde leeftijdsklasse is deze van 30-34 jaar bij de mannen en 25-29 jaar bij de vrouwen. Voor de volwassenen is de gemiddelde leeftijd van de mannen (35,7 jaar) hoger dan die van de vrouwen (31,4 jaar).

De nationaliteit en de waarschijnlijke overdrachtswijze zijn gekend voor 4552 patiënten (58%).
Bij de Belgische mannen bij wie er een risicofactor gekend is, hebben 68% seksuele contacten gehad met andere mannen en 6% verklaren intraveneuze drugs te hebben gebruikt.
Overdracht via heteroseksuele weg zou verantwoordelijk zijn voor 22% van de HIV infecties. Voor de vrouwen met Belgische nationaliteit wordt een heteroseksuele overdracht genoemd in 71% van de gevallen.
De situatie is erg verschillend bij seropositieven van andere nationaliteiten. De heteroseksuele overdracht overheerst er voor beide geslachten: 60% bij de mannen en 85% bij de vrouwen.

Tabel 17 : Verdeling van geïnfecteerde personen naar geslacht, nationaliteit en waarschijnlijke overdrachtswijze in absolute cijfers

	Belgische nationaliteit			Andere nationaliteit			Totaal		
	M	V	Tot	M	V	Tot	M	V	Tot
Homoseksueel contact	962	-	962	213	-	213	1175	-	1175
Biseksueel contact	176	-	176	61	-	61	237	-	237
Intraveneus drugge-	77	44	121	170	35	205	247	79	326
bruik	20	-	20	17	-	17	37	-	37
Homos/biseks + IVD	23	-	23	7	-	7	30	-	30
Hemofilie	48	39	87	40	68	108	88	107	195
Transfusie	378	267	645	857	888	1745	1235	1155	2390
Heteroseksueel contact	26	26	52	54	56	110	80	82	162
Moeder/kind overdacht									
Totaal	1710	376	2086	1419	1047	2466	3129	1423	4552

Tabel 18 : Verdeling van geïnfecteerde personen naar geslacht, nationaliteit en waarschijnlijke overdrachtswijze in percentages

	Belgische nationaliteit			Andere nationaliteit			Totaal		
	M	V	Tot	M	V	Tot	M	V	Tot
Homoseksueel contact	56%	0%	46%	15%	0%	9%	38%	0%	
Biseksueel contact	10%	0%	8%	4%	0%	2%	8%	0%	26%
Intraveneus drugge-	5%	12%	6%	12%	3%	8%	8%	6%	5%
bruik	1%	0%	1%	1%	0%	1%	1%	0%	7%
Homos/biseks + IVD	1%	0%	1%	1%	0%	1%	1%	0%	1%
Hemofilie	3%	10%	4%	3%	6%	4%	3%	8%	1%
Transfusie	22%		31%	60%	85%	71%	39%	81%	4%
Heteroseksueel contact	2%	71%	3%	4%	7%	5%	3%	6%	

In totaal werden 1670 Aids-patiënten gediagnostiseerd in België sind het begin van de ziekte. De residenten (personen die minstens vijf jaar in België leven op het moment van de Aids-diagnose), in hoofdzaak Belgen, maken een groot deel uit van de Aids-epidemie in België. De niet-residenten (36% van de zieken) zijn waarschijnlijk geïnfecteerd buiten onze grenzen.
De eerste diagnoses gaan terug tot de beginjaren 1980. De evolutie van het aantal nieuwe Aidsgevallen kan men als volgt in verschillende stadia beschrijven:

* Tot eind 1984 zien we een snelle stijging van het aantal niet-residenten; een gematigde stijging bij de residenten;

* Van 1985 tot midden 1987 worden er ongeveer evenveel residenten als niet-residenten gediagnostiseerd;

* Vanaf het tweede semester van 1987 zien we dat bij de nieuwe Aids-gevallen het aantal residenten duidelijk de overhand heeft op de niet-residenten;

* Sinds 1991 schijnt het aantal nieuwe residente zieken een plateau te hebben bereikt.

3.2.5. Registratie-onderzoek van druggebruikers door het parket - 1992.

Auteurs: Van Hal, G., Van Cauwenberghe K., Van Damme, P.

De resultaten van dit onderzoek zullen waarschijnlijk begin 1995 gepubliceerd worden. Wij bedanken dan ook de heer G. van Hal die toestemming gaf de resultaten reeds op te nemen in dit rapport.

Doelstelling

In 1992 werd op initiatief van het Stedelijk Overleg Drugs Antwerpen (SODA), het parket Antwerpen en in samenwerking met de dienst Epidemiologie van de Universiteit Antwerpen het initiatief genomen om een onderzoek te verrichten naar de kenmerken van de druggebruikers die tijdens de periode van 10-09-92 tot 10-12-92 in contact kwamen met justitie.

De registratie behelsde zowel minder- als meerderjarigen en vatte de situatie samen van 9 gerechtelijke arrondissementen, nl. Antwerpen, Brussel, Turnhout, Mechelen, Gent, Ieper, Dendermonde, Hasselt en Leuven. De parketten Brussel en Dendermonde namen geen minderjarigen op in hun retrospectief onderzoek en worden dan ook uitgesloten met betrekking tot de rapportage in dit rapport. De gegevens van Dendermonde en Brussel zullen wel geanalyseerd worden in de toekomstige publicatie zoals hierboven aangegeven.

Methode

Tijdens het drie maanden durende registratie-onderzoek werd in elk parket per gebruiker die met justitie in aanraking kwam een enquêteformulier ingevuld aan de hand van het tegen hem of haar opgestelde proces-verbaal. Dit proces-verbaal kon zijn opgemaakt door één van de verschillende politiediensten: Stedelijke Politie, Gerechtelijke Politie, Spoorwegpolitie, Zeevaartpolitie, Douane, Rijkswacht.
Voor de registratie van de minderjarigen verleenden de jeugdrechtbanken hun medewerking.

Dubbele meldingen van formulieren werden uit de verwerking verwijderd op basis van een combinatie van gecodeerde naam, leeftijd, geslacht en woonplaats.
Ook de enquêtes waarop geen of nep-gebruik vermeld was, werden verwijderd. Zo kwam men nog tot 1.913 bruikbare registratieformulieren voor de verwerking.

Resultaten

Buiten de registraties van Brussel en Dendermonde werden bij de overige 7 arrondissementen 1.103 bruikbare registraties weerhouden. De resultaten van Brussel en Dendermonde worden apart besproken.

Kenmerken van de populatie

■ Geslacht en leeftijd

Van de 1.103 bruikbare registraties waren er 113 vrouwen (10,3%) en 987 mannen 89,7%), terwijl bij 3 personen het geslacht onbekend was.
De gemiddelde leeftijd was 23,1 jaar, waarvan de jongste gebruiker 13 jaar was en de oudste 49 jaar.

■ Spreiding over de parketten

De drie parketten uit de provincie Antwerpen (arrondissementen Antwerpen, Turnhout en Mechelen) registreerden 705 druggebruikers (64%). Ieper registreerde het minste druggebruikers, nl. 12 (1%).

■ Vroeger contact met justitie

Van de 1.103 geregistreerden waren er 635 die nog nooit in contact met justitie waren geweest (62%), tegen 201 (20%) die reeds één maal eerder met het gerecht te maken kregen. Meermalen gebeurde dit voor 185 personen (18%). Van 82 geregistreerden waren deze gegevens niet bekend (7%).

■ Druggebruik

Cannabis (51%), heroïne (26%) en amfetamines (16%) zijn veruit de meest gebruikte drugs. Opvallend is dat bijna niemand methadon en snuifmiddelen gebruikt (beide 0,4%). Het gebruik van LSD (5%) en XTC (10%) lijkt in vergelijking met 1991 licht af te nemen (1991: resp. 6 en 14%).
Verder bleek dat 81% één produkt gebruikt, t.o.v. 19% dat minimaal twee produkten gebruikt. Dit is opvallend daar bijvoorbeeld Clauwers in een licentiaatsverhandeling (Profiel van een lokaal drugbeleid - SODA, 1988/1989, VUB) polydruggebruik veruit als meest voorkomend rapporteert.

■ Leeftijd en contact met justitie

Naarmate de leeftijd stijgt, wordt de kans dat men ooit met justitie in aanraking geweest is, groter. Van de groep ouder dan 20 jaar heeft meer dan 40% reeds contact met justitie gehad. Bij de groep tot en met 20 jaar varieert dit percentage van 8 tot 26% ($p < 0{,}000001$).

■ Leeftijd en druggebruik

Uit het onderzoek blijkt dat hoe jonger men is, hoe meer cannabis er gebruikt wordt ($p < 0{,}0001$). Voor cocaïne geldt het omgekeerde: hoe hoger de leeftijdsgroep, hoe meer cocaïnegebruik ($p = 0{,}002$). Hetzelfde geldt voor heroïne, maar dan in nog zwaardere mate ($p < 0{,}0001$).

■ Druggebruik naar geslacht

Relatief gezien gebruiken meer vrouwen amfetamines dan mannen (resp. 24 tegen 15%; p=0,011). Dit geldt ook voor heroïne, waar 34% van de vrouwen deze drug gebruikt, tegen 25% van de mannen (p=0,043).
Polydruggebruik toont geen statistisch significant verband met leeftijd en geslacht. Polydruggebruik is derhalve niet leeftijds- of geslachtsgebonden.

■ Verschillen minder- en meerderjarigen

In totaal was 11,3% van de geregistreerden minderjarig. Hiervan waren 15% vrouwen, tegenover 10% vrouwen in de groep der meerderjarigen.
Cannabis, LSD, amfetamines en XTC worden door de minderjarigen het meest gebruikt; cocaïne en heroïne bij de meerderjarigen.
Tevens blijkt dat polydruggebruik niet leeftijdsgebonden is. Van het fabeltje dat polydruggebruik met de leeftijd zou toenemen, wordt in dit onderzoek het tegendeel bewezen. Ook het geslacht blijkt hier geen rol te spelen.

■ Gerechtelijke arrondissementen

In de arrondissementen Turnhout, Hasselt en Ieper werden bijna geen minderjarigen geregistreerd. Het blijkt dat polydruggebruik in Mechelen (39%), Antwerpen (24%) en Gent (21%) het meest voorkomt. In Ieper gebruikten de geregistreerden allen één middel. Hierbij dient opgemerkt dat het slechts om 12 personen ging, waardoor voorzichtigheid t.o.v. deze gegevens geboden is.
Tevens blijkt per arrondissement het middelengebruik een spreiding te kennen: cannabis wordt vooral in Turnhout en Gent geregistreerd; LSD meer in Gent, Mechelen en Leuven; cocaïne meer in Antwerpen en Mechelen; heroïne meer in Antwerpen en Hasselt; amfetamines vooral in Mechelen en Antwerpen; XTC vooral in Mechelen en Leuven.

3.2.6. Registratie-onderzoek van druggebruikers door het parket - 1993

Auteurs: Van Hal, G., Van Cauwenberghe K., Van Damme P., Lievens A.

De resultaten van dit onderzoek zullen waarschijnlijk begin 1995 gepubliceerd worden. Wij bedanken dan ook de heer G. van Hal die toestemming gaf de resultaten reeds op te nemen in dit rapport.

Doelstelling

In 1993 werd op initiatief van het Stedelijk Overleg Drugs Antwerpen (SODA), het parket Antwerpen en in samenwerking met de dienst Epidemiologie van de Universiteit Antwerpen het initiatief genomen om een onderzoek te verrichten naar de kenmerken van de druggebruikers die tijdens de periode van 10-09-93 tot 10-12-93 in contact kwamen met justitie.

De registratie behelsde zowel minder- als meerderjarigen en vatte de situatie samen van 10 gerechtelijke arrondissementen, nl. Antwerpen, Brussel, Turnhout, Mechelen, Gent, Ieper, Dendermonde, Hasselt, Leuven en Oudenaarde.

Methode

Tijdens het drie maanden durende registratie-onderzoek werd in elk parket per gebruiker die met justitie in aanraking kwam een enquêteformulier ingevuld aan de hand van het tegen hem of haar opgestelde proces-verbaal. Dit proces-verbaal kon zijn opgemaakt door één van de verschillende politiediensten: Stedelijke Politie, Gerechtelijke Politie, Spoorwegpolitie, Zeevaartpolitie, Douane, Rijkswacht.
Voor de registratie van de minderjarigen verleenden de jeugdrechtbanken hun medewerking.

Dubbele meldingen van formulieren werden uit de verwerking verwijderd op basis van een combinatie van gecodeerde naam, leeftijd, geslacht en woonplaats.
Ook de enquêtes waarop geen of nep-gebruik vermeld was, werden verwijderd. Zo kwam men nog tot 2.363 bruikbare registratieformulieren voor de verwerking.

Resultaten

Kenmerken van de populatie

■ Geslacht en leeftijd

Van de 2.363 bruikbare registraties waren er 272 vrouwen (11,5%) en 2.085 mannen (88,2%), terwijl bij zes personen het geslacht onbekend was.
De gemiddelde leeftijd was 23,7 jaar, waarvan de jongste gebruiker 13 jaar was en de oudste 72 jaar.

■ Spreiding over de parketten

Door het parket van Antwerpen werden 548 druggebruikers geregistreerd (23%). Het parket Brussel scoorde het hoogst aantal registraties (39%), terwijl Ieper het laagst aantal noteerde met 30 registraties (1,3%), vlak gevolgd door Oudenaarde met 32 (1,4%).

■ Vroeger contact met justitie

Van de 2.363 geregistreerden waren er 1.253 die nog nooit in contact met justitie waren geweest (53%), tegen 408 (17%) die reeds één maal eerder met het gerecht te maken kreeg. Bij 414 personen (18%) was dit meermaals het geval. Van 288 geregistreerden waren deze gegevens niet bekend (12%).

■ Druggebruik

Cannabis (56%), heroïne (24%) en amfetamines (15%) zijn veruit de meest gebruikte drugs. LSD-gebruik daalt verder t.o.v. 1991 en 1992: 3% in 1993. Het gebruik van XTC daarentegen neemt wer licht toe: 12%.
Opvallend is dat bijna niemand methadon (0,5%) en snuifmiddelen gebruikt (0,1%). Verder bleek dat 78% één produkt gebruikt, t.o.v. 22% dat minimaal twee produkten gebruikt.
Onderschatting van het polydruggebruik is zeer wel mogelijk, daar de gebruikers er alle belang bij hebben om gebruik van andere produkten te verzwijgen.

■ Leeftijd en contact met justitie

Naarmate de leeftijd stijgt, wordt de kans dat men ooit met justitie in aanraking geweest is, groter. Van de groep ouder dan 20 jaar heeft meer dan 45% reeds contact met justitie gehad. Bij de groep tot en met 20 jaar varieert dit percentage tot 25% of minder ($p<0,000001$).

■ Leeftijd en druggebruik

Uit het onderzoek blijkt dat hoe jonger men is, hoe meer cannabis er gebruikt wordt ($p<0,0001$). Voor cocaïne en heroïne geldt het omgekeerde: hoe hoger de leeftijdsgroep, hoe meer cocaïnegebruik ($p=0,0001$).
Polydruggebruik vertoont een significant verband met de leeftijd. Binnen elke leeftijdscategorie is het percentage druggebruikers die één middel gebruiken het hoogst. Polydruggebruik komt vooral voor bij de leeftijdscategorie 18- tot 24-jarigen.

■ Druggebruik naar geslacht

Er bleek geen verband te zijn tussen geslacht en het soort van druggebruik.
Ook polydruggebruik toont geen statistisch significant verband met leeftijd en geslacht.
Polydruggebruik is derhalve niet geslachtsgebonden.

■ Verschillen minder- en meerderjarigen

In totaal was 9,2% van de geregistreerden minderjarig. Hiervan waren 19% vrouwen. Cannabis (72%), amfetamines (20%) en XTC (14%) worden door de minderjarigen het meest gebruikt; cannabis (54%), heroïne (27%) en amfetamines bij de meerderjarigen.

■ Gerechtelijke arrondissementen

Het blijkt dat polydruggebruik in Mechelen (39%), Antwerpen (24%) en Gent (21%) het meest voorkomt. In Ieper gebruikten de geregistreerden allen één middel. Hierbij dient opgemerkt dat het slechts om 12 personen ging, waardoor voorzichtigheid t.o.v. deze gegevens geboden is.
Tevens blijkt per arrondissement het middelengebruik een spreiding te kennen: cannabis wordt vooral in Turnhout en Hasselt geregistreerd; LSD meer in Gent, Mechelen en Leuven; cocaïne meer in Leuven en Oudenaarde; heroïne meer in Brussel; XTC en amfetamines vooral in Ieper en Oudenaarde.

3.2.7. Drugverslaafden in de strafinrichtingen, 1993

Auteurs: Lauwers N., Van Mol F.

Noot: de volgende tekst is geen uiteenzetting van een onderzoek, maar eerder een beschrijving van de huidige situatie, aangevuld met referenties van andere, eerder uitgevoerde onderzoeken.

Inleiding

De drugsproblematiek in onze huidige samenleving weerspiegelt zich ook in de strafinrichtingen. In het begin van de jaren '70 bedroeg het aantal opgeslotenen voor drugdelicten nauwelijks 1% van de totale penitentiaire bevolking. Tien jaar geleden was dit nog minder dan 10% terwijl het nu opgelopen is tot bijna 30% van het totaal aantal gedetineerden.
Bovendien blijkt bij heel wat gedetineerden, opgesloten voor andere feiten, tevens een drugprobleem te bestaan zodat we mogen stellen dat bijna de helft van de gevangenen druggebruiker is.
Een gevangenis is geen therapeutische gemeenschap en kan dit maatschappelijk probleem niet oplossen. Het blijft een artificiële levenswereld die de gedetineerde niet motiveert om aan de grond van zijn drugprobleem iets te doen.
Het grote aantal druggebruikers in de inrichtingen schept een markt voor drugtrafiek, die de beheersbaarheid van de inrichting in het gedrang brengt.

Aantal druggebruikers in penitentiair milieu

Om allerlei redenen maken veel gedetineerden hun probleem niet altijd kenbaar en de mogelijkheden tot opsporing zijn beperkt en dikwijls zeer duur.
Om zich een idee te vormen van de omvang van het probleem zijn verschillende benaderingswijzen mogelijk.
Een eerste manier is een telling op een welbepaalde datum van het aantal gedetineerden opgesloten omwille van drugfeiten, d.w.z. gebruik of handel van illegale drugs.

Tabel 19 : Aantal gedetineerden voor drugfeiten t.o.v. het totaal aantal gedetineerden 1970

Datum	Aantal gedetineerden	Aantal gedetineerden voor drugfeiten	%
05.07.1970	6.363	70	1,2
30.12.1976	5.974	190	3,2
20.09.1982	5.454	353	6,5
01.03.1985	6.586	636	9,7
10.01.1989	6.282	1.126	19,5
25.03.1990	6.633	1.472	22,7
15.06.1991	6.257	1.453	23,2
15.06.1992	6.819	1.707	25,0
15.06.1993	7.876	2.237	28,4

We merken op dat vooral sinds 1985 het aantal gedetineerden voor drugfeiten sterk is gestegen. Percentueel gezien zien we hier een stijging van bijna 10% tussen 1985 en 1989. Ook de laatste jaren blijft het aantal gedetineerden voor drugfeiten gestaag stijgen.

Op vraag van het Ministerie voor Volksgezondheid werden in 1986 en 1988 in de verzorgingsinstellingen, de inrichtingen voor Bijzondere Jeugdzorg en de strafinrichtingen tellingen verricht van het aantal opgenomen gebruikers van drugs, alcohol inbegrepen. Op 10 juni 1986 werd hun aantal geschat op 33% van de penitentiaire bevolking en op dezelfde datum in 1988 op 34,7%. De subjectieve evaluatie roept de nodige reserves op bij de interpretatie van deze gegevens.

Begin 1989 werd een meer diepgaande studie verricht door Dr. J. BLEYS, psychiater verbonden aan de gevangenis van Antwerpen. Hij verrichtte een urineonderzoek bij een reeks van 300 binnenkomende gedetineerden in de gevangenis te Antwerpen. Zes soorten drugs werden opgespoord: benzodiazepines, barbituraten, cannabis, opiaten, cocaïne en amfetamines. In meer dan de helft van de gevallen werden één (26%) of meerdere (24%) drugs gedetecteerd:

* benzodiazepines zonder voorschrift:	10%
* soft drugs of kleine hoeveelheden hard drugs	24%
* hard drugs	17%

De bekomen resultaten geven geen zeer goede schatting van de realiteit. Cannabis laat meerdere weken na gebruik sporen na in de urine; hard drugs blijven hoogstens enkele dagen na gebruik op te sporen in de urine. Niet alle occasionele gebruikers werden dus positief bevonden bij hun opsluiting en bovendien was het om praktische redenen niet altijd mogelijk een urinestaal te nemen de eerste dag van de opsluiting. Daarenboven werden niet meer dan zes drugs opgespoord.

Ook in 1989 werd in enkele andere inrichtingen hetzelfde urineonderzoek uitgevoerd bij een reeks gedetineerden, die reeds meer dan twee maanden in een strafinrichting verbleven. Uit de resultaten bleek dat soft drugs onverminderd werden verder gebruikt tijdens de detentie. Sporen van hard drugs werden niet teruggevonden, wat niet betekent dat ze niet gebruikt worden. Er zijn voldoende aanwijzingen dat ook hard drugs circuleren binnen de gevangenismuren.

Sinds 1992 werd in de gevangenis te Antwerpen een experiment opgezet waarbij naast opsporen van drugproblemen tegelijkertijd getracht wordt epidemiologische gegevens te verzamelen i.v.m. besmettelijke ziekten zoals tuberculose, hepatitis B, aids en andere seksueel overdraagbare aandoeningen. Dit (doorlopend) onderzoek met gebruik van RX-thorax, bloedonderzoek en een vragenlijst, gebeurt in samenwerking met de VRGT, de Dienst Sociale Geneeskunde van de UIA, het Instituut voor Tropische Geneeskunde te Antwerpen en het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie.
Alle binnengekomen gedetineerden worden onderzocht.
De eerste resultaten tonen i.v.m. het druggebruik dat 42% illegale drugs gebruikt waarvan ongeveer één derde injecteert.

Belangrijke informatie blijkt ook uit een onderzoek uitgevoerd buiten penitentiair milieu door Dr. S. TODTS tussen december 1989 en maart 1990 bij 200 intraveneuze druggebruikers in Vlaanderen. Bij deze groep werd 54,1% minstens één maal opgesloten in de gevangenis en bovendien bleek dat het risico op een confrontatie met de gevangenis verhoogt naargelang de toxicomanie begint op jongere leeftijd en naargelang ze langer duurt.

Besluiten

Meer dan een kwart van de gedetineerden zit in de gevangenis voor drugdelicten, wat meer dan drie maal zo veel is als tien jaar geleden.
Ongeveer de helft van de gedetineerden is op zijn minst gebruiker van illegale drugs.

Zoals onze maatschappij heeft ook de gevangenis hierop geen onmiddellijk antwoord. Niettemin moet worden ingegrepen omdat de Penitentiaire Administratie moet instaan voor het welzijn van de gedetineerden, ook niet druggebruikers en om de beheersbaarheid van de inrichtingen niet in gevaar te brengen. Drugcircuits moeten dus worden doorbroken zonder evenwel afbreuk te doen aan de humaniseringspolitiek van de Penitentiaire Administratie.

Gevangenissen zijn geen therapeutische gemeenschappen en kunnen het ook niet worden. Behandeling van drugverslaafden is zeer moeilijk te realiseren. Diagnosestelling en fysieke ontwenning zijn niet altijd evident, maar min of meer haalbaar. Psychische en sociale ontwenning zijn bijna utopisch; niettemin moet er een aanbod bestaan van drugvrije afdelingen.

Toch kan de gevangenis een belangrijke rol spelen in de globale aanpak van de drugproblematiek in onze samenleving. Voor vele druggebruikers, die in de marginaliteit van onze samenleving leven, betekent de gevangenis hun enig contact met een officiële instantie. Van die gelegenheid moet gebruik gemaakt worden om informatie te verschaffen.

3.2.8. De problematiek van de illegale druggebruikers in de Belgische gevangenissen; een stand van zaken op 1 december 1993.

Auteurs: Vandenbroucke M., Joosen B.

Inleiding en methode

Om enig zicht te krijgen op de problematiek van de illegale druggebruikers in de gevangenis werd er een vragenlijst bezorgd aan alle Belgische gevangenissen. Er werd onderzoek gedaan naar het aantal en de aard van de gedetineerden met drugproblemen. Het betrof meer bepaald vragen rond de dagpopulatie van 1 december 1993. Tevens werden meer algemene vragen gesteld rond de hulpverlening, de bejegening en de moeilijkheden betreffende deze doelgroep.
In Vlaanderen hebben alle gevangenissen aan het onderzoek meegewerkt. Het gaat om de instellingen van Antwerpen, Brugge, Dendermonde, Gent, Hasselt, Hoogstraten, Ieper, Leuven-Centraal, Leuven Hulpgevangenis, Mechelen, Merksplas, Oudenaarde, Ruiselede, Tongeren, Turnhout en Wortel.
In Brussel werkten eveneens alle gevangenissen mee. Hier gaat het om de instellingen van Vorst, Vorst Berkendael en St. Gillis.
Van de gevangenissen uit Wallonië verstrekte de gevangenis van Lantin slechts zeer algemene gegevens, waardoor deze instelling naar de gegevensverwerking toe niet kon weerhouden worden. De instellingen van het Sociaal Verweer uit Doornik en Bergen vielen buiten de onderzoeksgroep, aangezien ze te specifiek zijn. De andere gevangenissen uit het Waalse werkten volledig mee. Dat waren de instellingen van Aarlen, Dinant, Hoei, Jamioulx, Marneffe, Bergen, Namen, Nijvel, Paifve, St. Hubert, Doornik en Verviers.

Resultaten

Op 1 december 1993 zaten er 6.333 personen in de Belgische gevangenissen (uitgezonderd de instellingen van Sociaal Verweer in Bergen en Doornik en de gevangenis van Lantin; n=1.071). Het ging om 6.008 mannen (94,9%) en 325 vrouwen (5,1%).
Hoe de gevangenispopulatie was samengesteld, valt uit de volgende tabel af te lezen.

Tabel 20 : Het statuut van de gevangenispopulatie op 1 december 1993

Statuut	Mannen	Vrouwen	Totaal	Totaal %
Voorlopige hechtenis	1.977	131	2.108	33,3
Internering	403	7	410	6,5
Strafuitvoering	3.215	153	3.368	53,2
V.Z.M.B.*	341	25	366	5,8
Landlopers	72	5	77	1,1
Minderjarigen	-	4	4	0,1
Totaal	6.008	325	6.333	100

* Vreemdelingen zonder middelen van bestaan

We merken op dat bijna 87% van de gedetineerden ofwel in voorlopige hechtenis zit ofwel zijn straf uitzit.
De nationaliteit van de gedetineerden werden in drie grote groepen samengebracht: Belgen, EG-vreemdelingen en niet-EG-vreemdelingen.

Tabel 21 : De nationaliteit in EG-termen van de gedetineerden per Gewest

	Vlaanderen (n=3.258)	Brussel (n=1.292)	Wallonië (n=1.783)	Totaal (n=6.333)
Belg	59,1%	34,0%	66,5%	56,1%
EG-vreemdeling	9,6%	13,9%	15,6%	12,1%
Niet-EG-vreemdeling	31,3%	52,1%	17,9%	31,8%

Opvallend is dat er nogal wat verschillen zijn m.b.t. de nationaliteit van de gedetineerden, m.n. Brussel noteert grote verschillen ten aanzien van Vlaanderen en Wallonië: 34% van de gedetineerden in Brussel heeft de Belgische nationaliteit tegen bijna 67% van de gedetineerden in Wallonië en ruim 59% in Vlaanderen. Maar ook in Vlaanderen en Wallonië zijn er verschillen: ruim 31% van de Vlaamse gevangenen is niet-EG-vreemdeling tegenover nog geen 18% van de Waalse gevangenen.

Drugdelicten

Het aantal gedetineerden dat voor drugdelicten in de gevangenis zit, bedraagt 2.207. Hiervan zijn 2.078 mannen (34,6% van de mannelijke gedetineerden) een 129 vrouwen (39,7% van de vrouwelijke gedetineerden).

Tabel 22 : Het statuut van de gedetineerden voor drugdelicten per Gewest

	Vlaanderen (n=1.106)	Brussel (n=405)	Wallonië (n=696)	Totaal (n=2.207)
Voorlopige hechtenis	17,0%	69,9%	24,1%	29,0%
Internering	3,0%	0,5%	1,6%	2,1%
Strafuitvoering	80,0%	29,6%	74,3%	68,9%

Veruit de meeste gedetineerden voor drugdelicten zitten een straf uit (bijna 70%). Opvallend is dat Brussel ook hier weer uit de toon valt: waar in Vlaanderen en Wallonië respectievelijk 80% en ruim 74% van de gedetineerden voor drugdelicten hun straf uitzitten, geldt dit in Brussel slechts voor nog geen 30%. In Brussel zit anderzijds bijna 70% van de gedetineerden die voor drugdelicten in de gevangenis zitten, in voorlopige hechtenis.

Tabel 23 : De nationaliteit in EG-termen van gedetineerden voor drugdelicten per Gewest

	Vlaanderen (n=1.106)	Brussel (n=405)	Wallonië (n=696)	Totaal (n=2.207)
Belg	49,2%	30,1%	54,9%	47,4%
EG-vreemdeling	13,3%	20,3%	17,1%	15,8%
Niet-EG-vreemdeling	37,5%	49,6%	28,0%	36,8%

Ook hier is het verloop hetzelfde als bij voorgaande tabellen: waar in Vlaanderen en Wallonië ongeveer de helft van de gedetineerden voor drugdelicten de Belgische nationaliteit bezit, geldt dit slechts voor één derde in de Brusselse gevangenissen. Precies het omgekeerde is het geval voor de niet-EG-vreemdelingen.

In totaal zaten er op 1 december 1993 dus 2.270 personen (2.158 mannen en 112 vrouwen) in de Belgische gevangenissen waarvan geweten is dat ze in meer of mindere mate problemen hadden met het gebruik van illegale drugs. Het gaat met andere woorden om 35,8% van de totale gevangenispopulatie die onderzocht werd.

Tabel 24 : Het aantal gekende illegale druggebruikers verdeeld over de landsgedeelten

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Vlaanderen	1.016	56	1.072
Brussel	369	33	402
Wallonië	773	23	796
Totaal	2.158	112	2.270

Tot slot nog enkele aanvullende leeftijdsgegevens over de gedetineerden in de Vlaamse gevangenissen.

Tabel 25: Leeftijdscategorieën voor de gedetineerden uit de Vlaamse gevangenissen

	Mannen (n=1.016)		Vrouwen (n=56)		Totaal (n=1.072)	
	n	%	n	%	n	%
- 18 j.	-	-	1	1,8%	1	-
18 - 23 j.	272	26,6%	13	23,2%	285	26,6%
24 - 29 j.	402	39,6%	19	33,9%	421	39,3%
30 - 35 j.	184	18,1%	10	17,8%	194	18,1%
+ 35 j.	158	15,6%	13	23,2%	171	16,0%

Bijna 40% van de Vlaamse gedetineerden zit in de leeftijdscategorie 24-29 jaar bij de mannen. Ook bij de vrouwen zijn de meeste gedetineerden in deze leeftijdscategorie terug te vinden (bijna 34%). In totaal zitten 39,3% van de gedetineerden in de leeftijdsgroep van 24-29 jaar.
Wanneer we de leeftijdsgroepen 18-23 jaar en 24-29 jaar samen nemen, dan zien we dat in totaal 65,9% van de Vlaamse gedetineerden tussen 18 en 29 jaar is.

4. Officiële statistieken

4.1. Alcohol

4.1.1. Gebruik en economische aspecten

4.1.1.1. Schatting van het jaarlijks alcoholgebruik per inwoner

Deze klassieke indicator werd voorheen jaarlijks gerapporteerd door het "Produktschap voor Gedistilleerde Dranken" in Schiedam (Nederland). De laatste uitgave volgens dit opzet was in de loop van 1988 verschenen (27e editie) en omvatte cijfergegevens tot en met 1987. Sinds 1988 verscheen deze uitgave in een nieuwe vormgeving, uitgegeven door "NTC Publications Limited" (U.K.), samen met het Produktschap voor Gedistilleerde Dranken onder de titel "World drinking trends". In de uitgave van 1994 vinden we de cijfers terug voor 1992. De heer Verhoek van het Produktschap danken wij voor de voolopige cijfers van 1993.

Sinds 1980 is de evolutie van het hoofdelijk verbruik in België verlopen als aangegeven in tabel 1.
Een zeer belangrijke nuancering bij de interpretatie van het hoofdelijk alcoholgebruik is dat het een fictief gemiddelde betreft, dat als zodanig niet representatief is voor de verschillende subgroepen van de drinkende bevolking. De recente cijfers voor 1993, welke voorlopige cijfers zijn, zijn bijvoorbeeld gebaseerd op een midjaarpopulatie van 9.987.000 inwoners. Dit getal vormt de noemer van een breuk waarin de totale alcoholconsumptie de teller vormt. Deze 9.987.000 inwoners zijn een voor dit doel onrealistisch groot aantal. Ze omvat immers ook groepen van mensen die weinig of geen alcohol gebruiken, denken we maar aan zuigelingen en kinderen, zieken, geheelonthouders, enz. Voor de gemiddelde niet-geheelonthouder is dergelijk gebruikscijfer dan ook een zekere onderschatting.
Bovendien worden deze consumptiecijfers berekend op basis van de verkoopscijfers, wat eveneens een belangrijk nuancerend gegeven is voor de correcte interpretatie ervan.

Op de wereldranglijst inzake alcoholgebruik staat België :

- Als achtste genoteerd voor het verbruik van bier: 110,5 liter bier per hoofd van de bevolking in 1993; (ter vergelijking : 111,3 liter in 1991 en 112,0 liter in 1992);

- Als dertiende genoteerd voor het verbruik van wijn (26,0 liter wijn per hoofd van de bevolking in 1993; ter vergelijking : 23,9 liter in 1991 en 24,8 liter in 1992);

- Als negenendertigste genoteerd voor het verbruik van sterke drank (0,7 liter pure alcohol per hoofd van de bevolking in 1993; ter vergelijking : 1,17 liter in 1991 en 1,20 liter in 1992);

■ Als elfde genoteerd voor het verbruik van alcohol in totaal (9,1 liter pure alcohol per hoofd van de bevolking in 1993; ter vergelijking : 9,4 liter in 1991 en 9,6 liter in 1992).

Tabel 1 : Per capita consumptie van alcoholische dranken door de Belgische bevolking

Jaar	Bier (liter)	Wijn/Aperitief (liter)	Sterke drank (liter pure alcohol)	Totaal (liter pure alcohol)
1980	131,3	20,6	2,37	10,8
1985	121,0	22,7	2,12	10,5
1989	114,9	23,0	1,24	9,5
1990	120,7	24,9	1,20	9,9
1991	111,3	23,9	1,17	9,4
1992	112,0	24,8	1,20	9,6
1993*	110,5	26,0	0,70	9,1

* Voorlopige cijfers

Bron: World Drinking Trends 1993, Produktschap voor Gedistilleerde dranken in association with NTC Publications LTD., 1993 met dank aan drs. Verhoek voor de gegevens van 1992 en 1993.

De elf meest alcoholverbruikende landen volgens de wereldranglijst anno 1993 zijn de volgende.

Tabel 2 : De elf meest alcoholverbruikende landen anno 1993

1. Luxemburg	12,6 L.
2. Frankrijk	11,5 L.
3. Oostenrijk	10,5 L.
4. Portugal	10,4 L.
5. Duitsland	10,4 L.
6. Hongarije	10,2 L.
7. Spanje	10,0 L.
8. Zwitserland	10,0 L.
9. Denemarken	10,0 L.
10. Griekenland	9,2 L.
11. België	9,1 L.

Bron: World Drinking Trends 1993, Produktschap voor Gedestilleerde Dranken in association with NTC Publications LTD., 1993.

De hoge positie van Luxemburg in deze rangordening heeft te maken met de schatting van de per capita consumptie aan de hand van verkoopscijfers.
Veel van de in Luxemburg verkochte alcohol is immers bestemd voor onmiddellijke export naar andere landen.

4.1.1.2. Cijfers van de Confederatie der Brouwerijen van België

a) Evolutie van het aantal brouwerijen en hun produktie in de 20ste eeuw

In 1992 waren in België 126 brouwerijen aan de slag. Samen produceerden zij 14.259.354 Hl. Hiervan was 3.457.947 Hl voor de uitvoer bestemd. Verder werd er 467.098 Hl extra geïmporteerd.
In totaal was 11.268.505 Hl bestemd voor de interne consumptie.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de evolutie van de Belgische biermarkt wat betreft het aantal actieve brouwerijen, bierproduktie, in- en uitvoer.

Tabel 3 : Evolutie van brouwerijen, produktie, import en export in de twintigste eeuw

Jaar	Aantal actieve brouwerijen	Bierproduktie in 1000 Hl	Bierimport in 1000 Hl	Bierexport in 1000 Hl
1900	3.223	14.617	149	5
1910	3.349	16.019	272	9
1920	2.013	10.408	201	47
1930	1.546	16.099	228	10
1939	1.120	12.488	65	7
1950	663	10.140	97	5
1960	414	10.110	378	205
1970	232	13.015	739	973
1980	143	14.291	969	2.315
1985	132	13.931	623	2.632
1990	126	14.141	648	2.752
1991	121	13.799	459	3.145
1992	126	14.259	427	3.458

Bron: NIS en Douane en Accijnzen in: CBB statistieken, 1992.

Hierbij kan vastgesteld worden dat over een periode van 92 jaar het aantal actieve brouwerijen teruggelopen is van 3.223 in 1900 tot 126 (3,9%) in 1992.
De bierproduktie is in die periode ook wat teruggelopen, zij het met schommelende bewegingen. Daar waar per brouwerij in 1900 gemiddeld 4.535 Hl werd geproduceerd is dat in 1992 opgelopen tot 113.166 Hl.

De import van bier wordt ook gekenmerkt door vrij sterk schommelende bewegingen. In 1992 werd 427.000 Hl bier geïmporteerd.

De export van bier kende een vrij gestadige groei. Zeker in de periode 60-70 was er een zeer grote relatieve toename (474%).

Het decennium naar de tachtiger jaren was nog goed voor een groei van 237% (van 973.000 Hl in 1970 naar 2.315.000 Hl in 1980). 1992 werd afgesloten met een exportrekord van 3.458.000 Hl.

b) Evolutie van het aantal drankgelegenheden en cafés

Het aantal drankgelegenheden daalde met 3,6% in de afgelopen 19 jaar. Het aantal cafés daalde met 22,3%. Hieruit kan afgeleid worden dat de afname van het aantal cafés voor een stuk werd goed gemaakt door de toename van andere drankgelegenheden.
Tabel 4 geeft de evolutie van het aantal drankgelegenheden en cafés.

Tabel 4 : Evolutie van het aantal drankgelegenheden en cafés

Jaar	Aantal drankgelegenheden	Aantal cafés
1975	57.147	41.411
1980	53.116	37.811
1985	52.548	36.464
1989	52.879	32.684
1992	54.300	32.512
1993	55.066	32.184

Bron: NIS, in: CBB Statistieken, 1991 en NIS, 1994

c) Aantal drankinrichtingen in 1993

Tabel 5 : Aantal drankinrichtingen in 1993 per provincie en per type

Provincie	Hotel	Restaurant	Café	Totaal Horeca
Antwerpen	164	3.347	5.122	8.633
Brabant	361	5.483	6.202	12.046
West-Vlaanderen	671	2.535	4.573	7.779
Oost-Vlaanderen	131	2.309	5.097	7.537
Henegouwen	98	2.054	4.124	6.276
Luik	252	2.147	2.554	4.953
Limburg	92	1.521	2.486	4.099
Luxemburg	229	474	771	1.474
Namen	114	900	1.255	2.269
Totaal	2.112	20.770	32.184	55.066

Bron: NIS, 1994

We zien dat Brabant de provincie is met veruit het hoogste aantal drankgelegenheden, gevolgd door de provincie Antwerpen. Ze staan allebei respectievelijk nummer één en twee wat betreft het aantal restaurants en cafés.
Wat betreft het aantal hotels wordt de provincie Brabant voorafgegaan door West-Vlaanderen.

d) Aandeel van de verkoop van de verschillende biertypes in verhouding tot het totaal.

Er blijkt een dubbele tendens in deze cijfers. Enerzijds is er een relatieve afname van de verkoop van de traditionele pils, tafelbier en Gueuze. De (iets) zwaardere bieren, met uitzondering van de Gueuze, hebben hun verkoopsaandeel vergroot sinds 1985.

Opvallend hierbij is de bijna verdrievoudiging van het aandeel van de abdijbieren. Anderzijds was er de opkomst van het alcoholvrij/-arm bier. Dit bier was in 1991 goed voor bijna 2% van de verkoop, doch daalde in 1992 tot 1,65%.

Tabel 6 : Aandeel van de verkoop van de verschillende bieren (in %)

Jaar	Pils	Trappist	Gueuze/ Zuur	Speciale bieren	Abdij-bier	Tafel-bier	Alcohol-vrij/arm
1985	77,24	1,84	4,13	9,70	1,27	5,82	--
1988	74,15	2,14	4,20	12,90	1,66	4,76	0,19
1989	72,68	2,19	3,88	14,27	1,88	4,21	0,89
1990	73,70	2,10	3,53	12,31	2,67	3,82	1,87
1991	71,99	2,27	3,11	13,96	2,98	3,70	1,99
1992	71,12	2,19	2,98	15,19	3,51	3,36	1,65

Bron: CBB, CBB statistieken, 1992.

e) Evolutie van de produktie van bier, water en limonade, wijn en gedistilleerd

Tabel 7 : Evolutie van de produktie van bier, water en limonade, wijn en gedistilleerd

Jaar	Dranken	Produktie (Hl)	Invoer (Hl)	Uitvoer (Hl)	consumptie (Hl)	Per capita (L)
1970	Bier	13.014,777	972,851	836,548	12.80,674	132.00
	Water & lim	6.633,973	862,718	269,387	7.496,691	77.40
	Wijn	136,513	1.323,817	100,040	1.256,934	14.16
	Gedistilleerd	406,212	151,559	15,480	255,220	2.60
1980	Bier	14.291,304	969,375	2.315,426	12.945,253	131.00
	Water & lim	8.952,226	2.570,272	1.668,687	11.522,498	116.80
	Wijn	133,471	2.153,308	258,822	2.027,957	20.56
	Gedistilleerd	231,894	356,030	47,822	467,662	4.74
1985	Bier	13.930,884	623,693	2.632,084	11.922,493	121.00
	Water & lim	9.040,239	3.187,065	3.458,848	12.227,304	124.00
	Wijn	183,205	2.262,622	211,153	2.234,674	22.67
	Gedistilleerd	177,008	347,206	82,944	418,580	4.24
1990	Bier	14.140,754	647,769	2.751,695	12.036,828	121.00
	Water & lim	11.649,791	6.712,651	4.036,992	18.362,442	184.60
	Wijn	374,233	2.362,420	258,489	2.478,164	24.91
	Gedistilleerd	49,362	403,550	147,460	239,348	2.40
1991	Bier	13.798,763	458,782	3.144,946	11.112,599	112.00
	Water & lim	11.575,393	7.090,247	5.065,302	18.665,640	186.90
	Wijn	354,981	2.337,957	306,891	2.386,047	23.89
	Gedistilleerd	54,724	341,418	112,164	234,132	2.34

Bron: Douane en accijnzen in: CBB Statistieken, 1992.

Voor de vergelijkbaarheid werden hier nogmaals de cijfers van de alcoholhoudende dranken bijgeplaatst. We stellen vast dat de consumptie van bier per capita in de afgelopen 25 jaar een aantal schommelingen kende.
De consumptie van wijn en in grotere mate van water en limonades kende een enorme groei. Daar waar in 1965 11,2 liter wijn per capita gedronken werd is dit in 1991 23,9 liter. Water en limonade overtreffen deze groei nog met een consumptie van 54,9 liter in 1965 naar 186,9 liter in 1991. Dit komt neer op een groei van 340%.

4.1.1.3. Taksen en accijnzen

Tabel 8 : Accijnsopbrengsten op bier

Jaar	Bedrag (in 1000 fr.)
1985	5.540.947
1986	5.535.413
1987	5.674.792
1988	5.453.802
1989	5.350.369
1990	6.860.489
1991	7.583.614
1992	7.946.400

Bron: Douane en Accijnzen,1992

In 1992 werd 7.946.400.000 fr. taksen en accijnzen geïnd op bier. Dit was een stijging met 362.786.000 fr. in vergelijking met het voorgaande jaar.

4.1.1.4. België t.o.v. het Europese gemiddelde m.b.t. alcoholgebruik

In Europa drinkt 72% van de automobilisten wel eens alcohol. In België ligt dat percentage iets lager: 67%. De Belgische bestuurders drinken slechts af en toe alcoholhoudende drank: minder dan drie keren per week. Het gemiddelde aantal glazen alcoholhoudende drank dat bij die gelegenheden wordt verbruikt bedraagt 3,3. Dit stemt overeen met het Europees gemiddelde (3,1 glazen). Hierbij dient opgemerkt:
1 glas alcoholhoudende drank = 1 standaardglas bier (25 cl.) = 1 standaardglas wijn = 1 standaardglas aperitief of digestief.
In totaal rijdt 66% van de Belgen wel eens na, hoe weinig ook, gedronken te hebben. België staat hiermee in Europa op de vijfde gunstigste plaats, met een percentage dat lager ligt dan het Europese gemiddelde (72%).
Van de Belgische automobilisten die alcohol verbruiken geeft 17% toe in de jongste maand gereden te hebben met misschien meer alcohol in het bloed dan wettelijk is toegestaan. Dit gebeurde gemiddeld één maal per week. Het Europese gemiddelde bedraagt 9% en alleen Oostenrijk en Zwitserland scoren nog slechter.
Ongeveer 21% van de Belgische automobilisten werd ooit aan een ademproef onderworpen. Dit percentage sluit aan bij het Europese gemiddelde (22%). Uitschieters in Europa met betrekking tot de ademproef zijn (voormalig) Tsjechoslowakije (58%) en Italië (1%).
(bron: Via Secura, Europese gewoonten, 1993)

4.1.2. Medische gegevens

4.1.2.1. Verkeersongevallen ten gevolge van alcoholgebruik

a) Aantal ongevallen en slachtoffers ervan volgens de toestand van de weggebruikers

Tabel 9 : Ongevallen met minstens één weggebruiker in kennelijke staat van dronkenschap

	Aantal ongevallen					Aantal slachtoffers				
	met doden	met dodel. gew.	met zwaar gew.	met licht gew.	tot.	met doden	met dodel. gew.	met zwaar gew.	met licht gew.	tot.
1980	60	16	630	1126	1832	61	18	856	1800	2735
1981	59	16	568	1124	1767	63	17	784	1747	2611
1982	61	17	503	1079	1660	68	17	695	1687	2458
1983	50	20	539	1174	1783	56	21	744	1792	2613
1984	47	16	577	1131	1771	53	16	757	1771	2597
1985	47	16	558	1185	1806	49	16	747	1851	2663
1986	49	7	551	1289	1896	52	8	726	1989	2775
1987	41	18	540	1186	1785	44	18	706	1869	2637
1988	26	14	261	756	1057	31	14	348	1109	1502
1989	36	6	291	756	1089	36	7	398	1186	1627
1990	22	0	346	742	1132	24	0	476	952	1476
1991	20	2	392	723	1137	21	2	478	937	1438
1992	21	1	362	703	1087	23	1	428	915	1367
1993	27	4	360	697	1088	28	4	429	893	1354

Bron: "Verkeersongevallen op de openbare weg met doden of gewonden" - Koninkrijk België, Ministerie van Economische Zaken, Nationaal Instituut voor de Statistiek, Jaarlijks document, 1980-1989 & NIS, 1994

Het aantal ongevallen met doden indien één van de weggebruikers in kennelijke staat van dronkenschap verkeert, blijft, na een spectaculaire daling van 41% in 1988 t.o.v. 1987, redelijk constant tot 1993.
Wanneer we het aantal slachtoffers bekijken tussen 1980 en 1993, dan merken we tevens een enorme daling op: 50%. Tussen 1987 en 1988 is de grootste daling te zien m.b.t. het aantal slachtoffers, nl. 43%. Tevens daalde het aantal doden in 1992 met 71% t.o.v. 1980. Helaas stierven er in 1993 acht mensen meer dan in 1992. Het totaal aantal slachtoffers daalde echter lichtjes in deze periode.

Het aantal doden houdt grotendeels gelijke tred met het aantal ongevallen zodat hier een verhouding van één dode per ongeval wordt aangehouden.
Eenzelfde verhouding treffen we aan tussen het aantal dodelijk gewonde slachtoffers en het aantal ongevallen met dodelijke gewonden.

De verhouding tussen het aantal zwaargewonde en lichtgewonde slachtoffers en het aantal ongevallen ligt iets hoger, maar ook hier zien we een daling in de jaren 1990 t.o.v. de jaren 1980.

Tabel 10 : Gemiddeld aantal slachtoffers per ongeval per categorie waarbij minstens één weggebruiker in kennelijke staat van dronkenschap verkeert.

Jaar	Gemiddeld aantal slachtoffers per ongeval met				
	doden	dodel. gew	zwaar gew.	licht gew.	totaal
1980	1,02	1,13	1,36	1,60	1,49
1981	1,07	1,06	1,38	1,55	1,48
1982	1,11	1	1,38	1,56	1,48
1983	1,12	1,05	1,38	1,53	1,47
1984	1,12	1	1,31	1,57	1,47
1985	1,04	1	1,34	1,56	1,47
1986	1,06	1,14	1,32	1,54	1,46
1987	1,07	1	1,31	1,58	1,48
1988	1,19	1	1,33	1,47	1,42
1989	1	1,17	1,37	1,59	1,50
1990	1,09	-	1,38	1,28	1,30
1991	1,05	1	1,22	1,30	1,26
1992	1,10	1	1,18	1,30	1,26
1993	1,04	1	1,19	1,28	1,24

Het aantal doden en dodelijke gewonden ten gevolge van ongevallen met minstens één weggebruiker in kennelijke dronken toestand wordt meer dan waarschijnlijk onderschat door deze gegevens. Er is geen rekening gehouden met de zwaar gewonden die enkele uren of dagen na het ongeval overlijden ten gevolge van hun verwondingen.

b) Ongevallen waarbij de ademtest van minstens één weggebruiker positief is, uitgezonderd de onder vorig punt vermelde ongevallen.

Tabel 11 : Ongevallen waarbij de ademtest van minstens één weggebruiker positief is

Jaar	Aantal ongevallen					Aantal slachtoffers				
	met doden	met dodel. gew.	met zwaar gew.	met licht gew.	tot.	met doden	met dodel. gew.	met zwaar gew.	met licht gew.	tot.
1980	76	25	563	1171	1835	83	28	828	2016	2955
1985	77	15	681	1340	2113	84	16	983	2225	3308
1986	104	10	661	1467	2242	112	12	965	2526	3615
1987	83	11	629	1390	2113	88	11	877	2314	3290
1988	88	17	857	1962	2924	93	17	1168	3242	4520
1989	79	9	877	2028	2993	86	9	1192	3335	4622
1990	60	4	606	1554	2224	64	4	846	2744	3658
1991	75	7	564	1577	2213	82	7	782	2754	3625
1992	53	7	527	1478	2065	62	7	729	2602	3393
1993	48	5	533	1469	2055	51	5	720	2562	3338

Bron: "Verkeersongevallen op de openbare weg met doden of gewonden" - Koninkrijk België, Ministerie van Economische Zaken, Nationaal Instituut voor de Statistiek; jaarlijks document, 1980-1989 & NIS, 1994

Het aantal ongevallen met dodelijke afloop waarbij de ademtest van minstens één weggebruiker positief is, kent een vrij gelijkmatig verloop met nu en dan een negatieve, opwaartse uitschieter in de jaren 1980. Ook het aantal dodelijke slachtoffers kent een gelijkaardig verloop.

Het aantal ongevallen, alsook het aantal slachtoffers met dodelijke verwondingen daalt maar met wisselende opwaartse en neerwaartse sprongen.
Sinds de jaren 1990 begint hier stilaan verandering in te komen: het aantal ongevallen in deze categorie daalt gestaag, evenals het aantal slachtoffers.

4.1.2.2. Evolutie van het aantal bloedafnamen ten gevolge van verkeersongevallen op de openbare weg, naar de vastgestelde graad van alcoholemie - periode 1980 - 1991

Tabel 12 : Evolutie van het aantal bloedafnamen tengevolge van verkeersongevallen op de openbare weg, naar de vastgestelde graad van alcoholemie in %

	0-0.49 gr/l	0.5-0.99 gr/l	1-1.49 gr/l	1.5-1.99 gr/l	2-2.49 gr/l	2.5 of meer gr/l	onbekend	Totaal
1980	2,6	4,7	12,6	25,7	29,5	23,3	1,6	100
1985	2,2	6,3	14,7	25,0	26,1	21,4	4,0	100
1989	2,6	7,1	15,7	25,3	24,8	21,1	3,4	100
1990	3,1	8,2	16,5	25,2	24,8	20,1	2,1	100
1991	3,7	7,9	16,5	24,9	24,9	20,0	2,1	100
1992	2,9	7,5	15,8	25,6	25,5	20,8	1,9	100

Bron: NIS, Verkeersongevallen op de openbare weg met doden of gewonden, jaar 1992.

Uit deze tabel kan afgeleid worden dat de manifeste dronkenschap (vanaf 1.5 gr/l) respectievelijk lichtjes en in de hogere alcoholpromillecategorieën relatief gezien nog iets meer stijgt t.o.v. 1991. Anderzijds daalt het percentage van de personen die niet dronken sturen en de personen die "licht dronken" (tot 1 gr/l) sturen.
Toch moet worden opgemerkt dat wanneer een bloedafname gelast wordt bij een verkeersongeval nog altijd een overgrote meerderheid (meer dan 85% in 1991) dronken achter het stuur zit.

Tabel 13 : Evolutie van het aantal bloedafnamen ten gevolge van verkeersongevallen op de openbare weg, naar de vastgestelde graad van acoholemie in absolute waarden

	0-0.49 gr/l	0.5-0.99 gr/l	1-1.49 gr/l	1.5-1.99 gr/l	2-2.49 gr/l	2.5 of meer gr/l	onbekend	totaal
1980	348	637	1704	3487	4001	3165	221	13.563
1985	317	905	2098	3570	3764	3051	578	14.283
1989	395	1070	2390	3823	3746	3191	514	15.129
1990	476	1240	2507	3833	3767	3060	318	15.201
1991	522	1127	2356	3562	3568	2865	301	14.301
1992	418	1072	2266	3663	3655	2983	280	14.337

Bron: NIS, Verkeersongevallen op de openbare weg met doden of gewonden, 1992.

■ Het aantal personen dat niet dronken stuurt of licht dronken stuurt en onderworpen wordt aan een bloedafname na een ongeval daalt in 1992 t.o.v. 1991.

■ Het aantal personen dat matig dronken tot stevig dronken (1-2 gr/l) stuurt, kent een vrij grillig verloop dat een stijgende tendens vertoont in vergelijking met 1980, maar ongeveer gelijk blijft als we 1991 als referentiepunt nemen.

■ Het aantal personen dat als heel zwaar dronken (2 gr/l en meer) zijnde bij een ongeval betrokken is en aan een bloedafname wordt onderworpen, kent ook een schommelend verloop, maar neemt af in vergelijking met 1980. Het laagste aantal van dit decennium situeert zich in 1987. In 1992 zien we echter weer een stijging ten opzichte van het jaar daarvoor.

4.1.3. Gerechtelijke gegevens

4.1.3.1. Alcoholcontroles bij autobestuurders door middel van de ademproef

a) Evolutie van het nationale aantal ademtests door de Rijkswacht (1980-1991)

Tabel 14 : Evolutie van het nationale aantal ademtests door de Rijkswacht

Jaar	Positief	Negatief	Geweigerd	Totaal	% Positief
1980	11.576	57.927	459	69.962	17,2
1985	17.828	159.646	522	177.996	10,3
1989	18.107	143.495	563	162.165	11,5
1990	17.385	146.853	532	164.770	10,5
1991	16.109	146.841	520	163.470	9,8

Bron: Rijkswacht: Algemeen overzicht van de activiteiten, 1990 en 1991. Met dank aan Generale Staf van de Rijkswacht, Dienst Operaties inzake Verkeer (Luitenant Eeckhoudt, 1993)

Deze cijfers betreffen uitsluitend de operaties inzake Verkeer van de Rijkswacht, die naar schatting 65% van het totale aantal dergelijke operaties bedragen. De politiediensten nemen de overige 35% voor hun rekening. Bijgevolg zijn bovenstaande cijfers een duidelijke onderschatting van het totale aantal.

Het aantal ademtests is in de loop van de tachtiger jaren meer dan verdubbeld. Het percentage positieve tests is in dezelfde periode gedaald van 17,2% in 1980 naar 9,8% in 1991.

b) Resultaten eindejaarscampagne 1992/1993

Deze campagne liep van 1 december 1992 tot 15 januari 1993 en heeft betrekking op de alcoholcontroles die door de Rijkswacht zijn uitgevoerd.
Het percentage positieve tests tijdens de eindejaarscampagne 1992-93 afgenomen bij een

verkeersongeval bedroeg 10,9%. Dit ligt iets hoger tijdens de weekends (14,2%) dan tijdens de week (8,9%).

Tabel 15 : Alcoholcontroles eindejaarscampagne 1992/93

Aard	Week	Weekend	Totaal	Procent
Bij verkeersongeval				
- *met lichamelijk letsel*				
opgelegde tests	2.606	1.509	4.115	6,2%
positieve tests	226	202	428	
% positieve tests	8,7%	13,4%	10,4%	
- *met louter stoffelijke schade*				
opgelegde tests	2.778	1.790	4.568	6,9%
positieve tests	254	267	521	
% positieve tests	9,1%	14,9%	11,4%	
- **subtotaal**				
opgelegde tests	5.384	3.299	8.683	13,1%
positieve tests	480	469	949	
% positieve tests	**8,9%**	**14,2%**	**10,9%**	
Gewone controles				
- *als bestuurder*				
opgelegde tests	14.012	11.312	25.324	38,1%
positieve tests	352	417	769	
% positieve tests	2,5%	3,7%	3,0%	
- *bij aanstalten tot sturen*				
opgelegde tests	585	629	1.214	1,8%
positieve tests	126	127	253	
% positieve tests	21,5%	20,2%	20,8%	
- **subtotaal**				
opgelegde tests	14.597	11.941	26.538	39,9%
positieve tests	478	544	1.022	
% positieve tests	**3,3%**	**4,6%**	**3,9%**	
Totaal gewone dienst (verkeersongevallen en gewone controles)				
opgelegde tests	19.981	15.240	35.221	53,0%
positieve tests	958	1.013	1.971	
% positieve tests	**4,8%**	**6,6%**	**5,6%**	
ingetrokken rijbew.	141	133	274	
Gerichte controles				
aantal voertuigen	20.226	51.228	71.454	47,0%
opgelegde tests	8.991	22.295	31.286	
positieve tests	118	831	949	
% positieve tests	**1,3%**	**3,7%**	**3,0%**	
ingetrokken rijbew.	20	98	118	
GLOBAAL TOTAAL				
opgelegde tests	28.972	37.535	66.507	100,0%
positieve tests	1.076	1.844	2.920	
% positieve tests	**3,7%**	**4,9%**	**4,4%**	
ingetrokken rijbew.	161	231	392	

Bron: Rijkswacht: Algemeen overzicht van de activiteiten, 1990 en 1991. Met dank aan Generale Staf van de Rijkswacht, Dienst Operaties inzake Verkeer (Luitenant Eeckhoudt, 1993)

Het percentage positieve tests ligt een stuk lager indien het gaat om gewone controles. In dat geval is 3,9 % positief. Dit ligt ook hier iets hoger tijdens het weekend (4,6 %) dan tijdens de week (3,3%).

Bij de gewone controles valt op dat indien gecontroleerd wordt bij "aanstalten tot sturen" gemiddeld 20,8% positief is. In absolute aantallen vormen deze laatste tests echter slechts

1,8% van het totaal aantal uitgevoerde tests.

De gerichte controles tijdens de eindejaarscampagne zijn goed voor 47 % van de controles. Zij leveren slechts in 3,0% een positief resultaat op. Ook hier zijn deze tests meer succesvol tijdens de weekends (3,7%) dan tijdens de week (1,3%).

Het totale aantal controles (66.507) heeft in 392 gevallen (0,59%) geleid tot een intrekking van het rijbewijs. Op het totaal aantal positieve controles (2.920) was dit 13,4%. Van alle opgelegde tests waren 33% (22.285) gerichte controles tijdens de weekends.

4.1.3.2. Intrekking van rijbewijzen ten gevolge van alcoholgebruik aan het stuur

Los van de cijfers specifiek voor de eindejaarscampagne zijn er de algemene jaarlijkse cijfers betreffende de intrekking van de rijbewijzen ten gevolge van alcoholgebruik.

Op een totaal van 19.857 intrekkingen van het rijbewijs zijn er 10.015 ten gevolge van alcoholgebruik.

Bron: Dienst Operaties inzake Verkeer, Rijkswachtluitenant Eeckhoudt

4.1.3.3. Veroordelingen wegens openbare dronkenschap

Tabel 16 : Inbreuken tegen de artikelen 1 paragraaf 1, en 3, van de besluitwet van 14 november 1939; betreffende de beteugeling der dronkenschap

	Aantal gevonniste feiten van dronkenschap		
	1987	1988	1989
Feiten van dronkenschap verbonden met een misdrijf	263	221	164
Feiten van dronkenschap afzonderlijk gepleegd	5.832	5.373	4.791
Totaal	6.095	5.594	4.955

Bron: Gerechtelijke Statistieken: Criminele Statistiek van België, Nationaal Instituut voor de Statistiek, Koninkrijk België, Ministerie van Economische Zaken, 1985-1989.

Het aantal gevonniste feiten van dronkenschap al of niet verbonden met een misdrijf is sterk schommelend.
Deze statistiek is veeleer de uitdrukking van de gerechtelijke activiteit dan de maat voor dronkenschap.

4.1.3.4. Aantal personen veroordeeld tot verval van het recht tot sturen door de Politierechtbank.

Tabel 17 : Aantal personen veroordeeld tot verval van het recht tot sturen

	1985	1986	1987	1988	1989
Intoxicatie door alcohol	6.970	7.467	7.290	7.880	7.924
Weigering van ademtest of bloedonderzoek	623	624	624	693	631
Dronkenschap aan het stuur	7.281	7.290	7.376	7.548	7.262
Totaal	14.874	15.381	15.290	16.121	15.817

Bron: Gerechtelijke Statistieken, Bedrijvigheid der hoven en rechtbanken: diverse statistieken, NIS, 1985-1989.

Het uitspreken van het verval van het recht tot sturen door de politierechtbank ten gevolge van alcoholintoxicatie is de laatste jaren lichtjes gestegen tot 7.924 in 1989.
Het uitspreken van deze straf voor het weigeren van een ademtest of een bloedonderzoek blijft vrij stabiel over de jaren heen, al was er een bruuske stijging in 1988.
Dronkenschap achter het stuur leidde in 1989 tot 7.262 vervallenverklaringen van het recht tot sturen. Globaal genomen kende het verval van het recht tot sturen een stijging in de periode 1985 tot 1988 om in 1989 terug een beetje te dalen.

4.2. Medicatie

4.2.1. Gebruik en economische aspecten[1]

Tabel 18 : Omzet van magistrale bereidingen[2] en farmaceutische specialiteiten, 1980-1992

	Magistrale bereidingen		Specialiteiten		Totaal
	eenheden (in miljoen)	omzet (in miljard frank)	eenheden (in miljoen)	omzet (in miljard frank	Omzet (in miljard frank)
1980	25,154	3,880	224	38,675	42,5
1985	17,895	3,437	232	54,509	57,9
1989	19,732	4,072	240	79,468	83,5
1990	19,977	4,251	249	82,893	87,1
1991	20,690	4,589	277	99,105	103,7
1992	20,585	4,376	269	102,727	107,1

Bron: OIVO, Geneesmiddelen, 1994.

De verkoop van farmaceutische specialiteiten in ons land is gestegen van 70 miljoen verpakkingen in 1952 tot 200 miljoen in 1972, hetgeen bijna een verdrievoudiging betekent in een periode van twintig jaar.
In de periode 1972-1990 is de verkoop blijven stijgen, maar in mindere mate: 224 miljoen verpakkingen in 1980, 232 in 1985 en 269 miljoen in 1992. (Bron: Ministerie van Economische Zaken).

De cijfers in 1992 zijn 269 miljoen verpakkingen, met een omzet van 102,7 miljard frank. Het aantal magistrale bereidingen is gedaald in de periode 1972-1992 van 25 miljoen eenheden tot 21 miljoen eenheden in 1992.

In 1991 waren er op de Belgische markt 2.799 merknamen van geneesmiddelen voor humaan gebruik beschikbaar.
Het totaal aantal vormen (zoals siroop, capsule, crème) van geneesmiddelen die geregistreerd waren, bedroeg in 1991 8.467, waarvan er 5.016 beschikbaar waren op de Belgische markt.
Het aantal actieve bestanddelen in de geregistreerde geneesmiddelen voor humaan gebruik bedroeg 2.597.

Het verbruik van geneesmiddelen tegen fabrieksprijs per hoofd van de bevolking (exclusief levering aan ziekenhuizen) in 1990 zag er als volgt uit:

---

[1] De gegevens alsook de bespreking zijn volledig overgenomen uit: Luk Joossens, Geneesmiddelen, Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisatie, 1993.

[2] De "magistrale bereiding" is het geneesmiddel dat de apotheker zelf in zijn apotheek bereidt volgens het voorschrift van de arts, waarna hij het rechtstreeks aflevert aan de klant.

Tabel 19 : Het gebruik van geneesmiddelen per hoofd van de bevolking in 1990 uitgedrukt in Belgische Frank.

land	bedrag in Belgische Frank
Verenigd Koninkrijk	2.572
Nederland	2.740
Spanje	3.207
België	4.176
Duitsland	4.945
Verenigde Staten	5.279
Italië	5.613
Frankrijk	6.214

Bron: IMS Den Haag en Nefarma

Wanneer men er rekening mee houdt dat de prijzen in Nederland ongeveer 75 % duurder zijn dan in België, dan stelt men vast dat het verbruik van geneesmiddelen in België 2 à 3 maal hoger ligt dan in Nederland.
Absolute koploper van het verbruik is ontegensprekelijk Frankrijk, waar de prijzen goedkoper zijn dan in België en dat toch 6.214 Bf per hoofd per jaar uitgeeft aan geneesmiddelen.

Een internationaal onderzoek naar de verkoop van kalmeermiddelen uitgevoerd voor de Franse federatie van de farmaceutische industrie op basis van gegevens van IMS in 1989 heeft eveneens uitgewezen dat Frankrijk koploper is in de verkoop van kalmeermiddelen op basis van gegevens die betrekking hebben op 8 landen.
De tweede plaats in de verkoop van kalmeermiddelen werd ingenomen door België.

Tabel 20 : Verkoop van kalmeermiddelen per duizend inwoners in 1989

land	aantal galenische eenheden
Verenigd Koninkrijk	20
Duitsland	32
Nederland	39
V.S.	42
Finland	50
Italië	57
België	104
Frankrijk	140

Bron: IMS, 1989

Per duizend inwoners werden er in Frankrijk per dag ongeveer 140 galenische eenheden ingenomen (90 % van de galenische eenheden waren tabletten) en 104 in België.

Geneesmiddelen kunnen afgeleverd worden in de officina-apotheek of in het ziekenhuis; op industriële wijze worden geproduceerd; of door de apotheker worden bereid. Geneesmiddelen zijn ofwel vrij, ofwel op doktersvoorschrift verkrijgbaar.

In 1991 bedroeg de verkoop van de geneesmiddelen die niet worden terugbetaald en die vrij verkrijgbaar zijn 17,5% van de geneesmiddelenomzet en 40% van het aantal verkochte verpakkingen.
Uit een peiling bij 1200 personen in 1991-1992 van "De Huisarts" blijkt dat 19% van de ondervraagden regelmatig geneesmiddelen inneemt die in de apotheker zonder doktersvoorschrift worden verkocht. 45% doet dit vrij zelden en 36% nooit. In 56% van de gevallen werd het gebruik van vrij verkrijgbare geneesmiddelen aangeraden door de apotheker, in 44 % van de gevallen door een familielid of een vriend.

Tabel 21 : De vijftien meest verkochte specialiteiten in België in 1990

merknaam	therapeutische categorie	aantal verkochte verpakkingen
Perdolan	pijnstiller	3.736.000
Aspirine Bayer	pijnstiller	2.387.000
Temesta	kalmeermiddel	2.350.000
Sedergine	pijnstiller	2.305.000
Persantine	anti-stollingsapparaat	2.027.000
Motilium	maagmiddel	1.858.000
Aspro	pijnstiller	1.779.000
Lexotan	kalmeermiddel	1.750.000
Lysomucil	slijmverdunner	1.651.000
Clamoxyl	antibioticum	1.495.000
Hydergine	vaatverwijder	1.453.000
Actifed	anti-hoestmiddel	1.417.000
Augmentin	antibioticum	1.349.000
Voltaren	anti-ontstekingsmiddel	1.346.000
Primperan	anti-spasmodicum	1.324.000

Bron: L. Joossens, Les Médicaments, 1994, CRIOC

De pijnstiller Perdolan is sinds jaren het meest verkochte geneesmiddel in België. Bij de 5 meest verkochte geneesmiddelen in 1990 zijn er 3 pijnstillers, 1 kalmeermiddel en 1 antistollingsmiddel.

4.3. Illegale Drugs

4.3.1. Gebruik en economische aspecten

4.3.1.1. Prijzen van de verdovende middelen bij pseudo-koopoperaties

Politiediensten stellen zich niet altijd louter afwachtend op, maar nemen ook initiatieven om mogelijke drugdelinquenten uit hun tent te lokken.
De prijzen die hieronder afgedrukt worden, zijn deze die bij dergelijke initiatieven gehanteerd werden.

Tabel 22 : Prijzen per kilogram voor detailhandel (tussen leverancier en dealer) in 1994

	Cocaïne	Heroïne	Hash	Amfe
België	Min: 900.000 Bfr Max: 1.650.000 Bfr	700.000 Bfr 1.400.000 Bfr	65.000 Bfr 80.000 Bfr	- -
Nederland	1.080.000 Bfr	720.000 Bfr	90.000 Bfr	54.000 Bfr
UK	Min: 1.275.000 Bfr Max: 1.530.000 Bfr	918.000 Bfr 1.173.000 Bfr	102.000 Bfr 112.200 Bfr	45.000 Bfr 72.000 Bfr
Frankrijk	Min: 900.000 Bfr Max: 1.500.000 Bfr	1.080.000 Bfr 3.000.000 Bfr	24.000 Bfr 60.000 Bfr.	- -
Duitsland	1.470.000 Bfr -	840.000 Bfr 945.000 Bfr	63.000 Bfr 126.000 Bfr	210.000 Bfr 630.000 Bfr

Bron: Rijkswacht, Centraal Bureau der Opsporingen, Bureau Verdovende Middelen, 1994

Tabel 23 : Prijzen voor detailhandel (tussen leverancier en dealer) in 1994

	Cocaïne	Heroïne	Hash	XTC
België	Gr/Bfr. Min: 1.200 Bfr. Max: 2.300 Bfr.	Gr/Bfr. 800 Bfr. 1.500 Bfr.	Bar/ Bfr./ 500 Bfr. 850 Bfr.	Pil/Bfr. 800 Bfr. 1.300 Bfr.
UK	Gr/£ 3.060 Bfr 5.100 Bfr	Gr/£ 4.080 Bfr 6.120 Bfr	Ounce/£ 4.080 Bfr 6.120 Bfr	Pil/£ 510 Bfr 1.275 Bfr
Duitsland	- -	- -	- -	Pil/DM 136,5 Bfr 1.575 Bfr

Bron: Rijkswacht, Centraal Bureau der Opsporingen, Bureau Verdovende Middelen, 1994

Tabel 24 : Prijzen voor grote hoeveelheden (per 100 Kg of 5.000 pillen minstens) in1994

	Cocaïne	Heroïne	Hash	Amfe
België:	Min: 460.000 Max: 600.000	600.000 900.000	30.000 50.000	120/pil 250/pil

Bron: Rijkswacht, Centraal Bureau der Opsporing, Bureau Verdovende Middelen, 1994

4.3.2. Medische gegevens

4.3.2.1. Aantal overdoses vastgesteld door de politiediensten

De onderstaande cijfers zijn afkomstig van de gerechtelijke politie, de gemeentepolitie en het Centraal Bureau der Opsporingen van de rijkswacht.

De gevallen van overlijden door overdosis (van zowel legale als illegale middelen) worden zowel in verzorgingsinstellingen als in de privépraktijk door geneesheren vastgesteld.

Deze gegevens zijn dan ook een sterke onderschatting en als zodanig niet betrouwbaar.

Tabel 25 : Aantal overdoses vastgesteld door de politiediensten

Jaar	Aantal
1980	31
1985	12
1986	20
1987	17
1988	38
1989	50
1990	96
1991	93
1992	76
1993	80

Bron: Interpol, België, 1993 & Rijkswacht, Centraal Bureau der Opsporingen, Bureau Verdovende Middelen,1994

Het totaal aantal overdoses vastgesteld door de politiediensten bedraagt in 1993: 80. Hiervan waren er 67 jongens en 13 meisjes. Niemand hiervan was minderjarig. De gemiddelde leeftijd was 28 jaar.
De meeste drugdoden vielen in het arrondissement Brussel:30; het arrondissement Antwerpen volgt met 15.
De andere overledenen door overdoses kwamen respectievelijk uit de arrondissementen Charleroi (8), Gent (6), Dendermonde (4), Kortrijk (3), Dinant (3), Namen (3), Aarlen (2), Luik (2), Brugge (1), Hasselt (1), Bergen (1) en Hoei (1).

4.3.3. Gerechtelijke aspecten

4.3.3.1. Evolutie van het aantal zaken in verband met verdovende middelen vastgesteld door de politiediensten

Tabel 26 : Evolutie van het aantal zaken in verband met verdovende middelen vastgesteld door de politiediensten

Jaar	Totaal aantal personen betrokken	Totaal aantal zaken
1985	3.917	940
1986	4.646	1.300
1987	6.393	3.875
1988	7.000	4.250
1989	6.093	3.588
1990	7.051	3.915
1991	10.720	6.076
1992	18.179	10.663
1993	19.482	11.120

Bron: Interpol, België,1994

In deze tabel worden zowel gebruikers, dealers, als (internationale) handelaars samengebracht.
Op zich zeggen deze cijfers daarom niet noodzakelijk iets over de al of niet toename van het druggebruik.
Wel kunnen ze richtinggevend zijn voor de toegenomen activiteit van de politiediensten op dit terrein of de toename van de (doorvoer)handel in België.
We zien sinds 1989 een stijging van het totaal aantal zaken in verband met illegale drugs. In 1990 werd de daling die zich in 1989 had voorgedaan opnieuw goedgemaakt wat betreft het aantal personen betrokken bij drugdelicten. In 1993 werden 11.120 zaken vastgesteld, waarbij 19.482 personen betrokken waren.
Als we de verhouding bekijken van het aantal betrokken personen per zaak, dan merken we dat deze sinds 1987 vrij constant blijft. Ze schommelt tussen 1,6 en 1,8 personen per zaak.

4.3.3.2. Inbeslagname van drugs

a) Aantal betrokken personen (1993)

In totaal waren 19.482 personen betrokken bij drugdelicten. Het gaat hierbij zowel om dealers als om gebruikers.

Verdeeld over nationaliteit en geslacht krijgen we volgende tabel:

Tabel 27 : Geslacht en nationaliteit van de personen betrokken bij drugdelicten vastgesteld door de politiediensten in 1993

Geslacht	Belg	Niet-Belg	Totaal
Man	10.151	6.856	17.007
Vrouw	1.728	747	2.475
Totaal	11.879	7.603	19.482

Bron: Interpol, België, 1994

b) Gegevens m.b.t. de inbeslaggenomen produkten voor 1993

Tabel 28 : Inbeslaggenomen produkten in 1993

Produkt	**Inbeslagnames**	**Hoeveelheid**	**Aantal personen**
Opium	3	0,027 Kg	14
Morfine	12	2,412 Kg	20
Heroïne	3 082	75,708 Kg	5.367
Codeïne	1	0 Kg	1
Codeïne (liter)	0	0 L	0
Methadon	4	0,298 Kg	5
Methadon (liter)	10	3,017 L	22
Methadon (ampoulen)	4	8 Am	9
Methadon (pillen)	11	147 Pi	22
Cocaïne	897	2.891,927 Kg	1.726
Crack	10	0,021 Kg	48
Marihuana	1 757	3.010,298 Kg	3.302
Hashish	4 623	32.206,854 Kg	8.513
Cannabis (planten)	53	517 Pl	97
Cannabis (zaad)	16	0,659 Kg	36
Cannabis (olie)	4	0,003 L	8
Speed (pillen)	81	1 445 Pi	151
Speed	479	16,103 Kg	869
Amfetamines (liter)	1	0 L	2
Amfetamines	124	19,268 Kg	242
LSD (doses)	254	5.659 Do	573
Metaqualone (pillen)	0	0 Pi	0
Metaqualone	0	0 Kg	0
Stimulantia (divers)	12	0,750 Kg	20
XTC	14	0,699 Kg	30
XTC (pillen)	546	98.215 Pi	1.075
Diazepam	1	0 Kg	1
Diazepam (pillen)	33	869 Pi	44
Flunitrazepam	2	0,011 Kg	3
Flunitrazepam (pillen)	106	919 Pi	151
Dempende medicatie (Kg)	1	0,001 Kg	1
Dempende medicatie (pillen)	27	527 Pi	42
Psylocibine	2	0 Kg	5
Hallucinogenen (divers)	4	0 Kg	5

Bron: Interpol, België, 1994

Totaal aantal gevallen: 11.120. Het aantal inbeslagnames en het aantal personen betrokken bij deze delicten ligt hoger dan supra werd vermeld: repectievelijk 12.174 inbeslagnames en 22.404 hierbij betrokken personen. Dit is te wijten aan het feit dat in deze tabel ook andere psychotrope geneesmiddelen zijn opgenomen waarvan het niet-geneeskundig gebruik als illegaal wordt beschouwd.

Tabel 29 : Aantal personen en zaken in verband met illegale drugs per gerechtelijk arrondissement 1990-1992

Gerechtelijk arrondissement	Aantal betrokken personen			Aantal zaken		
	1990	1991	1992(*)	1990	1991	1992(*)
Antwerpen	1.265	1.923	1.980	692	1.072	1.239
Aarlen	73	113	160	32	43	63
Oudenaarde	5	35	82	3	15	35
Brugge	85	190	319	50	113	199
Brussel	968	1.933	4.152	573	1.265	2.787
Charleroi	269	461	1.100	183	282	618
Kortrijk	50	128	305	28	55	158
Dinant	21	76	190	13	29	72
Eupen	110	105	125	53	47	56
FBA	42	66	172	18	30	59
Veurne	14	57	83	10	29	38
Gent	476	1.071	1.124	242	618	804
Hasselt	212	277	346	132	174	199
Hoei	17	88	191	10	52	61
Luik	961	1.136	1.961	540	627	1.045
Leuven	49	125	346	26	48	181
Mechelen	87	233	372	50	145	208
Marche-en-Famenne	43	40	77	19	25	46
Bergen	268	382	511	113	223	332
Namen	69	211	407	38	96	214
Neufchateau	29	63	115	17	33	55
Nijvel	63	178	338	43	94	159
Dendermonde	66	165	352	39	84	153
Tongeren	545	831	958	296	448	560
Doornik	209	249	342	93	122	174
Turnhout	452	438	802	253	231	445
Verviers	107	114	89	54	58	45
Ieper	32	17	40	14	12	29

Bron: Interpol, België, 1993 (*) voorlopige gegevens

In 1992 komen we tot een voorlopig totaal van 17.039 personen die over de verschillende gerechtelijke arrondissementen betrokken waren bij druggerelateerde criminaliteit. Zij waren betrokken bij 10.034 zaken.
Enkele in het oog springende cijfers: het gerechtelijk arrondissement Brussel kent het hoogst geregistreerde aantal, nl. 4.152 personen die in 2.787 zaken betrokken zijn. Op de tweede plaats komt het gerechtelijk arrondissement Antwerpen met 1.980 personen die in

1.239 zaken waren betrokken. Luik volgt als derde met 1.961 personen die in 1.045 zaken betrokken waren. Gent komt met 1.124 personen betrokken in 804 zaken op de vierde plaats. Charleroi had in 1992 1.100 betrokkenen in 618 zaken.

Om een grotere vergelijkbaarheid te hebben van de gegevens kunnen we die plaatsen op eenzelfde noemer. Een courant gegeven hierbij is per 100.000 inwoners.

Tabel 30 : Aantal personen betrokken bij drugdelicten en het aantal zaken per 100.000 inwoners in 1992

Gerechtelijk arrondissement	Aantal betrokken personen	Aantal inwoners	Aantal personen per 100.000 inwoners	Aantal zaken	Aantal zaken per 100.000 inwoners
	1992(*)	1992(*)	1992(*)	1992(*)	1992 (*)
Antwerpen	1.980	926.105	213,79	1.239	133,8
Aarlen	160	94.759	168,84	63	66,5
Oudenaarde	82	191.809	42,75	35	18,2
Brugge	319	482.381	66,13	199	41,2
Brussel	4.152	1.491.904	278,3	2.787	186,8
Charleroi	1.100	569.638	193,1	618	108,5
Kortrijk	305	418.400	72,89	158	37,8
Dinant	190	152.647	124,47	72	47,2
Eupen	125	-	-	56	-
FBA	172	-	-	59	-
Veurne	83	80.430	103,19	38	47,2
Gent	1.124	566.151	198,53	804	142,0
Hasselt	346	400.977	86,28	199	49,6
Hoei	191	130.231	146,66	61	46,8
Luik	1.961	615.915	318,38	1.045	169,7
Leuven	346	432.842	79,93	181	41,8
Mechelen	372	295.883	125,72	208	70,3
Marche-en-Famenne	77	62.047	124,09	46	74,1
Bergen	511	413.427	123,6	332	80,3
Namen	407	270.670	150,36	214	79,1
Neufchateau	115	76.007	151,3	55	72,4
Nijvel	338	321.144	105,24	159	49,5
Dendermonde	352	577.833	60,91	153	26,5
Tongeren	958	349.458	274,13	560	160,2
Doornik	342	295.726	97,86	174	58,8
Turnhout	802	383.179	209,3	445	116,1
Verviers	89	253.500	35,1	45	17,7
Ieper	40	125.618	31,84	29	23,1

Bron: Voor bevolkingscijfers NIS, Mevr. Gobert, Volkstellingen

Wanneer we de tabellen 34 en 35 met elkaar vergelijken, dan zien we een belangrijk feit: Antwerpen dat op de tweede plaats stond m.b.t. het aantal drugzaken in België, zakt naar de vijfde plaats als we kijken naar het aantal zaken per 100.000 inwoners met 133,8 zaken per 100.000 inwoners. Brussel heeft ook per 100.000 inwoners het hoogst aantal zaken (186,8), nu gevolgd door Luik (169,7), Tongeren (160,2) en Gent (142,0). In Verviers Oudenaarde treffen we het minst aantal drugzaken aan per 100.000 iinwoners, respectievelijk 17,8 en 18,2.

c) Verdeling volgens geslacht en leeftijdscategorie van trafikanten en gebruikers in 1993

Van de meeste trafikanten en gebruikers is geslacht en leeftijd bekend.

In totaal werden 2.634 vrouwen door de politiediensten opgegeven als op één of andere wijze betrokken bij drugdelinquentie. Hiervan waren er 1.859 Belgen en 821 niet-Belgen.

Tabel 31 : Vrouwelijke trafikanten en gebruikers door de politiediensten vastgesteld in 1993

Leeftijds-categorie	Totaal	Belgen	Niet-Belgen		
			Totaal	Residenten	Niet-residenten
< 18 jaar	294	254	40	29	11
18 - 20 jaar	636	485	151	84	67
> 20 jaar	1.614	1.078	536	333	203
leeftijd onbekend	90	42	47	33	14
	2.634	1.859	821	479	295

Bron: Interpol, België, 1994

Tabel 32 : Mannelijke trafikanten en gebruikers door de politiediensten vastgesteld in 1993

Leeftijds-categorie	Totaal	Belgen	Niet-Belgen		
			Totaal	Residenten	Niet-residenten
< 18 jaar	1.519	1.150	369	317	52
18 - 20 jaar	4.734	3.316	1.418	916	502
> 20 jaar	11.734	6.619	5.115	3.325	1.790
leeftijd onbekend	459	196	263	219	44
	18.446	11.281	7.165	4.777	2.388

Bron: Interpol, België, 1994

De politiediensten registreerden in 1993 18.446 mannen die betrokken waren bij één of ander drugdelict. Hiervan waren er 11.281 Belgen en 7.165 niet-Belgen.

5. Conclusies

In dit hoofdstuk wordt een poging gedaan om een aantal conclusies te trekken uit en vergelijkingen te maken tussen het verkregen cijfermateriaal en onderzoeken ten aanzien van alcohol, medicatie en illegale drugs.
Er dient opgemerkt te worden dat van een aantal officiële statistieken de meetprocedures niet vermeld werden waardoor het correct interpreteren van de gegevens bemoeilijkt wordt. De conclusies zijn volledig gebaseerd op de voorhanden zijnde statistieken en onderzoeksgegevens.
Met betrekking tot de (eenmalige) onderzoeken die beschikbaar zijn is het moeilijk vergelijkingen te maken met die van vorige jaren, aangezien ze met verschillende methodieken in verschillende regio's uitgevoerd werden. Toch wordt voorzichtig geprobeerd een trend aan te tonen die het verloop van alcohol, medicatie en illegale drugs in de laatste jaren weergeeft. De onderzoeken die wel elk jaar opgevolgd worden en waarvoor altijd dezelfde meetprocedures gebruikt worden zijn wellicht een betere indicator om een trend doorheen de tijd vast te stellen.

5.1. Alcohol

Wanneer we de absolute cijfers[1] met betrekking tot alcoholconsumptie in ogenschouw nemen, dan zien we de laatste jaren een min of meer dalende trend.
Waar in 1980 nog 131 liter bier per hoofd van de bevolking gedronken werd, blijkt dit nog 110 liter te zijn in 1993.
Ook het verbruik per capita van sterke drank is drastisch gedaald ten opzichte van 1980. Waar toen 2,37 liter pure alcohol gedronken werd is dit in 1993 nog 0,70 liter.
Opvallend is de evolutie van de wijnconsumptie: in tegenstelling tot het bier- en sterke drankgebruik stijgt het gebruik van wijn van 20,6 liter in 1980 tot 26,0 liter per hoofd van de bevolking in 1993.
Het totale aantal liter pure alcohol dat per capita werd gedronken daalde van 10,8 liter in 1980 tot 9,1 liter in 1993.
Uit deze gegevens kan geconcludeerd dat voor België het alcoholgebruik per hoofd van de bevolking de laatste vijftien jaar belangrijk gedaald is. Wijn lijkt populairder te worden naargelang de tijd verstrijkt, terwijl de consumptie van sterke drank met ruim 70% gedaald is sinds 1980.

Sinds 1980 hebben er heel wat onderzoeken plaats gevonden naar alcoholgebruik bij de jeugd/schoolgaande jongeren. Een onderzoek van INUSOP (1980) meldt dat 31,4% van de Belgische jongeren in de leeftijdsgroep van 17 tot 23 jaar 'regelmatig' alcohol gebruikt.

[1] Het gaat hier om produktiecijfers. Internationaal worden deze cijfers aanvaard als indicator van algemeen consumptieniveau.

Dooghe *et al.* (1984) vonden bij Vlaamse mannen en vrouwen van 18 tot en met 65 jaar 43% gelegenheidsdrinkers, 29% regelmatige drinkers (meerdere glazen per week) en 19% dagelijkse drinkers.

De DGGZ Deinze (1984) onderzocht jongens en meisjes van 17 en 18 jaar uit de hoogste twee klassen van het middelbaar onderwijs te Deinze. Deze dienst concludeerde dat 85% van deze jongeren gebruikers van alcohol waren.

Uit een ander onderzoek (Tack, 1985) bleek dat bij een groep jongens en meisjes van 12 tot 19 jaar oud uit het middelbaar onderwijs te Gent ruim één derde gedurende de week voorafgaand aan het onderzoek één glas alcohol had gedronken; één op vier daarentegen had in deze periode twee tot zes glazen gedronken en 10% dronk meer dan zes glazen. Van alle respondenten had één op vier de afgelopen week geen alcohol gedronken.

Casselman *et al.* (1986) onderzocht het alcoholgebruik bij jongeren in de hoogste twee klassen van alle types van het secundair onderwijs in Groot-Leuven. Zij kwamen tot de bevinding dat ruim 95% gedurende het voorbije jaar één of meerdere malen alcohol gebruikte.

Vuylsteek *et al.* (1986) komen tot dezelfde conclusie in een onderzoek bij leerlingen van het middelbaar onderwijs in Eeklo: 95% van de jongeren drinkt alcohol.

De Ruyver *et al.* (1989) onderzochten o.a. het alcoholgebruik bij jongeren tussen 14 en 19 jaar uit het secundair onderwijs van de provincie Oost-Vlaanderen. Zij vonden een gebruikerspercentage van 74.
De Ruyver *et al.* (1991) deden eenzelfde onderzoek in 1990 in de provincie West-Vlaanderen (n=1951). Hier werd een lager gebruikerspercentage aangetroffen: 58% van de ondervraagden gebruikte alcohol.

Een recent onderzoek van het Stedelijk Overleg Preventie Verslaving uit Lommel (1994) wees uit dat bij de jongeren van alle jaren van het middelbaar onderwijs (12-18 jaar) te Lommel 56% van de jongeren alcohol gebruikt. Vanaf 16 jaar drinkt 75% van de jongens. Van alle gebruikers dronk één op drie zes glazen of meer alcohol bij de laatste gelegenheid.

De Provincie Limburg deed in 1994 i.s.m. LISO en CAD een onderzoek naar o.a. het alcoholgebruik bij de Limburgse jongeren van de tweede en derde graad van het secundair onderwijs (14-18 jaar). Hieruit bleek dat 25% van de jongeren nooit drinkt. Van alle respondenten drinkt 28% regelmatig (minstens één maal per week), tegenover 25% die af en toe drinkt. Eén op tien jongeren is regelmatig dronken.

Waege *et al.* (1994) deden onderzoek bij de Leuvense studenten (tweedejaars universiteit en HOBU en vierdejaars universiteit) waarin zij o.a. vroegen naar het gebruik van alcohol. Zij vonden dat ruim bijna één op vijf van de respondenten ongeveer maandelijks of vaker dronken was.

Maes *et al.* deden in 1990 en 1994 onderzoek naar o.a. het gebruik van alcohol bij meer dan 10.000 Vlaamse jongeren tussen 11 en 17 jaar. De resultaten van 1994 moeten nog in

een eindrapport verschijnen, maar één belangrijke conclusie kan reeds getrokken worden. Er is een duidelijke toename van nooit-alcohol gebruikers in 1994 ten opzichte van 1990.

Aangezien een bepaalde gelijkvormigheid van de onderzoeken bijna nergens aanwezig is, is het moeilijk om zinvolle conclusies te trekken uit de voorhanden zijnde gegevens. Wanneer we alle gegevens op een rijtje zetten merken we op dat het wetenschappelijk niet verantwoord is om gegronde en goed gemotiveerde besluiten te formuleren. Wel kunnen we vaststellen dat het drankgebruik bij de jongeren sinds de jaren '80 zeker niet is toegenomen. We zijn zelfs geneigd te beweren dat er een dalende lijn te bespeuren valt, alhoewel we dit niet met zekerheid kunnen aantonen. Enige houvast geven de vergelijkbare onderzoeken van Maes *et al.* (1990, 1994) en De Ruyver *et al.* (1989, 1991), alhoewel bij dit laatste onderzoek ook provinciale verschillen kunnen doorwegen.

Conclusies alcoholgebruik 1980-1994

☞ Het alcoholgebruik per hoofd van de Belgische bevolking is gedaald in de periode 1980-1994.
☞ Een toenemende groep jongeren drinkt in vergelijking met 1990 nooit alcohol.
☞ Het is niet duidelijk of jongeren die wel alcohol drinken dit in meer of mindere mate doen in 1994 vergeleken met de periode 1980-1990.

5.2. Medicatie

Wanneer we de evolutie nagaan van verkochte geneesmiddelen (de magistrale bereidingen en de farmaceutische specialiteiten) vanaf 1980 per verpakking dan kunnen we concluderen dat er zich feitelijk een stijging voordoet. Het blijkt namelijk dat er in 1992 41 miljoen verpakkingen meer zijn verkocht vergeleken met 1980 (ruim 14%).
Wanneer we deze cijfers absoluut bekijken stellen we vast dat er gemiddeld per hoofd van de bevolking meer verpakkingen gebruikt worden. Wel dient opgemerkt te worden dat tussen 1981 en 1991 de bevolkingsaanwas 1,3% bedroeg.
Mogelijke factoren die deze stijging kunnen verklaren zijn enerzijds voor een klein gedeelte de bevolkingsaanwas en anderzijds de vergrijzing van de bevolking. Aangezien in 1981 551.700 mensen 65 jaar of ouder waren tegenover 605.100 in 1991, dan concluderen we dat de vergrijzing in die periode een stijging heeft ondergaan van 9%. Aangezien ouderen meer geneesmiddelen gebruiken dan mensen die jonger zijn dan 65 jaar (Joossens, 1994), kan dit één van de verklarende factoren zijn van de stijging van geneesmiddelenverkoop.
Wanneer we kijken naar de jaarlijkse omzet van de geneesmiddelenverkoop, dan merken we op dat de omzet in 1992 met bijna 103 miljard Bfr. ruim 2,6 maal hoger was dan die in 1980. Niet alleen de stijging van het aantal verkochte verpakkingen is hier debet aan, maar ongetwijfeld ook een enorme prijsstijging van de geneesmiddelen in de afgelopen vijftien jaar.

Met betrekking tot het geneesmiddelengebruik bij de schoolgaande jeugd concluderen we dat pijnstillers veruit de meest gebruikte medicamenten zijn, zowel in de jaren '80 als in

de jaren '90 (o.a. Dooghe *et al.*, 1984; DGGZ Deinze, 1984; Vuylsteek *et al.*, 1986; De Ruyver *et al.*, 1989 & 1991; SOPV, 1994; PL/LISO/CAD, 1994). Het lijkt er op dat het gebruik van pijnstillers naarmate de jaren evolueren iets stijgt, maar omdat de vergelijkbaarheid van de onderzoeken ook hier miniem is, moet deze conclusie met uiterste voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.
Het gebruik van kalmeermiddelen volgt op ruime afstand van de pijnstillers, evenals in de jaren '80.
Slaap- en pepmiddelen houden elkaar vrij goed in evenwicht sinds de laatste tien jaar. Het gebruik bij de schoolgaande jongeren in deze periode ligt waarschijnlijk tussen 2-5%.
Wanneer we bij voornoemde onderzoeken kijken naar de frequentie van het gebruik der geneesmiddelen door de jongeren, dan blijkt dat voor kalmeer-, slaap- en pepmiddelen probleemgebruik zo goed als niet aan de orde is.
Met betrekking tot pijnstillers blijft dit nog onduidelijk.

Conclusies geneesmiddelengebruik 1980-1992

☞ Het gemiddelde gebruik van geneesmiddelen per hoofd van de bevolking is sinds 1980 gestegen.
☞ De prijzen van de geneesmiddelen zijn sinds 1980 fors gestegen.
☞ Pijnstillers zijn veruit de meest gebruikte medicamenten door de schoolgaande jongeren, zowel in de jaren '80 als in de jaren '90.
☞ Het probleemgebruik bij schoolgaande jongeren van kalmeer-, slaap- en pepmiddelen lijkt in de loop van de jaren miniem te zijn.

5.3. Illegale drugs

Het aantal personen betrokken bij drugzaken is fors gestegen op tien jaar tijd, evenals het aantal drugzaken. Waar in 1985 nog geen 4.000 personen betrokken waren bij drugzaken is dit aantal bijna vervijfvoudigd in 1993: ruim 18.000.
Het totale aantal zaken laat een nog groter verschil zien. In 1985 meldden de politiediensten minder dan 1.000 drugzaken, terwijl in 1993 dit aantal gestegen was tot bijna 11.000. Voor een (belangrijk) stuk zal deze stijging ongetwijfeld te maken hebben met de toegenomen activiteit van de politiediensten in het veld. Er zijn onvoldoende gegevens voorhanden om te besluiten of er, ter verklaring van dit stijgend aantal zaken, meer of minder drugs werden gebruikt in deze periode.
Tevens kon geconcludeerd worden dat 41% van de aangehouden personen niet de Belgische nationaliteit bezat.

Met betrekking tot de onderzoeken die uitgevoerd zijn vanaf 1980 kunnen we niet concluderen of het druggebruik bij de schoolgaande jeugd al dan niet is toegenomen. De gegevens hieromtrent zijn vrijwel onmogelijk te vergelijken.
Het idee dringt zich op dat er sinds 1980 tot nu weinig is veranderd ten aanzien van de frequentie van druggebruik. Let wel: deze conclusie is enkel gebaseerd op het naast elkaar leggen van niet-vergelijkbare onderzoeken en het subjectief interpreteren hiervan.
Helaas is ons geen (vergelijkbaar) onderzoek bekend van oudere leeftijdsgroepen buiten de schoolgaande jeugd. Het is voor ons dus ook onmogelijk vast te stellen hoeveel drug-

gebruikers ons land telt en welke produkten ze gebruiken.

Wat betreft het gebruik springt bij de schoolgaande jongeren één soort drugs ver boven de andere uit. Van de mensen die ooit illegale drugs hebben gebruikt (of nog gebruiken) beweren veruit de meesten dat het om cannabis gaat.
De gebruikende jongeren melden in ongeveer 70-90% van de gevallen dat cannabis de (ooit) gebruikte drugs zijn.
Gebruik van heroïne is in deze groep zo goed als onbestaande, in de periode van 1980 tot nu.
Het gebruik van andere harddrugs is eveneens laag te noemen.

Van Hal *et al.* (1991, 1992, 1993) onderzochten druggebruik bij meerderjarigen in contact met justitie en concludeerden o.a. dat het gebruik van LSD met de helft was verminderd sinds 1991. XTC-gebruik vertoont de laatste jaren een zekere variabiliteit, maar blijft gemiddeld genomen vrij constant.

Conclusies druggebruik 1980-1994

☞ Heel waarschijnlijk is er met betrekking tot de frequentie van het gebruik van illegale drugs bij jongeren in 1994 niet veel veranderd in vergelijking met 1980. Deze bewering kan echter niet empirisch aangetoond worden.
☞ Cannabis is veruit het meest populaire middel bij de schoolgaande jeugd.
☞ Het gebruik van heroïne bij de schoolgaande jeugd is vrijwel onbestaande.

5.4. Algemene aanbevelingen

Het onderzoek doorheen de jaren is vooral toegespitst op de schoolgaande jeugd hetgeen uiteraard een goede zaak is. Toch pleiten we ervoor ook andere leeftijdsgroepen op te nemen in de onderzoeken aangezien hierover zo goed als geen gegevens voorhanden zijn. Dus om een beter beeld te kunnen schetsen van de situatie in België op bevolkingsniveau bevelen we aan om ook andere leeftijdsgroepen in het onderzoek te betrekken in een zo groot mogelijke regio. Tevens pleiten we ervoor, zoals hierboven reeds vermeld, bij onderzoek gebruik te maken van (vrij) uniforme vragenlijsten waardoor vergelijking per regio en in de tijd mogelijk wordt gemaakt.

De VAD heeft een vragenlijst tot haar beschikking met betrekking tot alcohol, illegale drugs en medicatie. Van deze vragenlijst bestaan drie versies. De eerste versie is een beknopte vragenlijst, enkel met betrekking tot het gedrag van de respondent ten aanzien van alcohol, geneesmiddelen en drugs.
De tweede versie is uitgebreider met buiten de gedragselementen andere aspecten als eigen perceptie (attitude).
De derde versie is de meest uitgebreide vragenlijst. Deze lijst betrekt ook nog een aantal omgevingsfactoren in het onderzoek.
Het is uiteraard altijd mogelijk bepaalde vragen weg te laten en andere toe te voegen, naargelang de doelstellingen van het onderzoek.

De vragenlijsten kunnen kosteloos aangevraagd worden bij:

Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen
G. Schildknechtstraat 9
1020 Brussel
☎ 02 / 422.49.69
Fax 02 / 422.49.79

Literatuur hoofdstuk 5

* CASSELMAN J., (1986). In: Intercommunautair Rapport, 1980-1990. Ad hoc Commissie Epidemiologie. VAD/CCAD/ASL.

* DE RUYVER B., GHYSBRECHT P., BRACKE P., COOLSAET M. & ROPCKE N. (1989). Onderzoek naar alcohol-, drug- en tabakgebruik bij adolescenten tussen 14 en 18-19 jaar in de provincie Oost-Vlaanderen. R.U. Gent, eigen uitgave.

* DE RUYVER B., VAN DAELE L., COOLSAET M. (1991). Onderzoek naar alcohol, medicatie, illegale drugs en tabak bij adolescenten tussen 14 en 18-19 jaar in de provincie West-Vlaanderen. R.U. Gent, eigen uitgave.

* DGGZ DEINZE (1984). Gebruik van genotsmiddelen bij jongeren in Deinze. Eigen uitgave. In: Intercommunautair Rapport, 1980-1990. Ad hoc Commissie Epidemiologie. VAD/CCAD/ASL.

* DOOGHE G., VAN DEN BOER L. & VAN LOON F., (1984). Verantwoordelijkheid voor eigen gezondheid. Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies.

* INUSOP, (1980). Vingt ans à 20 ans de l'an 2000. Crédit Communal de Belgique, Bruxelles. In: Intercommunautair Rapport, 1980-1990. Ad hoc Commissie Epidemiologie. VAD/CCAD/ASL.

* JOOSSENS L. (1994). Geneesmiddelen. OIVO.

* PROVINCIE LIMBURG, LISO, CAD (1994). Enquête middelengebruik. Eerste resultaten van een onderzoek naar het gebruik van tabak, alcohol, medicatie, drugs en naar het gokken bij Limburgse jongeren van de tweede en derde graad van het secundair onderwijs. Eigen uitgave.

* STEDELIJK OVERLEG PREVENTIE VERSLAVING (1994). Vrijetijdsbesteding en het gebruik van genotsmiddelen bij de Lommelse jeugd. Eigen uitgave.

* TACK M. (1986). Onderzoek naar drinkgewoonten en opvattingen betreffende alcohol bij Gentse jongeren. CAT, brochure n° 34.

* VAN HAL G., VAN CAUWENBERGHE K., VAN DAMME P. (1991). Registratie-onderzoek van druggebruikers door het parket - 1991. U.I. Antwerpen.

* VAN HAL G., VAN CAUWENBERGHE K., VAN DAMME P. (1992). Registratie-onderzoek van druggebruikers door het parket - 1992. U.I. Antwerpen: in press.

* VAN HAL G., VAN CAUWENBERGHE K., VAN DAMME P., LIEVENS A. (1993). Registratie-onderzoek van druggebruikers door het parket - 1993. U.I. Antwerpen: in press.

* VUYLSTEEK (1986). In: Intercommunautair Rapport, 1980-1990. Ad hoc Commissie Epidemiologie. VAD/CCAD/ASL.

* WAEGE H., BRACKE M., DEGROOTE A. & HOORNAERT H. (1993). Genees- en genotsmiddelen bij de Leuvense studenten. K.U. Leuven: eigen uitgave.

Summary

Developments in the use of alcohol, medication and illicit drugs in the Flemish Community, 1994.[1]

Frank Lenders
Jean-Paul Wydoodt

An attempt is made in this report to draw a number of conclusions from, and to make comparisons between, figures recently obtained and studies concerning alcohol, medication and illicit drugs.
It should be noted that the measuring methods used for a number of official statistics have not been recorded, making it more difficult to interpret the data correctly. The conclusions are based entirely on the available statistics and research data.
With regard to the (one-off) studies available, it is difficult to make comparisons with those of previous years, since they were carried out using different methodologies in different regions. A tentative attempt has nevertheless been made to depict a trend regarding the use of alcohol, medication and illicit drugs in recent years. A better indicator towards establishing a trend over time is perhaps given by those studies followed up every year, where the same measuring methods are always used.

1. Alcohol

If we take a look at the absolute figures[2] related to alcohol consumption in recent years, we can detect a more or less downward trend.
Whereas 131 litres of beer per capita was being drunk in 1980, this has dropped to 110 litres in 1993.
The per capita consumption of spirits has also declined remarkably since 1980. The 2.37 litres of pure alcohol drunk then has become 0.70 litres in 1993.
Wine consumption on the other hand, unlike that of beer and spirits, has increased noticeably from 20.6 litres in 1980 to 26.0 litres per capita in 1993.
The overall quantity of pure alcohol consumed per capita dropped from 10.8 litres in 1980 to 9.1 litres in 1993.
We may conclude from this data that the per capita consumption of alcohol in Belgium has dropped significantly in the last fifteen years. Wine seems to be gaining in popularity

---

[1] This synopsis represents the conclusions of an extensive report compiled annually by the Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (Association for Alcohol and other Drugs Problems).
Every two years an inter-community general report is drawn up, summarising the data available from the Flemish, German and French communities.

[2] These are production figures, accepted internationally as an indicator of overall consumption.

over time, whereas spirits consumption has dropped by over 70% since 1980.

Many studies have been carried out into alcohol consumption among young people and schoolgoers since 1980. An INUSOP study (1980) reports that 31.4% of young Belgians between 17 and 23 consume alcohol "regularly".

Dooghe et al. (1984) found, among Flemish men and women aged between 18 and 65 years, 43% occasional drinkers, 29% regular drinkers (several glasses per week) and 19% daily drinkers.

The DGGZ Deinze (1984) studied 17 and 18 year old boys and girls from the final two years of secondary education in Deinze. The conclusion reached was that 85% of these youngsters consumed alcohol.

Another study (Tack, 1985) revealed that from a group of 12 to 19 year old boys and girls in secondary education in Ghent, over a third had consumed one glass of alcohol in the week prior to the study; one in four moreover had drunk two to six glasses in this period, while 10% had drunk more than six glasses. One in four of all respondents had drunk no alcohol.

Casselman et al. (1986) studied alcohol consumption among young people in the final two years of all types of secondary education in Groot-Leuven. They found that over 95% had consumed alcohol at least once during the preceding year.

Vuylsteek et al. (1986) reach the same conclusion in a study into pupils in secondary education in Eeklo - 95% of them drink alcohol.

De Ruyver et al. (1989) investigated alcohol consumption among 14 to 19 year olds in secondary education in the province of Oost-Vlaanderen (East Flanders), and discovered a 74% consumption rate.
De Ruyver et al. (1991) carried out a similar study in 1990 in the province of West-Vlaanderen (West Flanders) (n=1951). The percentage established here was lower - 58% of those questioned consumed alcohol.

A recent study produced by the Stedelijk Overleg Preventie Verslaving (Lommel Municipal Addiction Prevention Council) (1994) revealed that among all age groups in secondary education (12-18 years) in Lommel, 56% consumed alcohol. Among boys over 16, 75% drink. One in three of all drinkers consumed six glasses of alcohol or more on the previous occasion.

In 1994 the Province of Limburg, in collaboration with LISO (Limburgs Instituut voor Samenlevingsopbouw - Limburg Community Structure Institute) and CAD (Consultatiebureau voor Alcohol & Drugs - Alcohol & Drugs Clinic), carried out a study which included a survey of alcohol consumption among Limburg teenagers in the second and third grades of secondary education (14-18 years). The study found that 25% of the teenagers never drank. Regular drinkers (at least once a week) accounted for 28% of all respondents, while 25% drank occasionally. One in ten got drunk regularly.

Waege et al. (1994) carried out a survey among students in Leuven (second year university

and HOBU (non-university higher technical education), and fourth year university), alcohol consumption featuring among their questions. They found that over one in five of the respondents got drunk about every month or more often.

Maes et al. carried out surveys in 1990 and 1994 into alcohol consumption among more than 10,000 Flemish 11 to 17 year olds. The 1994 results are still to appear in a final report, but one important conclusion can already be drawn. There is a clear increase in the number of those who abstain totally in 1994, compared with 1990.

Given that almost all the studies are dissimilar in some respects, it is difficult to draw meaningful conclusions from the data available. If we look at all the data systematically, it becomes apparent that we cannot arrive at well-considered and reasoned conclusions in keeping with sound scientific practice. What can be ascertained is that alcohol consumption among young people has certainly not increased since the eighties. We are even inclined to suggest that there is a detectable downward trend, although we cannot demonstrate this with any certainty. The sole firm points of reference are the comparative studies of Maes et al. (1990, 1994) and De Ruyver et al. (1989, 1991), although in the case of the latter, provincial differences could be a factor.

Conclusions on Alcohol use 1980-1994

☞ Alcohol consumption per capita has fallen in Belgium over the period 1980-1994.
☞ Compared with 1990, there is a growing group of young people who never drink alcohol.
☞ It is not clear whether young people who do drink alcohol in 1994 are drinking more or less than in the period 1980-1990.

2. Medication

When we examine trends in medication sold per packet since 1980 (magistral preparations and brand-name drugs), we can conclude that there has been an actual rise. In fact, 41 million more packets were sold in 1992 than in 1980 (more than 14%).
When we look at these figures in absolute terms, we discover that on average more packets are being used per capita. It should be pointed out that between 1981 and 1991 the population increased by 1.3%.
Factors which could explain this rise include on the one hand the population increase and on the other the ageing of the population. Given that in 1981 there were 551,700 people aged 65 years and over, compared with 605,100 in 1991, we can see that the aged population over this period has increased by 9%. Since the elderly use more medicines than people under 65 (Joossens, 1994), this could be one of the factors behind the rise in medication sales.
It is noticeable, when we look at annual medication sales, that turnov15Xin1992, amounting to almost BEF 103 billion, was almost 2.6 times that of 1980. This is undoubtedly not merely attributable to the increase in the number of packets sold, but also the enormous rise in the price of medication over the last 15 years.

With regard to medication use among children of school age, we have concluded that painkillers are by far the most used medication, in both the eighties and the nineties (i.a.

Dooghe et al., 1984; DGGZ Deinze, 1984; Vuylsteek et al., 1986; De Ruyver et al., 1989 & 1991; SOPV, 1994; PL/LISO/CAD,1994). It appears that the use of painkillers has increased somewhat over the years, but since the studies undertaken in this field admit of little comparison, this conclusion should be interpreted with extreme caution.
The use of tranquillizers shadows that of painkillers a considerable distance, just as in the eighties.
Sleeping and pep pills have balanced each other out quite well over the last ten years. Their use by schoolgoers over this period is probably between 2 and 5 %.
When we examine the frequency of the use of medication by young people, it is apparent that problem use of tranquillizers, sleeping and pep pills is hardly an issue.
With regard to painkillers this is not yet clear.

Conclusions on medication use 1980-1992

☞ The average use of medication per capita has risen since 1980.
☞ The prices of medication have increased markedly since 1980.
☞ Painkillers are far and away the medication most used by young people of school age; this applies equally to the eighties and the nineties.
☞ Problem use of tranquillizers, sleeping and pep pills seems to have been minimal over the years.

3. Illicit drugs

The number of people involved in drug offences has increased dramatically in ten years, as has the number of drug cases. Whereas in 1985 less than 4,000 people were involved in drug cases, an almost five-fold increase had been recorded by 1993 - over 18,000.
An even greater difference can be seen in the total number of cases. In 1985 the police reported fewer than 1,000 drug cases, but by 1993 this total had risen to almost 11,000. To a considerable extent this rise is undoubtedly connected with increased police operations in this field. There is insufficient data available to decide whether, by way of explanation for this rising number of cases, more or fewer drugs were used in this period.
It was also found that 41% of those arrested were not of Belgian nationality.

With regard to the studies carried out since 1980 we cannot ascertain whether drug use has increased among young people of school age. The information on this subject is almost impossible to compare.
We are forced to conclude that little has changed in the frequency of drug use from 1980 to date. A word of caution - this conclusion is based solely on the comparison of dissimilar studies, and the subjective interpretation of the findings.
Unfortunately we are unaware of any (comparable) study of older age groups outside schoolgoers. It is therefore impossible for us to establish the number of drug users in our country and which products they use.

As far as use is concerned, one drug stands out from the rest among young people of school age. Out of those who have ever used (or still use) illicit drugs, the vast majority claim that this drug was cannabis.

The users report in approximately 70-90% of the cases that cannabis was the drug they had (once) used.
The use of heroin is as good as non-existent in this group in the period 1980 to date.
The use of hard drugs in general can also be described as low.

Van Hal et al. (1991, 1992, 1993) studied drug use among adults in contact with the justice system, and one of their conclusions was that the use of LSD had halved since 1991. XTC use has fluctuated in recent years, but remains fairly constant on average.

Conclusions on drug use 1980-1994

☞ It is highly likely that very little has changed compared with 1980 in relation to the frequency of illicit drug use among young people. This assertion cannot, however, be demonstrated empirically.
☞ Cannabis is by far the most popular drug among schoolgoers.
☞ The use of heroin among schoolgoers is almost non-existent.

4. General Recommendations

Over the years studies have tended to concentrate on young people of school age, which is of course a good thing in itself. Nevertheless, we would like to urge that other age groups be included in the studies, given that there is practically no data available in this area. We therefore recommend that other age groups are also involved in research, conducted over as large an area as possible, so that we are able to sketch a better picture of the situation in Belgium among the general population. We also urge, as already mentioned above, that (fairly) uniform questionnaires be used in studies, thereby enabling comparisons to be made between regions and with the past.

The VAD has a questionnaire available concerning alcohol, illicit drugs and medication. There are three versions of this questionnaire. The first version is a concise questionnaire, only relating to the behaviour of respondents with regard to alcohol, medication and drugs.
The second version is more extensive, including other aspects such as personal perception (attitude), in addition to behavioural elements.
The third version is the most comprehensive questionnaire. It includes a number of environmental factors in the study.
There is of course always the option of omitting certain questions or adding others, according to the aims of the study.
The questionnaires can be obtained free of charge from:

The Association on Alcohol and other Drug Problems
G. Schildknechtstraat 9
1020 Brussels
Tel. 02 / 422.49.69
Fax 02 / 422.49.79

Literature- see chapter 5 page 86-87.

Résumé

Evolution de la consommation d'alcool, de médicaments et de drogues illégales au sein de la Communauté flamande, 1994[1].

Frank Lenders
Jean-Paul Wydoodt

Dans cette synthèse, nous avons essayé de tirer une série de conclusions et d'établir des comparaisons entre les chiffres rassemblés récemment et les enquêtes portant sur l'alcool, les médicaments et les drogues illégales.
Il convient de remarquer que les procédures de mesure d'une série de statistiques officielles n'ont pas été communiquées, ce qui a rendu difficile l'interprétation correcte des données. Les conclusions sont entièrement fondées sur les statistiques disponibles et les résultats des enquêtes.
En ce qui concerne les enquêtes (uniques) disponibles, il est difficile d'établir des comparaisons entre celles-ci et celles des années précédentes, étant donné qu'elles ont été réalisées à partir de méthodologies différentes et dans différentes régions. Nous avons toutefois essayé, avec réserve, de montrer l'évolution de la consommation d'alcool, de médicaments et de drogues illégales au cours des dernières années. Quant aux enquêtes qui sont effectivement poursuivies chaque année et pour lesquelles sont toujours utilisées les mêmes procédures de mesure, elles constituent sans doute un meilleur indice pour identifier une tendance au fil des ans.

1. L'alcool

Lorsque nous jetons un coup d'oeil sur les chiffres absolus[2] relatifs à la consommation d'alcool, nous constatons une tendance plus ou moins décroissante. Alors qu'en 1980, on comptait 131 litres de bière consommés par tête d'habitant, ce chiffre est descendu à 110 en 1993.
La consommation de boissons fortes par tête a également diminué considérablement par rapport à 1980. Les 2,37 litres d'alcool pur consommés en 1980, n'étaient plus que 0,70 litre en 1993.

---

[1] Cette synthèse est la conclusion d'un rapport détaillé élaboré chaque année par l'Association pour la solution des problèmes liés à l'alcool et aux autres drogues (Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen).
Tous les deux ans, un rapport synoptique intercommunautaire est rédigé à partir des données disponibles venant de la Communauté flamande, allemande et francophone.

[2] Il s'agit ici des chiffres de production. Au niveau international, ces chiffres sont considérés comme les indicateurs du niveau général de consommation.

L'évolution dans la consommation de vin est frappante: contrairement à la consommation de bières et de boissons fortes, la consommation de vin qui était de 20,6 litres en 1980 passe à 26,0 litres par tête d'habitant en 1993.
Le nombre total de litres d'alcool pur consommé par tête a diminué de 10,8 litres en 1980 à 9,1 litres en 1993.
A partir de ces données, nous pouvons conclure qu'en Belgique, la consommation d'alcool par tête d'habitant a diminué de manière importante au cours des quinze dernières années. Les gens semblent à la longue préférer le vin, tandis que la consommation de boissons fortes a diminué de plus de 70% depuis 1980.

Depuis 1980, de nombreuses enquêtes sur la consommation d'alcool ont été réalisées auprès des jeunes/des jeunes en âge de scolarité. Une enquête de l'INUSOP (1980) révèle que 31,4% des jeunes belges boivent "régulièrement" de l'alcool entre 17 et 23 ans.

Dooghe et al. (1984) ont dénombré en Flandre, pour les hommes et les femmes entre 18 et 65 ans, 43% de buveurs occasionnels, 29% de buveurs réguliers (plusieurs verres par semaine) et 19% de buveurs quotidiens.

Le DGGZ Deinze (1984) a effectué à Deinze des enquêtes auprès de garçons et de filles âgés entre 17 et 18 ans et se trouvant dans les deux dernières années de secondaire. Les conclusions des enquêtes ont montré que 85% de ces jeunes consommaient de l'alcool.

D'une autre enquête (Tack, 1985), il est ressorti que parmi un groupe de garçons et de filles entre 12 et 19 ans, de l'enseignement secondaire de Gand, un bon tiers avait consommé un verre d'alcool la semaine précédant l'enquête : un élève sur quatre, en revanche, avait bu 2 à 6 verres durant cette même période et 10% avait bu plus de 6 verres. De toutes les personnes interrogées, un quart n'avait pas bu d'alcool au cours de cette même semaine.

Casselman et al. (1986) ont réalisé une enquête sur la consommation d'alcool auprès des jeunes des deux dernières années de tous les types d'enseignement secondaire du Grand Louvain. Ils en ont tiré la conclusion que plus de 95% avaient consommé une ou plusieurs fois de l'alcool l'année d'avant.

Vuylsteek et al. (1986) aboutissent à la même conclusion lors d'une enquête effectuée auprès des élèves de l'enseignement secondaire à Eeklo: 95% des jeunes boivent de l'alcool.

De Ruyver et al.(1989) ont entre autres étudié la consommation d'alcool chez des jeunes entre 14 et 19 ans, de l'enseignement secondaire de la province de Flandre Orientale. Ils ont obtenu un taux de 74% de consommateurs d'alcool.

De Ruyver et al.(1991) ont réalisé la même enquête en 1990 dans la province de Flandre Occidentale (n=1951). Dans ce cas-ci, le pourcentage obtenu était inférieur : 58% des personnes interrogées consommaient de l'alcool.

Une enquête récente réalisée par la Stedelijk Overleg Preventie Verslaving (Concertation Urbaine pour la Prévention de l'Accoutumance) de Lommel (1994) a démontré que parmi les jeunes de toutes les années de l'enseignement secondaire (12 à 18 ans) de Lommel, 56% consommaient de l'alcool. A partir de l'âge de 16 ans, 75% des garçons buvaient. De tous

les consommateurs, un tiers avait bu six verres ou plus à la dernière occasion qui s'était présentée.

La province du Limbourg réalisa une enquête en 1994 avec le LISO et le CAD sur, entre autres, la consommation d'alcool chez les jeunes Limbourgeois du deuxième et troisième degrés du secondaire (14 à 18 ans). Il s'avéra que 25% des jeunes ne boivent jamais. Sur toutes les personnes interrogées, 28% boivent régulièrement (au moins une fois par semaine), contre 25% qui ne boivent qu'occasionnellement. Un jeune sur dix est régulièrement ivre.

Waege et al. (1994) ont effectué une enquête auprès des étudiants de Louvain (étudiants de seconde candidature à l'université et dans l'enseignement technique supérieur de niveau universitaire, et de seconde licence à l'université) sur la consommation d'alcool notamment. Ils ont constaté que presque 20% des personnes interrogées étaient ivres une fois par mois ou plus.

Maes et al. ont réalisé une enquête en 1990 et en 1994 sur la consommation d'alcool, e.a., auprès de plus de 10.000 jeunes flamands âgés de 11 à 17 ans. Les résultats de 1994 doivent encore paraître dans un rapport final mais nous pouvons déjà tirer une conclusion importante. Le nombre de personnes qui ne consomment jamais d'alcool a nettement augmenté entre 1990 et 1994.

Etant donné que les enquêtes présentent peu de similitudes, il est difficile de tirer des conclusions fondées à partir des données disponibles.
Si l'on compare toutes les données, on remarque qu'il n'y a aucun lien scientifique valable pour pouvoir formuler des conclusions fondées et motivées. Toutefois, l'on peut constater que la consommation d'alcool chez les jeunes n'a certainement pas augmenté depuis les années '80. Nous sommes même tentés d'affirmer qu'il y a une tendance à la baisse, sans pouvoir toutefois le prouver avec certitude. Quelques enquêtes semblables comme celle de Maes et al. (1990,1994) et De Ruyver et al. (1989,1991) nous conforte dans cette conclusion même si dans la dernière enquête, les différences régionales peuvent également exercer une influence.

Conclusions sur la consommation d'alcool de 1980 à 1994

☞ La consommation d'alcool par tête d'habitant en Belgique a diminué pendant la période de 1980 à 1994.
☞ Comparé à 1990, un groupe de plus en plus large de jeunes ne boit jamais d'alcool.
☞ Il est difficile de dire dans quelle mesure les jeunes buveurs boivent plus ou moins d'alcool par rapport à la période de 1980 à 1990.

2. Les médicaments

Lorsque nous suivons l'évolution des médicaments vendus (préparations magistrales et spécialités pharmaceutiques) depuis 1980 par emballage, nous pouvons alors conclure qu'il y a effectivement une augmentation de la consommation de médicaments. Il ressort notamment qu'en 1992, 41 millions d'emballages auraient été vendus en plus par rapport à

1980 (ce qui représente plus de 14%).
Dans l'absolu, ces chiffres signifient que le nombre d'emballages utilisés en moyenne par tête d'habitant a augmenté. Toutefois, il faut noter qu'entre 1981 et 1991, la croissance démographique était de 1,3%.
Les facteurs qui peuvent expliquer cette augmentation sont, d'une part, la croissance démographique, pour une petite partie, et, d'autre part, le vieillissement de la population. Etant donné qu'en 1981, la Belgique comptait 551.700 citoyens de 65 ans ou plus, contre 605.100 en 1991, nous pouvons en conclure que le vieillissement a augmenté de 9% pendant cette période.
Vu que les personnes âgées consomment plus de médicaments que les personnes de moins de 65 ans (Joossens, 1994), ce fait peut constituer l'un des facteurs qui expliquent l'augmentation de la vente de médicaments.
Lorsque nous observons le chiffre d'affaires annuel de la vente de médicaments, nous constatons qu'avec ses quelque 103 milliards de francs belges, le chiffre d'affaire de 1992 était 2,6 fois plus élevé que celui de 1980. La cause ne se situe pas uniquement dans l'augmentation du nombre d'emballages vendus, mais sans aucun doute également dans une forte augmentation des prix des médicaments au cours des quinze dernières années.

En ce qui concerne la consommation des médicaments parmi les jeunes en âge de scolarité, nous concluons que les analgésiques figurent parmi les médicaments les plus utilisés, aussi bien dans les années '80, que dans les années 90 (e.a. Dooghe et al., 1984: DGGZ Deinze, 1984; Vuylsteek et al., 1986; De Ruyver et al., 1989 & 1991; SOPV, 1994; PL/LISO/CAD, 1994).
Il semble que la consommation des analgésiques augmente au fil des ans, mais comme les enquêtes peuvent difficilement être comparées à ce niveau, cette conclusion doit être interprétée avec une extrême précaution.
La consommation des calmants suit de loin les analgésiques, comme au cours des années '80. Les somnifères et les excitants conservent le même niveau depuis ces dix dernières années. La consommation de ces médicaments chez les jeunes en âge de scolarité au cours de cette période se situe sans doute entre 2% et 5%.
Lorsque nous examinons, dans les enquêtes précitées, la fréquence de la consommation de médicaments par les jeunes, nous constatons que la consommation de calmants, somnifères et excitants n'est pas problématique.
En revanche, les résultats ne sont pas encore clairs pour ce qui concerne les analgésiques.

Conclusions sur la consommation des médicaments 1980-1992

☞ La consommation moyenne de médicaments par tête d'habitant a augmenté depuis 1980.
☞ Les prix des médicaments ont fortement augmenté depuis 1980.
☞ Les analgésiques sont de loin les médicaments les plus consommés par les jeunes en âge de scolarité, aussi bien dans les années '80 que '90.
☞ La consommation problématique de calmants, de somnifères et d'excitants semble être minime au cours des années.

3. Drogues illégales

Le nombre de personnes impliquées dans des affaires de drogue a considérablement augmenté en dix ans ainsi que le nombre d'affaires de drogue. Alors qu'en 1985, moins de 4.000 personnes étaient impliquées dans des affaires de drogue, ce chiffre a quintuplé en 1993 pour dépasser les 18.000.
Le nombre total d'affaires révèle une différence encore plus spectaculaire. Les services de police recensaient en 1985 moins de 1.000 affaires de drogue, alors que ce chiffre était passé à presque 11.000 en 1993. Cette augmentation est due sans doute en (grande) partie à l'activité accrue des services de police dans ce domaine. Nous ne disposons pas de données suffisantes pour pouvoir déterminer, à titre d'explication du nombre croissant de ces affaires, si la consommation de drogue au cours de cette période a varié.
En outre, nous avons pu conclure que 41 % des personnes arrêtées n'avaient pas la nationalité belge.

Si nous nous référons aux enquêtes réalisées à partir de 1980, nous ne pouvons établir si la consommation de drogue chez les jeunes en âge de scolarité a augmenté ou non. Il est en effet quasi impossible de comparer les données à ce sujet.
On en vient à penser qu'il n'y a pas eu beaucoup de changements dans la fréquence de la consommation de drogue depuis 1980.
Il faut toutefois garder à l'esprit que cette conclusion n'est fondée que sur la juxtaposition d'enquêtes incomparables et l'interprétation subjective de celles-ci. Malheureusement, nous n'avons nulle connaissance d'une enquête (similaire) pour des groupes plus âgés, si ce n'est les jeunes en âge de scolarité. Il nous est dès lors impossible de déterminer le nombre de consommateurs de drogue en Belgique ni les produits qu'ils utilisent.

Quant à la consommation de drogue chez les jeunes en âge de scolarité, nous remarquons qu'une sorte de drogue ressort clairement. La plupart des personnes qui ont déjà consommé des drogues illégales (ou qui en consomment encore) affirment préférer le cannabis.
Les jeunes consommateurs mentionnaient dans environ 70-90 % des cas qu'il s'agissait (alors) du cannabis.
La consommation d'héroïne dans ce groupe est pour ainsi dire inexistante au cours de la période de 1980 à nos jours.
La consommation des autres drogues dures est également faible.

Van Hal et al. (1991, 1992, 1993) ont étudié la consommation de drogue chez les majeurs ayant affaire à la justice et ils en ont conclu que la consommation de LSD avait notamment diminué de moitié depuis 1991. La consommation de XTC affiche une variabilité certaine depuis quelques années mais reste relativement constante en moyenne.

Conclusions sur la consommation de drogue 1980-1994

☞ Il y a très probablement peu de changements dans la fréquence de la consommation des drogues illégales chez les jeunes en 1994 comparé à 1980. Toutefois, cette affirmation ne peut être prouvée de façon empirique.
☞ Le cannabis est de loin le produit le plus apprécié chez les jeunes en âge de scolarité.
☞ La consommation d'héroïne est quasi inexistante chez les jeunes en âge de scolarité.

4. Récommandations generales

Au cours des années, les enquêtes se sont principalement orientées vers les jeunes en âge de scolarité, ce qui est évidemment un point positif. Pourtant, nous demandons que les autres groupes d'âge fassent également l'objet d'enquêtes étant donné qu'il n'existe pour ainsi dire aucunes données sur ceux-ci. Pour avoir une meilleure idée de la situation en Belgique au niveau de la population, nous vous conseillons donc d'impliquer également d'autres groupes d'âge dans les enquêtes pour une région aussi étendue que possible. En outre, comme mentionné ci-dessus, nous insistons pour que des questionnaires (relativement) uniformes soient utilisés lors des enquêtes afin de permettre une comparaison par région et dans le temps.

Le VAD dispose d'un questionnaire relatif à l'alcool, aux drogues illégales et à la médication. Il existe trois versions de ce questionnaire. La première version est un questionnaire sommaire ne portant que sur le comportement de la personne interrogée vis-à-vis de l'alcool, de la médication et des drogues. La deuxième version est plus détaillée, comportant, outre les éléments sur le comportement, d'autres aspects comme la perception personnelle (attitude).
La troisième version est la plus complète. Ce questionnaire ajoute également un certain nombre de facteurs d'environnement à l'enquête.
Il est naturellement toujours possible d'éliminer certaines questions et d'en ajouter d'autres, selon les objectifs de l'enquête.
Vous pouvez vous procurer ces questionnaires gratuitement au:

Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen
L'Association pour la solution des problèmes liés à l'alcool et aux autres drogues
G. Schildknechtstraat 9
1020 Brussel
Tél. 02 / 422.49.69
Fax 02 / 422.49.79

Litérature: voir chapitre 5, page 86-87.

Tabellen

Hoofdstuk 2: Bevolkingsenquêtes

Hoofdstuk 3: Utilisation Studies

Hoofdstuk 4: Officiële statistieken

Bronvermelding

Hoofdstuk 2: Bevolkingsenquêtes

Bron 1 p.3
Jeugd in de stad; tussentijds verslag van een eerste verkennend onderzoek in de stad Antwerpen, 1993
Door: Melis B., Walgrave L.

Bron 2 p.6
Vrijetijdsbesteding en het gebruik van genotsmiddelen bij de Lommelse jeugd, 1994
Door: Stedelijk Overleg Preventie Verslaving

Bron 3 p.12
Enquête middelengebruik; eerste resultaten van een onderzoek naar het gebruik van tabak, alcohol, medicatie, drugs en naar het gokken bij de Limburgse jongeren van de tweede en derde graad van het secundair onderwijs, september 1994
Door: Provincie Limburg, afdeling Welzijn; LISO en CAD

Bron 4 p.16
Genees- en genotsmiddelen bij de Leuvense studenten, 1993
Door: Waege H., Bracke M., Degroote A., Hoornaert H.

Hoofdstuk 3: Utilisation Studies

Bron 1 p.25
Druggebruik en drughulpverlening in Brussel en Vlaams Brabant, 1993. Een actie-onderzoek
Door: Van Deun P., Van de Vorst H., Mortier E.

Bron 2 p.28
Drugs- en alcoholregistratie bij weekend-chauffeurs 's nachts, 1993
Door: Cramm M., Beaucourt L., van Damme P., Verhoeven Ph., Schepens P., Meheus A. in: Drugbeleid 2000

Bron 3 p.31
Aids-risicogedrag bij injecterende druggebruikers en evaluatie van een preventief project, 1994
Door: Kinable R.

Bron 4 p.37
HIV-seropositiviteit en injecterend druggebruik; resultaten van een zesmaandelijkse enquête in de drughulpverlening in Vlaanderen, 1988-1993
Door: Grieten C., Todts S.

Bron 5 p.41
Aids in België: situatie op 30 juni 1994 (trimestrieel rapport n° 36)
Door: Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie, Dienst Epidemiologie

Bron 6 p.44
Registratie-onderzoek van druggebruikers door het parket - 1992
Door: Van Hal G., Van Cauwenberghe K., Van Damme P.

Bron 7 p.47
Registratie-onderzoek van druggebruikers door het parket - 1993
Door: Van Hal G., Van Cauwenberghe K., Van Damme P., Lievens A.

Bron 8 p.50
Drugverslaafden in de strafinrichtingen, 1993
Door: Lauwers N., Van Mol F.

Bron 9 p.53
De problematiek van de illegale druggebruikers in de Belgische gevangenissen; een stand van zaken op 1 december 1993
Door: Vandenbroucke M., Joosen B.

Hoofdstuk 4: Officiële statistieken

Bron 1 p.58
World Drinking Trends 1993, Produktschap voor gedistilleerde dranken in association with NTC Publications LTD., 1993

Bron 2 p.59
NIS en Douane en Accijnzen in: CBB statistieken, 1992

Bron 3 p.63
'Verkeersongevallen op de openbare weg met doden of gewonden' - Koninkrijk België, Ministerie van Economische Zaken, Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS)

Bron 4 p.66
Rijkswacht: Algemeen overzicht van de activiteiten, 1990 en 1991. Met dank aan de Generale Staf van de Rijjkswacht, Dienst Operaties inzake Verkeer (Lt. Eeckhoudt, 1993)

Bron 5 p.68
Gerechtelijke Statistieken: Criminele statistiek van België, NIS, Ministerie van Economische Zaken, 1985-1989

Bron 6 p.69
Gerechtelijke Statistieken: Bedrijvigheid der hoven en rechtbanken: diverse statistieken, NIS, 1985-1989

Bron 7 p.70
OIVO, Geneesmiddelen (Les Médicaments), 1994

Bron 8 p.71
IMS Den Haag en Nefarma

Bron 9 p.73
Rijkswacht: Centraal Bureau der opsporingen, Bureau Verdovende Middelen, 1994

Bron 10 p.74
Interpol België, 1993 en 1994

Bron 11 p.78
Bevolkingscijfers, NIS, Mevr. Gobert, Volkstellingen

De auteurs geven een overzicht van een groot aantal recente gegevens inzake alcohol, illegale drugs en medicatie. De informatie werd bekomen in samenwerking met diverse federale en communautaire instanties (Ministeries van Volksgezondheid, Justitie, Economische Zaken, ...), alsook i.s.m. instellingen voor preventie, opvang, behandeling en onderzoek.
De gegevens werden verzameld en kritisch onderzocht met het oog op een coherente integratie.
Deze bundeling van gegevens op het terrein van alcohol, illegale drugs en medicatie biedt enerzijds een mogelijkheid om een beeld te krijgen van het voorhanden zijnde cijfermateriaal. Anderzijds leggen de auteurs een aantal leemtes in onderzoek en registratie bloot. Naar aanleiding hiervan worden een aantal aanbevelingen gedaan die hun nut in de toekomst kunnen doen gelden.
Tenslotte dient een dergelijke inventaris een nieuw platform te vormen waarop het cijfermateriaal en de onderzoeksgegevens hun verspreiding vinden naar een ruimer publiek. Op die manier kan dit boek ook een stimulans voor onderzoekers betekenen.

De Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) is een overkoepelende organisatie van instellingen en verenigingen die zich in Vlaanderen richten op studie, preventie en hulpverlening inzake alcohol- en andere drugproblemen.

***Frank Lenders* (°1967) behaalde zijn doctoraal in de gezondheidswetenschappen, specialisatie gezondheidsvoorlichting en -opvoeding, aan de Rijksuniversiteit Limburg te Maastricht. Voor hij bij de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) werd tewerkgesteld (Epidemiologie en Onderzoek), deed hij onderzoek naar projectkwaliteit in Vlaanderen bij het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG).**

***Jean-Paul Wydoodt* (°1966) studeerde af als licentiaat in de criminologie aan de Faculteit Rechten van de Katholieke Universiteit Leuven. Na enkele jaren werkzaamheden op de KUL stapte hij in 1992 over naar de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen waar hij momenteel verantwoordelijk is voor de sector Epidemiologie en Onderzoek.**